

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrlometodějská teologická fakulta

Katedra křesťanské sociální práce

Charitativní a sociální práce

Lucie Zbořilová

*Proměna vztahu mezi rodičem a dítětem, jež jsou společnými oběťmi
domácího násilí*

Diplomová práce

Vedoucí práce: doc. PhDr. et Mgr. Petra Potměšilová, Ph.D.

2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svoji práci s názvem „Proměna vztahu mezi rodičem a dítětem, jež jsou společnými oběťmi domácího násilí“ vypracovala samostatně a že jsem všechny použité informační zdroje uvedla v seznamu literatury.

V Olomouci dne 13. 04. 2021

..... Lucie Zbořilová

Poděkování

Tímto bych chtěla velmi poděkovat doc. PhDr. et Mgr. Petře Potměšilové, Ph.D., za odborné vedení, trpělivost a ochotu během zpracovávání diplomové práce.

Ráda bych poděkovala mým respondentům, kteří se účastnili výzkumu a tím poskytli cenná data. Poděkování rovněž patří mé rodině a přátelům, za jejich trpělivost, pomoc a neskonalou podporu.

Obsah

Úvod.....	6
1 Rodina.....	8
1.1 Rodina v krizi	9
1.2 Rodinné vztahy a vazby.....	12
1.2.1 Definice vztahové vazby.....	13
1.2.2 Typy vazeb.....	14
1.2.3 Podmínky vytvoření vztahové vazby.....	17
1.3 Poruchy citové vazby.....	18
2 Domácí násilí	20
2.1 Definice domácího násilí.....	21
2.2 Formy domácího násilí	23
2.2.1 Fyzické násilí	24
2.2.2 Psychické násilí.....	24
2.2.3 Ekonomické násilí.....	25
2.2.4 Sexuální násilí.....	25
2.2.5 Sociální násilí.....	26
2.3 Aktéři domácího násilí.....	26
2.3.1 Ohrožená osoba.....	27
2.3.2 Násilná osoba	28
2.3.3 Děti jako svědci či oběti domácího násilí	29
2.4 Následky domácího násilí.....	29
2.4.1 Fyzické následky.....	30
2.4.2 Psychické a psychosomatické následky	31
2.4.3 Sociální a ekonomické dopady	32
2.4.4 Dopad domácího násilí na děti.....	33

3	Multidisciplinární spolupráce s aktéry domácího násilí	36
3.1	Policie ČR.....	36
3.2	Instituce věnující se obětem domácího násilí a jejich činnost.....	37
3.2.1	Sociálně-právní pomoc	37
3.2.2	Právní pomoc	39
3.2.3	Psychologická pomoc	39
4	Výzkumná část.....	41
4.1	Cíl výzkumu	41
4.2	Výzkumné otázky	41
4.3	Metodologie výzkumu	42
4.4	Metoda sběru dat	43
4.5	Metoda výběru vzorku.....	46
4.6	Fixace a zpracování dat	47
4.7	Etické aspekty výzkumného šetření	48
5	Výsledky výzkumu	50
5.1	První dvojice respondentů	50
5.2	Druhá dvojice respondentů	62
5.3	Třetí dvojice respondentů	70
6	Diskuse.....	82
	Závěr	89
	Použitá literatura	92
	Internetové zdroje	97

Úvod

Domácí násilí je známým patologickým jevem, který je ve společnosti čím dál více diskutovaný. Obětí domácího násilí neustále přibývá, což je možné sledovat i v rámci pandemie COVID-19, kdy oběti bývají více izolované kvůli opatřením nebo nařízením vlády jednotlivých zemí. Veřejnost tak dokáže do značné míry bourat mýty o domácím násilí svojí znalostí, nicméně i přes velkou informovanost se můžeme setkávat s jistými pochybnostmi, které se mohou týkat jednání s obětí domácího násilí. Právě veřejnost často není schopná nabídnout nebo zprostředkovat adekvátní pomoc oběti ze strachu, že oběť danou situaci nechce řešit, nechce o ní mluvit, popř. dokonce nechce odejít od partnera. Avšak pomoc veřejnosti – nebo nejčastěji rodiny – je pro oběť jednou z klíčových podpor, které v systému pomoci obětem domácího násilí lze nalézt. Pomoc rodiny nebo samotných dětí je často hlavním důvodem, proč oběť agresora nakonec opustí. Nicméně v rámci domácího násilí může dojít k ohrožení jednotlivých vztahů mezi rodiči a dětmi a celková zkušenost s domácím násilím může mít buď pozitivní, nebo negativní vliv na vztah rodiče a dítěte.

Diplomová práce se zabývá proměnou vztahu mezi rodičem (obětí domácího násilí) a dítětem (svědkem domácího násilí), jež jsou společnými oběťmi domácího násilí. Téma diplomové práce jsem si vybrala z důvodu, že vliv, jaký domácí násilí zanechává na kvalitě vztahů mezi rodičem a dítětem, není dostatečně analyzován, čímž se následně zaobírá rešerše literatury, konkrétně podkapitola 1.2. K tomuto tématu mě dovedla má bakalářská práce, ve které valná většina zúčastněných respondentek v době probíhajícího domácího násilí měla děti a o vztazích nebo kvalitě vzájemných vztahů se nezmínily. Proto jsem si vybrala toto téma – i přes negativní zkušenost s domácím násilím může analýza vztahu rodiče a dítěte přinést zajímavé závěry.

Cílem diplomové práce je získání informací o dopadu domácího násilí na vztah rodiče (oběti domácího násilí) a dítěte (svědka domácího násilí). K naplnění cíle je provedena rešerše odborné literatury, která je zaměřena na témata rodiny, vztahové vazby a domácího násilí. V návaznosti na rešerši odborné literatury bylo provedeno výzkumné šetření, které si klade za cíl zjistit, jakým způsobem se proměnil vztah mezi rodičem (matkou nebo otcem) a dítětem po prožitém domácím násilím. Toto šetření bylo realizováno skrze polostrukturované rozhovory, které budou poskytnuty vybranými respondenty. V teoretické části byla použita metoda popisná a v dalších částech práce byla využita metoda výkladová.

Diplomová práce je rozdělena na část teoretickou a část výzkumnou.

Teoretická část je rozdělena do tří kapitol, které následně obsahují další podkapitoly. *První kapitola* pojednává o rodině. Vzhledem k tomu, že domácí násilí může vyvolat krize, jsou zde popsány nejběžnější krize rodiny. Dále je zde popsána vztahová vazba a její možné poruchy. *Druhá rozsáhlejší kapitola* se věnuje domácímu násilí. Zde jsou vymezeny základní pojmy, se kterými se v rámci domácího násilí můžeme setkávat, jako je definice, formy domácího násilí, aktéři domácího násilí a poslední, ale velmi důležité, následky domácího násilí, které se vztahují nejen k dospělé osobě, ale i k dítěti. *Třetí kapitola* nese název multidisciplinární spolupráce s aktéry domácího násilí. Tato kapitola pojednává nejen o vládní, ale i nevládní podpoře a pomoci obětem domácího násilí. Současně je kapitola věnována různým odvětvím pomoci, která může oběti při odchodu od partnera nebo po jejím odchodu významně pomoci.

Výzkumná část diplomové práce je zaměřena na výzkumné šetření. Na začátku je popsán hlavní výzkumný cíl, jež je posléze postupně naplňován skrze jednotlivé dílčí cíle a otázky. Zároveň je představen výzkumný přístup, kterým byl zvolen kvalitativní výzkum, a dále metoda sběru dat, která byla realizována skrze polostrukturované rozhovory. V neposlední řadě se budeme věnovat fixaci a zpracování získaných dat z rozhovorů a etickým aspektům výzkumného šetření, které jsou nedílnou součástí každého výzkumu a musí být dodrženy. Následně jsou prezentovány výsledky získané z výzkumného šetření a jejich analýzy.

Závěr diplomové práce obsahuje zhodnocení získaných výsledků a jejich analýzu ve spojitosti se stanovenými dílčími výzkumnými otázkami, které mají za úkol naplnit hlavní cíl práce.

1 Rodina

Vzhledem k tématu, které je v práci zpracováno, je klíčové definovat pojem rodina, jenž nám pomůže k lepšímu pochopení celkové problematiky rodiny a souvisejícího domácího násilí. Rodina jako taková má mnoho úloh, které musí plnit, zároveň se však při jejich neplnění může rodina octnout v krizi. Nejčastěji je krize vyvolána probíhajícím domácím násilím, které je jednou z forem sociálně-patologických jevů.

O rodině mnoho autorů hovoří jako o sociální skupině lidí, kteří žijí ve společné domácnosti – např. Matoušek a Pazlarová (2014, s. 17), kteří pojímají rodinu jako společenství lidí, kteří se cítí být rodinou. Jednu z dalších možných definic rodiny nám uvádí ve své knize Giddens (2017, s. 998); ta zní následovně: „*Skupina osob navzájem spřízněných pokrevními vazbami, sňatkem nebo adopcí, které vytváří jednotku, ve které jsou dospělí členové zodpovědní za výchovu dětí.*“¹(Přeloženo z ang. originálu autorkou.)

Matoušek rovněž uvádí ve své knize Slovník sociální práce (2008, s. 177) definici rodiny následovně: „*V užším, tradičnějším pojetí skupina lidí spojená pouty pokrevního příbuzenství nebo právních vztahů (sňatek, adopce). V širším pojetí se za rodinu začíná považovat i skupina lidí, která se jako rodina deklaruje na základě vzájemné náklonosti.*“

V definici Giddense a Matouška nalézáme shodu ve vnímání rodiny jakožto společenství lidí, které je založeno na manželství nebo pokrevním příbuzenství. Dominují zde vztahy v rodině, mezi které patří vztahy sourozenecké, vztah dítěte k rodiči apod. Průcha a kol. (2003, s. 202) uvádí, že rodina musí ve společnosti plnit určité funkce, mezi které řadíme funkce socializační, ekonomické, reprodukční a jiné. Všechny tyto funkce jsou velmi prospěšné jak pro rodinu, tak pro společnost.

Mimo již zmíněné funkce rodiny, které musí ve společnosti rodina plnit, je kladen velký důraz i na plnění oněch funkcí, které mezi sebou jednotliví členové domácnosti zastávají bez nároku na peněžité kapitál. U těchto nevyčleněných funkcí zastává velmi dominantní postoj vzájemná podpora a láska mezi jednotlivými členy rodiny (Thelenová, 2013, s. 17–18).

Musíme si současně uvědomit, že ačkoliv je rodina díky vzájemné podpoře a lásce mezi jejími členy velmi stabilní jednotkou, není jednoduché její vztahy měnit. Existuje zde

¹ A group of individuals related to one another by blood ties, marriage or adoption that form a unit, the adult members of which are responsible for the upbringing of children.

několik faktorů, které mohou rodinu oslabovat, čímž následně vzniká závislost jednotlivých členů na pomoci státu. Rodina je každým dnem vystavována rizikům všedního života, mezi něž patří jak rizika sociální či psychologická, tak především ta ekonomická, která dokáží narušit strukturu rodiny a její funkce. Právě ekonomická rizika jsou jedna z nejzávažnějších, a to především z důvodu, že z nich vznikají následná sociální a psychologická rizika (Kuchařová a kol., 2019, s. 17–19).

Ačkoliv se každá rodina těchto rizik a hrozeb snaží vyvarovat, část rodin bohužel nemá dostatečné kompetence k tomu, aby je překonaly. Některé rodiny řeší svoji situaci konflikty mezi jednotlivými členy, které mohou vyústit v krizi. Ony konflikty, špatná komunikace nebo nedorozumění mohou ovlivnit konkrétní rodinné prostředí, ve kterém žijí i děti. Vztahové, ale i komunikační problémy se nemusí vyskytovat pouze v dysfunkčních rodinách, ale i v rodinách, kde jsou problémy pouze s komunikací (Vaško, 2020, s. 105).

1.1 Rodina v krizi

Součástí rodiny a partnerských vztahů obecně jsou krize, které bez ohledu na současný stav zažívá v určité fázi života každý. Krize jsou sice nevyhnutelné, ale zvládnutelné, proto je nutné, aby partneři, popřípadě celá rodina, dokázali s krizí pracovat takovým způsobem, aby nedocházelo k rozpadu rodiny nebo k větším problémům, jako je domácí násilí. Pokud členové rodiny nemají dostatečné kompetence, je možné vyhledat odbornou pomoc, která je schopna s nimi pracovat a naučit je, jak krize zvládat.

Častým vyústěním krize jsou konflikty, jež jsou v každém vztahu velkou neznámou. Enormní vliv na celkovou krizi má samotná reakce, zvládnání a význam jednotlivých situací pro každého člena rodiny individuálně. Rodina jakožto živý systém pracuje s konflikty pokaždé jiným způsobem a přisuzuje jim jinou váhu, aniž by si uvědomila, proč a jak tyto situace vznikají. Změny v rodině i mimo ni kladou velké nároky na neustálou aktualizaci pozic, postojů a vztahů uvnitř rodiny; z tohoto důvodu v případě, kdy nastávají masivní nároky na změnu, které nedokáží zpracovat, nastává krize (Špatenkova a kol., 2004, s. 73).

Obecnou definici krize představuje ve své knize autorka Cimrmannová a kol. (2013, s. 20), která uvádí, že krizi můžeme chápat následovně: „*Subjektivně ohrožující situace s velkým dynamickým nábojem, potenciálem ke změně a životnímu zrání.*“ Podstatou této definice je uvědomění si, že krize je přirozenou součástí lidské bytosti a vzniká v závislosti na každém jednotlivci.

Užší definici, která se zaměřuje na rodinnou krizi, představuje autorka Špatenková a kol. (2004, s. 73) následovně: „*Krise je událost vně nebo uvnitř rodiny, která naruší obvyklé způsoby interakcí, a tudíž vyžaduje změnu v rodinném systému.*“ Definice pouze souhlasí s již zmíněným tvrzením v tom, že krize vyvstává v okamžicích, kdy rodina čelí masivním nárokům na změnu vnějšího či vnitřního prostředí, ve kterém se nachází. S tímto tvrzením souhlasí i autor Plaňava, který doplňuje tento výrok o skutečnost, kdy adaptační mechanismy v rodině přestanou fungovat, což jim brání v plnění svých funkcí, které jsou pro rodinu klíčové (Špatenková a kol., 2004, s. 74).

Obecně mezi rodinné krize můžeme řadit především konflikty mezi rodiči, rozvod rodičů nebo užívání návykových látek, které ohrožují vývoj dospívajících, popř. dospělých osob. Každá rodinná krize odehrávající se uvnitř rodiny představuje hrozbu pro dítě, jelikož se mnohdy nachází v centru konfliktů. Pokud se budeme zabývat právě domácím násilím, z výzkumů bylo prokázáno, že dítě, které je v dětství vystaveno domácímu násilí mezi rodiči, má v dospělosti větší pravděpodobnost výskytu rizikového chování, popř. emočních a výchovných problémů (Mackova a kol., 2019, s. 1–2).

Pokud spojujeme krizi s násilným jednáním, je nutné si uvědomit riziko výskytu extrémních zátěžových situací, kterým jsou jednotliví členové vystavováni. Násilí nebo agrese v rodině můžeme vnímat jako reakci na krizi, jež je projevem nebo dokonce důsledkem vzniklé krize. Naopak ji můžeme také vnímat jako příčinu nebo spouštěč jednotlivých krizí (Cimrmannová a kol., 2013, s. 77).

Mezi subjekty rodinné krize řadíme v první řadě dospělé členy rodiny, nejčastěji jimi jsou rodiče, tudíž matka a otec. Na základě zkušenosti se při vzájemném soužití partnerů, kdy opadá primární zamilovanost, vyskytuje častější vznik krizí. Stejně tak jako se vyvíjí jedinec, se vyvíjí i rodina, a z tohoto důvodu můžeme krize rozdělit dle příčin jejich vzniku (Špatenkova a kol., 2004, s. 74).

- **Pravidelné, tzv. normální krize**, související výhradně s životním cyklem a změnami v něm, může jít např. o narození dítěte, vytvoření rodiny, osamostatnění dítěte nebo smrt jednoho z rodičů.
- **Nepřavidelné, tzv. nečekané krize** jsou záležitostí pouze některých rodin a patří mezi ně rozchod s partnerem, rozvod rodičů nebo ztráta zaměstnání.

- **Silné, tzv. nárazové či dlouhotrvající krize** se týkají většího počtu rodin v určitém geografickém nebo sociokulturním okruhu a v určité době. Zde jde o krize spojené s přírodními katastrofami nebo válečnými konflikty.

Z výčtu je patrné, že většina příčin krizí vzniká událostmi, které vyžadují velké úsilí rodiny k dosažení dané změny či určité reorganizace struktury v rodině takovým způsobem, aby mohla i nadále fungovat jako celistvá jednotka.

I přesto, že je známo, jaké příčiny vedou ke krizím, je nutné vymezit typy krizí, které se do jisté míry velmi shodují právě s příčinami. Co je pro rodinné krize typické, je jejich výskyt, kdy se objeví výhradně v určitých etapách života člověka. Rozlišení typů rodinných krizí je následovné (Špatenková a kol., 2004, s. 77):

- **Vývojové (normativní) krize** souvisí výhradně s vývojovými vlivy, které můžeme vnímat jako tzv. „normální“. Jedná se o přirozenou součást života.
- **Situační krize** neboli **krize nenormativní** jsou vyvolávány specifickými událostmi nebo procesy, které se vztahují především k vývojovým vlivům, jež jsou nepravidelné, nečekané nebo silné – nárazové či dlouhotrvající. Dle intenzity stresorů bývají označovány jako traumatické, ty pojíme např. s autonehodou, loupeží nebo zemětřesením.
- **Kumulované krize** (chronické) spočívají v normativní krizi, která je doprovázena nečekanými ztrátami, které ztěžují její zvládnutí. Může jít o znásilnění, úmrtí v rodině nebo diagnostiku závažné nemoci.
- **Endogenní (vnitřní) krize rodiny** jsou vyvolané patologickými vzorci rodinného fungování – např. rodina, ve které se nachází domácí násilí.

Pokud se dospělý člověk dostane do krize, jde nejčastěji právě o vztahovou nebo vývojovou krizi, kdy si není jistý svojí pozicí či novou rolí v rodině/práci/životě. Vývojová krize zahrnuje primárně zahájení nové pracovní kariéry, svatbu nebo manželství či odchod do důchodu. V další vývojové etapě se mohou lidé setkávat z velké části s krizí vztahovou, kdy lidé vyhledávají krizové intervence, které by jim pomohly jejich neshody a problémy překonat. Sem je řazena i problematika domácího násilí, jehož oběťmi jsou nejčastěji právě ženy a děti (Špatenková a kol., 2004, s. 64).

Všechny tyto konflikty a krize, které se objevují v rodině, zásadně ovlivňují děti, které se v dané rodině nachází, aniž by si toho jejich rodiče dokázali všimnout. Pokud takové

situace v rodině nastávají, lze je velmi snadno vyzorovat právě na dětech, kdy se jejich zážitky mohou odrážet v jejich chování nebo výsledcích ve škole. Tyto problémy často plynou z psychického či tělesného vyčerpání z možného rozpadu rodinných vztahů a vazeb. Velkým pomocníkem může být učitel daného dítěte, který má možnost zapojit se do multidisciplinární spolupráce, a tím zlepšit situaci v rodině, ale především i situaci dítěte (Fontana, 2014, s. 39). Avšak musíme pracovat i s věkem dítěte – čím mladší je, tím více se krize projevuje somaticky. Může jít zejména o pomočování, pokusy o sebevraždu, poruchy spánku nebo poruchy řeči (Špatenková a kol., 2004, s. 56).

1.2 Rodinné vztahy a vazby

Ve všech rodinách existují specifické rodinné vztahy, které mezi sebou jejich členové mají. Můžeme říci, že jednotlivé vztahy mezi členy se liší a velkou roli hraje především příbuzenský vztah, který s danou osobou máme. Nicméně není možné definovat vztah mezi rodičem a dítětem pouze jako silný, ačkoliv by se tomu tak mohlo zdát; velkou roli hraje vztahová a citová vazba mezi každým z nich.

Základní rodinný vztah se tvoří mezi matkou, otcem a dítětem. Pro dítě jsou oba rodiče přínosem a důležitou součástí pro zdravý vývoj. Role matky spočívá zejména v bezpodmínečném přijetí dítěte, které je spojeno s láskou k dítěti. Mezi další prvky patří jistota a ochrana poskytovaná matkou dítěti. Matka dítě chrání před strastmi, nástrahami a riziky všedního života, mezi něž patří například úraz, nemoci či jiné hrozby. Velkým přínosem jsou také praktické dovednosti, které dítě u matky vidí, jako je úklid, vaření, čas sám na sebe nebo schopnost plánovat či organizovat činnosti a čas. Dítě si tak ze strany matky často odnáší právě tradiční model ženské role (Špaňhelová. 2010, s. 17–19).

Role otce ve vztahu k dítěti je velmi odlišná, dominuje zde role vzoru a příklad chování otce k matce. Pro syna je otec vzorem toho, jak se má muž k ženě chovat, naopak pro dceru je určitým ideálem toho, jak chce, aby se partner choval k ní. Stejně jako matka poskytuje dítěti ochranu, nikoli však pouze ve vztahu k dítěti, ale k celé rodině. Klíčová je komunikace, kdy je otec často schopen vysvětlit jiné věci lépe než matka. Otec jako hlava rodiny tak nezajišťuje vztah jen k dítěti, ale měl by zajišťovat vztah i k matce, tudíž k celé své rodině, čímž vznikají rodinné vztahy (Špaňhelová. 2010, s. 20–21).

1.2.1 Definice vztahové vazby

Vztahová vazba neboli citové pouto mezi dítětem a rodičem je jednou z klíčových životních situací, ve kterých se formuje dítě jako jedinec. Pokud je vztahová vazba mezi primární pečující osobou (nejčastěji matkou) a dítětem dobrá a kvalitní, dítě je schopno se více socializovat a dokáže být průbojnější. Naopak pokud vztahová vazba mezi dítětem a matkou nevznikne, velmi často dochází k vývoji dítěte bez důležitých faktorů, jako je láska, péče nebo ochrana. Absence těchto faktorů následně způsobuje řadu problémů při vývoji dítěte, od poruch vztahových vazeb až po neschopnost se socializovat.

Děti u rodičů hledají podporu v situacích, kdy se cítí ohroženy, popřípadě v tísní. Pokud nedojde k navázání citové vazby dítěte a rodiče, dochází k ohrožení oblasti vývoje dítěte, přičemž nejčastěji se jedná o duševní a tělesné zdraví, akademické úspěchy a v neposlední řadě také o socializaci, která je v těchto ohledech velmi slabá až mizivá (Bosmans et al., 2020, s. 287).

Koncept vztahové vazby vznikl v padesátých letech minulého století a jeho průkopníkem byl John Bowlby, který se snažil popsat povahu citových vazeb v mezilidských interakcích. Můžeme se však setkávat s ekvivalenty vztahové vazby jako citové pouto, attachment, připoutávání se (binding) nebo citová vazba. Brisch (2011, s. 33) uvádí termín vztahová vazba, Hašto (2005, s. 69) využívá spíše termín citové připoutání nebo vztahová vazba. Mezi autory, kteří využívají pojem citové pouto, patří Levine a Heller (2010, s. 8). Nejčastěji využívané pojmenování je citová nebo vztahová vazba, kdy tento termín využívá právě autor teorie attachmentu John Bowlby.

Bowlby (cit. dle Kulísek, 2000, s. 406) uvedl, že vztahová vazba je trvalé neviditelné emoční pouto, které je charakteristické hlavně nutností vyhledávat a udržovat blízkost s určitou osobou (pečující osobu), převážně ve chvílích, kdy daný člověk cítí stres nebo je vystaven stresové situaci. Pečující osobou je primárně matka, která se o dítě v prvních fázích života stará a chrání jej.

S termínem vztahové vazby je spojováno několik pojmů, mezi které patří tzv. **vazbové chování** (attachment behavior), kdy lidé vyhledávají blízkost a bezpečí v dětství u svých rodičů a v dospělosti u svého partnera. Tyto osoby jsou v teorii vazeb pojmenované jako **vztahové osoby** (attachment figures). Vztahové osoby se spolu s věkem mění a v případě ohrožení nastává tzv. **vazbová hierarchie**, kdy jsou určité

osoby upřednostňovány před jinými. V příkladu dítěte můžeme říct, že ve vazbové hierarchii by v první řadě stála matka, poté otec a následně další pečující osoby (Umemura, 2019, s. 211–215).

Ve vytváření citového pouta u dětí je důležitá doba, během které se musí citové pouto utvořit; mezníkem pro jeho vytvoření je 18 měsíců, které jsou v životě dítěte klíčové. V případě, že se během 18 měsíců vazba nevytvoří, s největší pravděpodobností nastává nejistá citová vazba.

Jak vyplývá z výše zmíněného, vztahová vazba nemizí spolu s koncem dětství, avšak setrvává v životě již navždy. To, jakou máme vztahovou vazbu se svými rodiči, můžeme pozorovat nejvíce v dospělém životě. Následky z raného dětství a prožitků z něj, převážně těch negativních, můžeme pozorovat právě na sociálním chování dětí v dospělosti, kdy jsou tyto negativní prožitky spojovány s pojmy jako úzkost, strach nebo deprese (Maierová, 2015, s. 48–50).

Pokud se zaměříme právě na úzkosti a vyhýbání, které jsou spojovány se vztahovou vazbou, setkáváme se se dvěma možnostmi. Osoby/děti s vyšší mírou úzkostí mají tendenci mít více navázaných vztahů kvůli obavám z opuštění. Více vztahů jim tak pomáhá k neustálému ubezpečení, že u ostatních lidí mají cenu. Naopak osoby, které mají vyšší míru vyhýbání se, se straní navazování nových vztahů a více spoléhají sami na sebe. Dochází tak k emocionálnímu odloučení od jakýchkoliv vztahů s jinými lidmi (Benoit a Ditommaso, s. 1, 2020).

1.2.2 Typy vazeb

To, jak jsou nyní vazby rozděleny a dle jakého vzorce se tak stalo, nám může objasnit několik autorů jako Vrtbovská, Brisch nebo Bowlby, kteří vychází ze stejného myšlenkového vzorce. Tato typologie vznikla na základě pozorování jednotlivých projevů chování dětí během tzv. strange situation testu (dále pouze SST). Metoda SST spočívala v dlouhodobém pozorování matky a dítěte a jejich opakované separaci bez možnosti jejich přirozeného prostředí. Tento test byl zároveň kombinován s konfrontací dítěte neznámou osobou. Celkový test nepřesahoval více jak 30 minut a jeho průběh byl následující: matka s dítětem vchází do neznámé místnosti, o několik minut později přichází neznámá osoba, která se snaží vést interakci jak s matkou, tak s dítětem. O několik minut později matka odchází a dítě zůstává s neznámou osobou o samotě, přičemž jeho nejčastější reakcí je pláč, proto matka přichází a utěšuje jej. Tento proces

se několikrát opakuje. Cílem je aktivizace systému zajišťujícího citové pouto a zaznamenání vnějších projevů – chování, podmíněné k citovému přilnutí (Kulísek, 2000, s. 410–411).

Tento test napomohl k vývoji základní typologie vztahové vazby dle vzorců chování dětí, za jejíž vznik vděčíme Mary Ainsworthové. Tuto typologii uvádí ve své knize autorka Vrtbovská (2010, s. 26).

1. Jistá citová vazba

Toto citové pouto je velmi často považováno za bezpečné pouto k matce. Znamená to tedy, že v případě, kdy dítě pocítí stres nebo je vystaveno strachu, vyhledává matku a je si jisté její dostupností. Matka reaguje citlivě a je ve své péči důsledná. V případě odloučení je dítě opět vystaveno stresu, avšak v případě návratu ji dítě aktivně a radostně vítá. Vyžaduje tak blízkost a tělesný kontakt s matkou jako zdroj útěchy a pocitu bezpečí. Můžeme uvést, že ve společnosti toto pouto má přibližně 55–65 % dětí (Vrtbovská, 2010, s. 26).

To, do jaké míry rodič dítěti poskytuje svoji blízkost a bezpečí, ovlivňuje vnímání světa a lidí samotným dítětem. V případě, že jsou jeho potřeby respektovány či uspokojovány, dítě věří, že lidé jsou dobří, důvěryhodní a ochotní mu pomoci. Svět je pro něj bezpečné, předvídatelné místo (Levine a Heller, 2010, s. 8).

2. Nejistá citová vazba

Nejistou citovou vazbu rozdělujeme na 3 základní typy, mezi které patří *odtažitý/vyhýbavý* typ (avoidant), *úzkostně-ambivalentní* typ (resistant/ambivalent) a jako poslední *dezorganizovaný* typ (disorganized).

V případě *odtažitého/vyhýbavého typu* byly děti sebevědomé, velmi často nezávislé a snadno navazovaly kontakt s cizím člověkem. Dítě se ujišťuje, že je matka přítomna, nicméně se nenechá rozhodit přítomností druhé (cizí) osoby. V případě, kdy matka odejde, je dítě zpočátku neklidné, avšak následně je schopno se samo upokojit bez přítomnosti, popř. fyzického kontaktu s matkou, kvůli nedostatečně spolehlivému vztahu. S matkou neudrží blízký kontakt a chová se odtažitě – odklání se stranou nebo se matce nedívá do očí. Matka má konzistentní a předvídatelné chování, a stejně jako se dítě chová odtažitě, tak i matka se snaží udržovat odstup, jak fyzický, tak

emocionální. Následkem je ignorace dítěte, nevyhledávání blízkosti matky nebo potlačování pocitů dítěte, což se týká přibližně 30 % dětí v populaci (Vrtbovská, 2010, s. 26).

Úzkostně-ambivalentní typ je charakteristický rozporuplnými reakcemi dítěte na odchod matky. Jednou z reakcí dítěte je úzkost, kdy dítě matku chce zpět a je na ni velmi navázáno, na druhou stranu je zde odpor, někdy až agresivita k matce, když se jej snaží uklidnit. Jeho cílem je neustálá pozornost matky. Dítě začne mít pochybnosti o tom, zda je dostatečně dobré pro své rodiče. Rodič dítěte velmi často uspokojuje jeho potřeby v závislosti na tom, jak se zrovna cítí, což dítěti dává dostatečně najevo. Velmi často tak dítěti matka není neustále k dispozici a nedá se na ni spolehnout. V populaci najdeme s touto poruchou asi 5–15 % dětí (Vrtbovská, 2010, s. 26).

Dítě s *dezorganizovanou citovou vazbou* se chová vyhýbavě, ale i odmítavě. Tento způsob chování je spojován především s neustálým pocitem nebezpečí, ve kterém od narození žije – pečující osoba je zde vnímána jako zdroj daného nebezpečí. Dítě se po návratu matky chová velmi dezorientovaně a dezorganizovaně, jeho chování bývá chaotické, ve vztahu k matce se projevy chování střídají – přilnutí a odpor. Může se jednat například o situace, kdy je dítě otočeno zády k matce, ale neustále se k ní přibližuje. Gesta a pohyby dítěte jsou stereotypní, nepřiměřené a opakující se. Tato citová vazba je velmi obvyklá právě u zanedbaných, týraných a zneužívaných dětí, což tvoří asi 80 % ze všech výše uvedených kategorií. Tyto děti mají velmi nízký práh tolerance stresu (Vrtbovská, 2010, s. 26).

Aby byla v rámci domácího násilí, kde je dítě jeho svědkem, popřípadě obětí, navázána bezpečná citová vazba, stačí navázání vztahové vazby pouze s jednou osobou. V tomto kontextu můžeme za primární pečující osobu považovat matku. Důležité je uvědomění si, že může u těchto dětí docházet k přenosu patologických vazeb rodičů na dítě.

3. Žádná citová vazba

Do atypické skupiny poté patří děti, které neměly možnost citového pouta k matce. Jedná se o děti, které své první roky života strávily v dětských domovech, kde se velmi často střídaly vychovatelky, setrávaly ve velkém počtu dětí a střídalo se jim prostředí, ve kterém se nacházely. Dítě se tak poutá nahodile a bez rozmyslu

ke každému, kdo mu dá alespoň dočasný pocit bezpečí. Pokud není dítě v co nejkratším čase umístěno do vhodné péče, velmi často v dospělosti trpí citovou plochostí, poruchou empatie nebo sociálních vztahů (Vrtbovská, 2010, s. 26).

Výše vypsané typy vazeb vycházely především ze zmíněného SST. Zároveň je nutné pozorovat, jaký vliv má chování matky (neboli primární pečující osoby) na vztah k dítěti a jeho vnímání vztahu. Nelze dopředu s jasností určit, jak se dítě bude chovat, nicméně v opakujících se případech si dítě vytvoří své vzorce chování, které jsou rozděleny právě do typů vazeb.

1.2.3 Podmínky vytvoření vztahové vazby

Utváření vztahové vazby mezi dítětem a primární pečující osobou má několik podmínek, které je nutné znát k tomu, aby vztahová vazba vznikla. Nutné je si uvědomit, že největší vliv na utváření vztahu má matka, která svojí péčí utváří vzájemný vztah mezi ní a dítětem.

1.2.3.1 Podmínky na straně rodiče

Jak bylo několikrát zmíněno, primární pečující osobou je vždy rodič. Pro dítě je to nejčastěji matka, která s dítětem v jeho raném věku tráví nejvíce času. Podmínky na straně rodiče se vytvářejí již během těhotenství, kdy se matka snaží dítě kontaktovat skrze doteky, popř. hlas. Většina matek proto dětem pouští hudbu a velmi často k nim promlouvá, ještě když jsou v děloze.

K tomu, aby rodič napomohl k vytvoření jisté vztahové vazby, je nutné disponovat empatií. To, že matka s dítětem bude komunikovat empatičtěji, může napomoci dítěti k tomu, že se bude v přítomnosti rodiče cítit bezpečněji. Pokud chování a mluva rodiče není dostatečně empatická a jeho chování je spíše obtížné a chaotické, vyvolává to v dítěti pocity zmatku, které vyústí právě v nejistou vztahovou vazbu, která se utvoří mezi rodičem a dítětem (Brisch, 2011, s. 55–56).

Dle výzkumu, který prováděla Ainsworthová, je jasné, že se u všech matek lišil, způsob, jakým se chovaly a jak se chovaly k samotným dětem. Matky, které měly jistou vztahovou vazbu k dítěti, se chovaly pozorně, opatrně, něžně a velmi výjimečně se cítily v přítomnosti dítěte nervózně. Jejich vztah byl velmi harmonický, dítě netlačily do fyzického kontaktu, zároveň se jej nesnažily omezovat v jeho aktivitách, které provozovaly (Vrtbovská, 2010, s. 30).

Matka takticky podporuje dítě v jeho osobním růstu, což znamená, že ho do jisté míry respektuje v potřebě separace a jeho autonomie. Jejím úkolem je tedy citlivé vyvážení mezi uspokojením a neuspokojením potřeb dítěte, čímž se dítě motivuje k rozvíjení své vlastní autonomie. Pokud by matka uspokojovala všechny potřeby dítěte, došlo by k zablokování separace (Kulíšek, 2000, s. 415).

1.2.3.2 Podmínky na straně dítěte

Když se dítě narodí, mnoho lidí si myslí, že nedokáže reagovat na jakékoliv podněty, nicméně dítě už několik dní po narození dokáže rozlišovat zvuky, světlo, lidský dotek a hlas.

Dítě si vztahové pouto utváří již v prvních okamžicích života a v tomto ohledu nemá na výběr, je plně odevzdáno do péče primární pečující osoby. Kojenec nebo dítě dokáže vyhodnocovat a reagovat na to, jak jsou jeho potřeby naplňovány. Velmi často se tedy matka stává klíčovou osobou, na kterou dítě dokáže reagovat (Vrtbovská, 2020, s. 31).

S tím se pojí následný vývoj dítěte – čím je starší, tím lépe dokáže vnímat projevy k matce. V prvních letech svého života se snaží s matkou spojit pomocí doteků, převážně tedy úchop nebo sání. Pokud dítě touží po větší pozornosti matky, většinou ji vyžaduje skrze pláč, na který matka vždy reaguje. Jak je zmíněno výše, dítě má schopnost reagovat na lidský hlas, mimiku obličeje, hlazení nebo nošení v náručí, a to kvůli změně tepla v případě, kdy jej matka vezme nebo položí (Hašto, 2005, s. 74–78).

Vzhledem k tomu, že dítě není schopno po narození mluvit, jeho primární možnost, jak zaujmout rodiče, je pláč. Pláč může mít různou intenzitu a rytmus, který odlišuje jeho účel. Když následně rodič přijde a začne na dítě mluvit, uklidní se. Matky, které s dítětem tráví veškerý svůj čas, dokáží postupem času různé pláče jasně identifikovat a dle nich jednat (Hašto, 2005, s. 77).

1.3 Poruchy citové vazby

I přesto, že v dřívějších dobách nebyla tématu poruch citových vazeb věnována přílišná pozornost, můžeme říct, že v posledních letech se o tuto problematiku zajímá nejen odborná, ale i laická veřejnost. Jednou z možných variant, proč tomu tak je, je nárůst dětí, které trpí poruchami chování nebo učení. Vznik těchto poruch může být způsoben např.

pouhým narušením kvality interakce matky s dítětem, nebo dokonce až psychickým či fyzickým zneužíváním dítěte.

Poruchy citové vazby vyplývají z nejisté citové vazby, do které spadá typ vyhýbavý, odmítavý a dezorganizovaný. Brisch (2011, s. 89) uvádí, že dle doložených výzkumů je u dětí, které pociťují jakýkoliv typ nejisté citové vazby, větší pravděpodobnost, že budou trpět např. dětskými fobiemi, chronickými onemocněními, popřípadě srdečními vadami (u malých dětí).

V případě vyhýbavě připoutaných dětí, které ve vzácných chvílích vyhledají blízkost primární pečující osoby (matky/otce), nastává chvíle, kdy jsou rodiči odmítáni. Dítě se velmi rychle naučí reagovat na odmítavé situace v případech, kdy jsou opakované. Znamená to pro něj, že u rodiče nemůže hledat bezpečný prostor, proto jakýkoliv náznak vytvoření vztahu odmítá a při odloučení od matky neprotestuje, nepronásleduje ji ani nepláče. Jeho cílem je zajistit si s matkou takový vztah, aby nedocházelo k odmítání (Brisch, 2011, s. 92).

Pokud se zaměříme na týrané nebo zanedbávané děti v rámci prožitého domácího násilí, můžeme říci, že trpí nejčastěji dezorganizovanou citovou vazbou, která může vyústit v psychické poruchy. Děti tohoto typu se chovají zmateně; toto lze velmi dobře demonstrovat na příkladu otce, který bije své dítě. Dítě, které je malé, si neuvědomuje, že se děje něco špatného a nemělo by být bito. Pokud dojde k odloučení dítěte od otce a jejich následnému shledání, nastává situace, kdy se dítě rozběhne k otci. Můžeme se setkat s několika možnými variantami, např. dítě se zastaví, obrátí se a chvíli rozmýšlí nebo odejde od otce úplně. Jeho pohyby jsou velmi dezorientované a nejasné (Brisch, 2011, s. 92–93).

Mezi významné poruchy patří také přerušené citové pouto, které je způsobeno dlouhodobější separací matky/otce od dítěte. Z pohledu dítěte dochází ke ztrátě pečující osoby a vyrovnávání se s následky této události. To, kdy dojde k přerušení citového pouta, je velmi důležité, protože jak bylo zmíněno již výše, pokud je separace načasována správně, může dítěti v jeho vývoji výrazně pomoci. K odloučení by nemělo dojít v rozmezí od sedmi měsíců do čtyř až pěti let věku dítěte (Kulísek, 2000, s. 420).

Stejně tak jako dospělí i děti mají obranné mechanismy k uvedeným poruchám. První je zdánlivá lhostejnost či bezstarostnost vůči své matce/otci, ale naopak náklonnost k cizím osobám, sebepoškozování nebo zraňování se ostrými předměty, popřípadě vrážení do věcí bez známek bolesti. To samozřejmě v matce vyvolává úzkost a paniku, přičemž cíl dítěte je

její pozornost. Druhý mechanismus je explorační chování, kdy se děti velmi často bojí nových věcí, osob či situací i přesto, že je přítomna matka. Matka svojí fixací na dítě nevědomě omezuje jeho autonomii a separaci. Poslední, třetí, mechanismus je obrácení rolí, kdy dítě přebírá první rodičovské chování (Kulíšek, 2000, s. 420).

2 Domácí násilí

Domácí násilí se v poslední době dostává do popředí veřejného zájmu. Tuto skutečnost podpořilo především vypracování legislativy, která má obět' před násilnou osobou chránit v co nejvyšší míře (Hurychová, 2016, s. 27). Můžeme říci, že domácí násilí ovlivňuje autonomii každé oběti.

Domácí násilí zde bylo od nepaměti. Ve středověku musely ženy poslouchat a plnit všechna přání manžela. Proto nikdo nevěnoval pozornost modřinám, zlomeninám nebo špatnému psychickému stavu žen. Specifikum domácího násilí je skutečnost, že se vše odehrává za zavřenými dveřmi domácnosti, což je také důvod, proč se o něj lidé nezajímají. Jde totiž o soukromí dané rodiny/páru (Hurychová, 2016, s. 27).

Domácí násilí bylo totiž považováno pouze za hádky a menší konflikty mezi partnery, které dokáží snadno vyřešit mezi sebou v domácnosti. Mohli jsme se tak setkávat s pojmem „italská domácnost“. Zájem o toto téma posiluje momentální epidemiologická situace týkající se pandemie COVID-19, kvůli které počet případů spojených s domácím násilím rapidně roste, jak lze pozorovat nejen v rámci přímých kontaktů s klienty, ale i v telefonických konzultacích v oblasti sociální práce.

Ačkoliv je domov všeobecně vnímám jako bezpečné místo, během epidemie se pro některé občany stalo místem strachu a nebezpečí, právě kvůli počátku nebo stupňujícímu se domácímu násilí, což potvrzují i mezinárodní průzkumy. Brazílie zaznamenala nárůst případů o 40–50 %, další země potvrdily zvýšený počet případů realizovaný skrze telefonické linky, příkladem může být Španělsko, které zaznamenalo nárůst během prvních dní o 20 %, a Kypr o 30 % v prvním týdnu omezení pohybu osob v rámci země. Jedna z nejznámějších webových stránek (Refuge.org.uk) věnujících se řešení problému domácího násilí rovněž potvrzuje stoupající trend zájmu o řešení domácího násilí – návštěvnost stránky se zvýšila téměř o 150 % (Bradbury-Jones a Isham, 2020, s. 2047).

Zvýšený výskyt násilí mezi partnery byl pozorován i v České republice, konkrétně organizace ROSA srovnávala období minulé karantény (březen, duben 2020) se shodně trvajícím obdobím v loňském roce, kdy zjistila, že telefonické konzultace vzrostly o 100 % a poptávka po odborném poradenství o necelých 60 % (Rosa, Když z pasti není úniku: Domácí násilí za COVID-19, [online]).

2.1 Definice domácího násilí

Definici pojmu domácího násilí nám v současné době ukládá trestní zákoník, který jasně definuje trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí. Fenomén domácího násilí a jeho pojmosloví se během let několikrát měnily, dříve se v odborné literatuře využívalo spíše pojmů jako zneužívání partnera (partner abuse) nebo intimní násilí (intimate violence). Pojem domácí násilí zaujal spíše laickou veřejnost, a to hlavně díky mediím, která tento termín začala častěji využívat (Čírtková, 2002, s. 1).

Domácí násilí jako komplex označuje určitý stupeň násilnosti, který se odehrává v prostředí domova. Můžeme říci, že násilí se odehrává mezi blízkými osobami (partneři, manželé apod.), a to ať už mezi současnými či bývalými (Bradbury-Jones a Isham, 2020, s. 2047).

Jednu z možných definic pojmu domácího násilí uvádí Voňková a kol. (2009, s. 9) následovně: *Domácí násilí je „násilné jednání, ohrožující chování, zneužívání psychické, fyzické, sexuální, ekonomické nebo emocionální mezi dospělými osobami, které jsou nebo někdy v minulosti byly intimními partnery, a to bez ohledu na pohlaví.“*. Předchozí definice se snaží obsáhnout všechny formy domácího násilí tak, aby v definici bylo jasně rozpoznatelné, co všechno pojem domácí násilí zahrnuje. Nejde totiž pouze o fyzické napadení, ale také o psychické nebo emocionální násilí, které nemusí být na první pohled rozpoznatelné, ale pro oběť nese nedožrnné následky.

Další definici nastiňuje Čírtková (2008, s. 9), která definuje domácí násilí následovně, jako: *„Opakované, dlouhodobé a zpravidla eskalující násilí fyzického, psychického, sexuálního, sociálního a ekonomického rázu, které vytváří jednoznačně asymetrický vztah a vede ke stabilnímu rozdělení rolí na násilnou a ohroženou osobu.“*

Obě tyto definice se velmi shodují v tom, s jakými formami domácího násilí se lze setkat. Osoby, které se mohou dostat do nekonečného kruhu domácího násilí, mohou být jak muži, tak ženy, děti, senioři nebo příslušníci jiných sociálních skupin. Právě díky tomu, že

do této skupiny spadají i děti, které jsou velmi často svědky domácího násilí mezi rodiči, můžeme tvrdit, že dochází k tzv. transgeneračnímu přenosu. Tento přenos spočívá v přenosu chování rodičů vůči momentálnímu partnerovi/partnerce nebo dítěti na dítě samotné. Chlapci mají tendenci převzít roli otce (násilníka) a dívky přebírají roli matky (oběti), nicméně není vyloučeno, že může dojít k převzetí opačné role (Vykopalová, 2001, s. 34).

Jak uvádějí definice, je možné ve vztahu pozorovat určité náznaky domácího násilí, díky kterým jej dokážeme jasně identifikovat. Praktikováním domácího násilí se snaží osoba násilná převzít kontrolu a moc nad osobou druhou, čehož také časem dosáhne a převezme nadřazené postavení. Jedním z nejtypičtějších znaků je **opakovanost** a **dlouhodobost**. Znamená to tedy, že se nejedná o jednorázový incident, ale o opakovanou skutečnost, která se časově vyvíjí a může trvat i několik let. Vždy se setkáme s **eskalací** násilí, může to znamenat časovou eskalaci (např. dříve bylo násilí prováděno jednou měsíčně, nyní je to každý týden) nebo eskalaci závažnosti incidentů (např. dříve dal násilník oběti facku, nyní ji škrtí). Typickou vlastností domácího násilí je **neveřejnost**, kdy násilí probíhá za zavřenými dveřmi, tudíž beze svědků. Následné **rozdělení rolí** je velmi klíčové, vždy jsou rozděleny na osobu násilnou a na osobu ohroženou (Paprsteinová a kol., 2019, s. 13–14). V rodinách se však můžeme setkávat s tím, že partneři se ve svých rolích střídají a velmi často je tento stav mylně považován za domácí násilí (Ševčík a Špatenková, 2011, s. 38).

Nutnou součástí této kapitoly je popis cyklu domácího násilí, který dokáže jasně definovat fáze, ve kterých se osoba ohrožená může nacházet. Tento cyklus je dělen do čtyř období, která na sebe pravidelně navazují. Zpočátku si můžeme všimnout, že prodlevy mezi jednotlivými cykly jsou delší, ale stejně tak, jak se zvyšuje brutálnost útoků, se zkracuje doba mezi jednotlivými cykly (Paprsteinová a kol., 2019, s. 19). Tyto období jsou následující:

- Prvním obdobím cyklu je **fáze napětí**, která zaujímá podobu pasivní agrese. Zhoršuje se vzájemná komunikace mezi partnery, kteří nedokáží efektivně řešit vzrůstající konflikty. Násilná osoba je často výbušná, podrážděná a verbální výbušnost je projevována křikem. Osoba ohrožená začíná mít strach, je velice submisivní a snaží se předejít agresivnímu chování (Paprsteinová a kol., 2019, s. 19).
- Následuje **fáze násilí**, která je charakteristická především samotným násilím, které osoba násilná uplatňuje vůči osobě ohrožené. Často nedochází pouze k verbálnímu

nebo psychickému násilí, ale i tomu fyzickému, které zanechává na oběti viditelné stopy. Osoba násilná využívá především pocitu moci a neustálého strachu ze strany ohrožené osoby (Ševčík a Špatenková, 2011, s. 54).

- K tomu, aby osoba ohrožená neodešla, využívá násilná osoba **fázi usmíření neboli fázi líbánek**. Násilná osoba omlouvá své chování, snaží se dávat najevo lítost nad danou událostí, zároveň slibuje, že se situace nebude opakovat. Často se těmito slovy nechá osoba ohrožená uchlácholit a partnerovi odpustí, nicméně neuvědomuje si využívání především citové manipulace ze strany svého partnera (Paprsteinová a kol., 2019, s. 20).
- Jako poslední přichází **fáze klidu**, ve které se neobjevují výrazné incidenty a kde ohrožená osoba stále doufá ve změnu partnera. Nicméně problémy v jejich vztahu stále přetrvávají a kumulují se, což opět ústí ve fázi napětí (Ševčík a Špatenková, 2011, s. 55).

Tím, že se tyto cykly/fáze neustále opakují, vytváří pro ohroženou osobu začarovaný kruh, ze kterého je pro ni velmi těžké vystoupit. Oběť je po několikátém opakování cyklu velmi unavená a začíná k násilné osobě tíhnout. U osob ohrožených se později může rozvinout například posttraumatická stresová porucha (Paprsteinová a kol., 2019, s. 20–21).

2.2 Formy domácího násilí

Domácí násilí je velmi často charakteristické svou dlouhodobostí, opakovaností a gradací násilí mezi jeho účastníky. Ve vztahu partnerů si můžeme všimnout především dominantního postavení násilné osoby vůči osobě ohrožené, která zaujímá postavení submisivní. Často se tak setkáváme s kombinováním forem domácího násilí.

Formy domácího násilí bývají definovány různě. Odlišují se především tím, který druh násilí násilná osoba preferovala vůči osobě ohrožené. Podstatné je zmínit, že většina autorů, kteří tyto formy definují, uvádí příklady jednotlivých situací, kdy se toto násilí v rodině vyskytuje, nicméně nemusí se na nich vždy shodnout. Vyhodnotit situaci, ve které jde o domácí násilí, dokáží především orgány činné v trestním řízení, popřípadě pracovníci v sociálních službách, kteří s oběťmi pracují v intenzivnějším a dlouhodobějším časovém horizontu (Čírtková, 2008, s. 10). Pro potřeby diplomové práce vycházíme z rozdělení, které charakterizovali autoři Ševčík a Špatenková (2011, s. 47–51) a také autorka Bednářová (2009, s. 7).

2.2.1 Fyzické násilí

Mezi nejrozšířenější formu domácího násilí patří to fyzické, kdy násilná osoba využívá hrubou sílu k tomu, aby ohroženou osobu k něčemu donutila nebo tím něčeho dosáhla (Ševčík a Špatenková, 2011, s. 47). V jiných zemích, jako je Turecko, se můžeme setkat s fyzickým násilím u dohodnutých sňatků uzavřených před 18. rokem, naopak u párů, které spolu jsou již delší dobu, je fyzické násilí méně časté (Gümüštaş, 2020, s. 235).

Fyzické násilí nemusí být mířeno výhradně na ohroženou osobu, ale může být směřováno vůči osobě či osobám blízkým; jako osobu blízkou si můžeme představit např. společného potomka, kterého může násilník ohrožovat na životě. Zároveň sem můžeme řadit také ohrožení oblíbených věcí či zvířat, které ohrožená osoba vlastní (Holá a kol., 2016, s. 13).

Zhmotněním projevů fyzického násilí může být bití, uhození předmětem, udeření pěstí, kopání nebo dokonce odepírání jídla a jiných potřeb nutných k životu. Mezi nejméně časté následky těchto útoků jsou viditelné hematomy, popáleniny (např. od cigaret, vody nebo jiných předmětů), zlomeniny nebo viditelný úbytek vlasů (Vykopalová, 2001, s. 34).

V případech fyzických útoků je důležité, aby ohrožená osoba okamžitě po útoci vyhledala lékaře a nechala se lékařsky vyšetřit, zda zranění nejsou smrtelná nebo život ohrožující. Lékařské zprávy jsou jedním z důkazů, které jsou v případě soudních jednání prokazatelné. Nicméně lékařské zprávy nejsou jediný důkaz, který může ohrožená osoba u soudu použít, velmi často se využívají i fotografie nebo videa, která dokumentují prožité útoky (Papsteinová a kol., 2019, s. 16).

2.2.2 Psychické násilí

Forma psychického násilí se velmi často špatně dokazuje, jelikož nezanechává viditelné stopy na těle ohrožené osoby. Velmi často ale zanechává následky na lidské důstojnosti a dokáže rozvíjet psychické problémy, se kterými se ohrožená osoba může i po letech potýkat (Ševčík a Špatenková, 2011, s. 48).

Nejčastěji se můžeme setkávat s ponižováním a urážením, které se může týkat vzhledu nebo práce, kterou daná ohrožená osoba vykonává. Dalším konáním je vyhrožování, terorizování či zastrasování osoby do takové míry, že ohrožená osoba není

schopná sama jednat bez ujištění, že je to dle násilné osoby v pořádku (Bednářová a kol., 2009, s. 7).

Cílem této formy domácího násilí je především narušení psychické stránky ohrožené osoby, což se násilné osobě po delší době praktikování psychického násilí povede. Následně se u ohrožené osoby projevují pocity nejistoty, ale tento nátlak vytváří i negativní dopady v rámci zdravotní stránky dané osoby. Během psychického násilí má daná osoba pocity viny, kterou v ní partner vyvolává, a proto jej nechce opustit. Věty, které pachatelé často využívají, jsou např. „Jestli odejdeš, zabiji se.“ nebo „Chceš rozbít rodinu a vzít dětem jejich tátu?“ Díky těmto větám ohrožená osoba velmi často zůstává v násilném vztahu (Paprsteinová a kol., 2019, s. 15–16).

S ohledem na to, že i dítě může být účastníkem domácího násilí, je nutné poukázat na fakt, že i na dítě může být vyvíjeno psychické násilí, které si nemusí dítě zprvu uvědomovat. Může se jednat o vtahování dítěte do konfliktů mezi rodiči, zneužívání dítěte jako svědka situace, např. získávání dítěte na svoji stranu v případě aktuálního nebo nastávajícího konfliktu (Jánský, 2011, s. 170).

2.2.3 Ekonomické násilí

Jak je z názvu jasné, ekonomické násilí se týká převážně peněz, které v dnešní době tvoří základní kapitál pro zajišťování základních životních potřeb. Finance jsou tak jedním z prostředků, který do jisté míry zajišťuje naši autonomii. V případě ekonomického násilí se násilná osoba snaží o zamezení přístupu k penězům, neposkytování finančních prostředků k zajištění chodu domácnosti. Cílem je zvýšení závislosti ohrožené osoby na násilníkovi (Ševčík a Špatenková, 2011, s. 50).

Typickým prostředkem ekonomického násilí je jeden společný účet v rámci rodiny, na který jsou shromažďovány veškeré finance, které do rodinného rozpočtu přibývají. Avšak je důležité zmínit, že ohrožená osoba k tomuto účtu nemá přístup a finance dostává na příděl (Paprsteinová a kol., 2019, s. 18).

2.2.4 Sexuální násilí

Tento typ násilí se nejčastěji objevuje mezi partnery. Můžeme říci, že představuje všechny sexuální činy, které si násilná osoba na druhé osobě vynucuje a oběť tyto akty podstupuje nedobrovolně. Nutností je rozlišovat manželské povinnosti a nucení k sexuálnímu styku, kdy se tyto dva pojmy zásadně rozcházejí – vynucování sexuálních

aktivit nemůžeme považovat za plnění manželských povinností (Ševčík a Špatenková, 2011, s. 50–51).

Pokud se sexuální násilí děje dlouhodobě, je velmi těžko prokazatelné v případě, kdy se oběť rozhodne odejít od násilníka. Velmi často se u sexuálního násilí můžeme setkávat právě s kombinací fyzického a psychického násilí (Vykopalová, 2001, s. 34). Velmi dobře lze sexuální násilí rozeznat při návštěvě gynekologického lékaře, kdy se oběť často brání vyšetření, je plačtivá či plachá (Čechová, 2016, s.162).

2.2.5 Sociální násilí

Podstatou sociálního násilí je především omezení kontaktů násilníkem. Zákaz osoby stýkat se s přáteli, ale především s rodinou, zajišťuje naprostou izolaci ohrožené osoby od sociálních kontaktů. Příčinou tohoto chování je ve většině případů snaha o zachování domácího násilí v rodinném kruhu, aby násilná osoba nepřišla o svoji moc nad ohroženou osobou. Velmi často se k sociální izolaci využívají společné děti (Ševčík a Špatenková, 2011, s. 50).

Součástí sociální izolace je také neustálá kontrola toho, co daná osoba dělá, a to především mimo jejich společné bydliště. Znamená to tedy, že partner velmi často doprovází partnera do zaměstnání, k lékaři, do obchodů nebo na úřady. Cílem je především zabránění úniku informací o probíhajícím násilí mezi veřejnost, která by mohla ohrožené osobě pomoci s odchodem od násilné osoby (Paprsteinová a kol., 2019, s. 18–19).

Sociální izolací si prošla většina obětí domácího násilí po opadnutí první fáze jejich vztahu, zamilovanosti, což dokazuje i provedený výzkum v mé bakalářské práci. Partner oběť postupně odlučuje od přátel, ať už v rámci osobních či telefonických kontaktů, snaží se minimalizovat kontakt s rodinou, a to především tím, že se odstěhují z dosahu rodiny (Zbořilová, 2019, s. 60).

2.3 Aktéři domácího násilí

Domácí násilí je velmi rozmanitý fenomén a díky jeho rozšířenosti po celém světě můžeme říci, že jev zvaný domácí násilí se týká každého z nás. Každý člověk se může jednoho dne stát jejím aktérem, ať už na straně oběti, na straně násilné osoby nebo tím, že bude svědkem domácího násilí v případě, že daná osoba je dítě.

Ve společnosti obecně rozlišujeme tři kategorie aktérů domácího násilí, mezi které patří osoba ohrožená, osoba násilná a svědci domácího násilí. Do těchto kategorií může spadat každý z nás bez ohledu na to, jak je jedinec vychovaný, kolik mu je let anebo jakou má práci, protože domácí násilí se neodvívá od žádného z těchto faktorů. Obecně tedy můžeme uvést, že se jedná o ženy, muže, děti, seniory a skupiny osob, o kterých se momentálně ve společnosti mluví více, jako je skupina LGBT (lesby, gayové, bisexuálové, transgenderové osoby).

Výzkumy z 90. let shodně uvádějí, že nejčastějšími oběťmi domácího násilí jsou ženy, v procentním rozpětí 92–98 %, zatímco mužské oběti domácího násilí tvoří pouhých 2–5 %. V průběhu let se výzkumy zdokonalovaly, a tím dokázaly mapovat různé okolnosti, které mohou výskyt domácího násilí u určitého pohlaví ovlivňovat. Autor Bock například tvrdí, že o mužských obětech se veřejnost, ba i pomáhající instituce nedovídají, a to především z důvodu nevýhod, které pro ně plynou ze společnosti. Mezi tyto nevýhody řadíme snížení společenského statusu, posměšky nebo další násilí (Matoušek a kol., 2005, s. 231–232).

Vzhledem k výzkumné části diplomové práce se budeme zabývat ženou jako ohroženou osobou, mužem jako osobou násilnou a dítětem, které je velmi často svědek domácího násilí.

2.3.1 Ohrožená osoba

Mezi nejčastější oběti domácího násilí patří ženy, proto tato kapitola a výzkumná část diplomové práce je věnována především jim. Pokud se budeme zabývat počátkem vztahu, nikdy do vztahu nevstupuje osoba za účelem prožití domácího násilí. Zpočátku jsou obě strany velmi tolerantní a chtějí se sobě navzájem zalíbit. Domácí násilí pak propuká v situaci, kterou jeden z partnerů nečekal, např. ztráta zaměstnání (Ševčík a Špatenková, 2011, s. 81).

Ženy, stejně jako muži, si mohou vybírat své partnery, a tím do jisté míry ovlivnit i možnost výskytu domácího násilí, kterému budou s tímto partnerem vystaveny. Pokud ženy trpí citovou deprivací, popř. poruchou attachmentu, zažívají ve svém životě nízké sebevědomí a nevnímají se jako perspektivní pro většinu mužů, dochází k tomu, že si mezi muži nevybírají, avšak jsou vybírány. Následné vztahy jsou založeny na velké nerovnováze ve vztahu, kdy žena má submisivní roli a muž dominantní (Bednářová a kol., 2009, s. 15).

Žena jako osobnost má schopnost domácí násilí velmi dobře skrývat a zároveň omlouvat a bránit partnera. Intimita vztahu mezi partnery dává násilné osobě výhodu v dobré znalosti oběti, jejích reakcí a především slabých stránek, které využívá právě k tomu, aby se o domácím násilí nikdo nedozvěděl. Žena velmi často omlouvá partnerovo chování a nálady a přisuzuje násilí alkoholu, únavě nebo stresu z práce (Ševčík a Špatenková, 2011, s. 91).

V dlouhodobém cyklu domácího násilí se žena stává závislou na partnerovi a její psychický stav se rapidně zhoršuje. Její jedinou obavou je příchod partnera domů, i přesto, že všechno, co v domácnosti udělala, je správně. To, co na síle ještě přidá, je izolace oběti, což je jedna z forem domácího násilí. Oběť nemá možnost porovnávat svůj vztah se vztahem jiných lidí, a tak porovnat, co je a co není ve vztahu přijatelné, proto se pro ni stává přijatelným násilím, které prožívá (Bednářová a kol., 2009, s. 16–17).

2.3.2 Násilná osoba

Stejně tak jako žena je typickou ohroženou osobou, tak typickou násilnou osobou je muž. Většina osob, které páchají násilím na svých partnerech, si domácím násilím prošly anebo mu byly alespoň svědky. Předávání vzorců chování je velmi obvyklé, proto i v případě, kdy dítě je pouze svědkem násilí mezi rodiči (otec bije matku), je možné, že si tyto vzorce přebere do svého budoucího života, protože je považuje za normální a přijatelné (Ševčík a Špatenková, 2011, s. 71).

Nicméně na počátku vztahu si můžeme všimnout rizikových faktorů, které se u násilné osoby mohou objevovat, a tím odhalovat potenciální možnost násilí ve vztahu. Nejčastěji jde o naléhání partnera, ať už jde o uzavření sňatku, děti nebo bydlení. Toto chování má zajistit, aby s ním žena zůstala i přes jeho dominantnost ve vztahu, která se projevuje tím, že partner rozhoduje o společných věcech sám. Velmi často se setkáme i s manipulativním chováním, které má za úkol ženu znejistit do takové míry, že získá pocit viny (Bednářová a kol., 2009, s. 22–23).

Ačkoliv se dříve spoléhalo na to, že násilníkem je člověk převážně s nižším vzděláním, v současnosti jsou tyto domněnky vyvráceny. V dnešní době se setkáváme s násilníky, kteří nad domácím násilím více přemýšlí, znamená to tedy, že v případech fyzického násilí si velmi dobře dávají pozor, kam směřují rány při napadení oběti. Většinou se jedná o místa, která jdou lehce zakrýt a nejsou na první pohled viditelná (Bednářová a kol., 2009, s. 24).

Za násilné chování většinou agresor není schopen převzít odpovědnost a vinu svaluje především na partnerku, proto je s ním velmi těžká spolupráce, pokud jde o změnu jeho chování. Velmi malé procento vyhledá odbornou pomoc a v případě, že ji vyhledá, je to za účelem dostat partnerku zpět i přesto, že se jejich chování po uplynutí určité doby vrací (Bednářová a kol., 2009, s. 27).

2.3.3 Děti jako svědci či oběti domácího násilí

Jak bylo zmíněno v předešlých kapitolách, vzhledem k tomu, že ve valné většině jsou děti svědky probíhajícího násilí mezi rodiči, dokáží velmi rychle převzít vzorce chování jednoho z rodičů. Dítě pak může inklinovat k jednomu z rodičů, a tím se stát buď osobou ohroženou, nebo osobou násilnou.

Dítě může být **přímou** či **nepřímou** obětí domácího násilí. **Přímou obětí** se dítě stává ve chvíli, kdy je na něm páčáno jakékoliv násilí ze strany rodiče. V rodinách, ve kterých dochází k domácímu násilí, tvoří přímou oběť 48 % dětí, což je v dnešní době velmi alarmující, vzhledem k medializaci několika případů, kde docházelo k domácímu násilí vůči bezbranným dětem. Pokud tedy mluvíme o násilí páchaném na dítěti, mluvíme zároveň o syndromu CAN – syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. V případě **nepřímé oběti** je dítě „pouhým“ svědkem domácího násilí, což znamená, že na něm není vykonáváno žádné násilí, avšak je narušen jeho zdravý vývoj, který je klíčový. Dítě i přesto, že není přímou obětí, pociťuje strach a necítí se v bezpečí, a to hlavně z důvodu, že není schopno se samo bránit (Úlehlová, 2009, s. 44–46).

Děti situaci v rodinném prostředí vnímají velmi intenzivně a často tyto uzavřené pocity vyústí v poruchy chování, problémy ve škole nebo psychosomatické poruchy. Zároveň je do značné míry ovlivněn vztah mezi rodičem a dítětem. K násilnému rodiči může mít vztah loajální či odmítavý. Naopak k rodiči, který je obětí, projevuje vztah kladný, velmi často se dítě snaží rodiče bránit (Ševčík a Špatenková, 2011, s. 120–121).

2.4 Následky domácího násilí

Prožití domácího násilí zanechá na svých obětech neblahé následky. Většinu z nich jde za pomoci terapie zmírnit, bohužel některé následky domácího násilí dokáží ještě zhoršit situaci, ve které se již oběť nachází, tím, že není možné je odstranit. Oblasti, kterými se bude kapitola zabývat, jsou klíčové, protože tyto oblasti pojímají člověka jako celistvou bytost

v oblasti fyzické, psychické a také sociální. Jak již bylo několikrát zmíněno, velký dopad má domácí násilí především na děti.

Následky po prožitém domácím násilí jsou z velké části ovlivněny typem, intenzitou a délkou trvání domácího násilí, vyrovnávacími mechanismy, životní etapou osoby a její sociální podporou. Když žena zažije domácí násilí, jen pomyslení na podobný zážitek v budoucnu ji může dovádět k neustálým pocitům strachu (Gümüştaş. s. 235–236, 2020).

2.4.1 Fyzické následky

Nyní víme, co představuje forma fyzického násilí, a můžeme jasně definovat, že následky jsou v podobě modřin, podlitin, pohmožděnin, zlomenin, či dokonce otřesu mozku. Tyto následky nicméně časem zmizí, avšak některé fyzické následky jsou horší a nenávratné.

Nejčastěji oběti řeší svoji fyzickou bolest z domácího násilí skrze závislost, která se u obětí objevuje častěji než u jiných lidí. Závislost může být prakticky na čemkoliv – na alkoholu, drogách, čokoládě nebo jídle obecně. Jestliže se zaměříme na alkohol nebo drogy, většina obětí domácího násilí užívá návykové látky z důvodu utlumení nebo znecitlivění vnitřní bolesti, popřípadě zvednutí nálady. Nicméně dlouhodobé užívání těchto látek má vliv na organismus, který je postupem času a zvyšováním dávek nenávratně poškozen (Karkošková, 2014, s. 82).

Mezi další závislosti patří jídlo; tato závislost v sobě nese několik následků. Mezi ně patří poruchy příjmu potravy, které zahrnují buď přejídání, nebo anorexii s bulimií. Anorexie nebo bulimie je u obětí častá převážně kvůli neustálému stresu a strachu z dalších útoků mířených proti jejich osobě. Některé z obětí berou jednu z těchto nemocí jako formu sebetřýznění, vysvobození se ze života nebo pouhý způsob, jak se stát neatraktivní, a tím se vyhnout další bolesti. Bulimie je velmi častým následkem právě sexuálního násilí, jež zahrnuje sexuální praktiky, které mohl po oběti násilník vyžadovat především v rámci dutiny ústní. Zvracení je tedy projevem odmítání nežádoucích subjektů v ústech (Karkošková, 2014, s. 83–84).

Můžeme se setkávat také se sebepoškozováním nebo dokonce s pokusy o sebevraždu v případech, kdy je daná osoba velmi ovlivněna traumatizujícími událostmi, které zažila během domácího násilí. Oběti se v dospělosti řežou ostrými předměty do těla, škrábou se do krve, opakovaně tloučou hlavou o zeď nebo si trhají

vlasý, čímž se snaží zbavit bolesti. Všechny tyto projevy jsou typické pro oběti sexuálního násilí, kdy dávají najevo to, že se samy sobě nelíbí, ať už fyzicky nebo mentálně. Výzkumy však dokazují, že více jak 56 % lidí, kteří se snažili spáchat sebevraždu a přežili, jsou právě oběťmi domácího násilí (Karkošková, 2014, s. 85–87).

2.4.2 Psychické a psychosomatické následky

Většina psychických následků je spojena především se zkresleným obrazem sebe sama. Během doby trvání domácího násilí se násilník snaží oběť velmi často ponižovat, obviňovat ji z věcí, které ani nejsou v její kompetenci, jenom proto, aby si zachoval dobrou tvář a dominantní postavení v rodině. Oběť se pak cítí nedoceněna a má minimální sebevědomí.

Dochází zde k obsahovým chybám v myšlení, které jsou velmi podobné tomu, které provozuje násilník. Zpočátku o těchto chybách myšlení nikdo neví, až v situacích, kdy se oběť dozvídá více o násilném chování svého partnera, může pozorovat obsahové chyby, které v minulosti dělala. Pokud bychom měli obsahovou chybu předvést na příkladu dvou osob, můžeme použít následující: násilník si může myslet, že oběti vůbec neublížil, nespoutal ji, protože ani neplakala, tak to není vážné. Na stejnou situaci naopak oběť reaguje jinak, říká, že to nebylo tak zlé, že jí nechtěl ublížit a že celou situaci zveličuje. Zde je možné pozorovat kontrast obou obsahových chyb v myšlení jak oběti, tak násilníka (Karkošková, 2014, s. 68–70).

Čeho si však oběti vědomé jsou, jsou změny v jejich psychickém vnímání, kdy začínají během nebo po prožitém domácím násilí prožívat deprese nebo úzkosti (Karkošková, 2014, s. 71). Velké množství úzkostných situací nastává ve spojení s konkrétními situacemi, se kterými se daná osoba setkala během domácího násilí; může se jednat například o situaci, kdy je oběť ve výtahu, který se zasekne a zhasne. To v ní může vyvolat úzkost spojenou se zážitky, kdy byla zavírána jako malé dítě do skříně a zůstávala tam ve tmě přes noc.

Oběti se snaží své traumatizující zážitky potlačovat, což je běžná obranná reakce našeho systému vůči všemu, čím jsme si prošli a nebylo nám to příjemné. Při velkém stresu dokáže lidský mozek naprosto vypnout, nebo dokonce potlačit vzpomínky, které se během stresového momentu nahromadily. V případě traumatu, kterým daná osoba trpí, je nutné jeho následné zpracování prostřednictvím terapie, a to z důvodu, že traumata jsou velmi citlivou záležitostí. Pokud člověk nechce/nemůže trauma zpracovat,

postupem let se může stát, že nezpracovaná traumata vyplavou na povrch a zanechají ještě horší následky než dříve (Karkošková, 2014, s. 76).

Je nutné zmínit alarmující fakt, že fyzické následky se dají téměř vždy léčit a po několika dnech, měsících či letech o nich již nevíme, nicméně právě u psychických následků se toto neděje. Trvá velmi dlouhý časový úsek, než se oběť vzpamatuje a zahojí se jí všechny rány, avšak někdy ani po delší době nedochází k nápravě (Holá, 2016, s. 24).

Domácí násilí také zapříčiňuje vznik psychosomatických zdravotních problémů, které mohou oběti velmi často omezovat v normálním fungování v životě. Mezi tyto problémy patří syndrom chronické bolesti, syndrom dráždivého tračníku nebo respirační problémy. Těchto problémů se velmi často špatně zbavuje, protože se vyskytují v situacích, které jsou pro oběť velmi stresující (Hokr Miholová a kol., 2016, s. 13).

2.4.3 Sociální a ekonomické dopady

Dopady, které se týkají ekonomické nebo sociální stránky, jsou jedny z největších, ale zároveň jedny, se kterými může pomoci rodina oběti. S odchodem od násilníka se oběť snaží postavit sama na vlastní nohy, ve snaze zajistit především bydlení a finance k dalšímu fungování bez jednoho člena, který finančně podporuje domácnost, což pro ni může být často velmi obtížné.

Finance a rodinné zázemí zmiňuje ve spojitosti s rodinou hned několik obětí, které v době odchodu od násilníka vyhledaly právě rodinu k tomu, aby jim pomohla v oblasti jak financí, tak zázemí. Naše primární rodina je proto velmi klíčová právě v pomoci, kdy se dostáváme do problematických situací, kdy nemáme kde bydlet nebo nemáme dostatek financí na zajištění základních životních potřeb. Většina obětí je plně podporována rodinou, která je ochotná jim vypůjčit finance k zajištění jejich situace (Zbořilová, 2019, s. 64).

Zdravotní následky, které si oběti nesou ze svého vztahu, jsou akutní, dlouhodobé, chronické, popř. smrtelné, a proto není divu, že se pro ně lékařská péče stává velmi nákladnou. Právě kvůli násilí se u žen vyskytují bolesti hlavy, bolesti páteře či břicha, a to do takové míry, že je nutné je tlumit léky, které jsou samozřejmě finančně náročné. V případě neléčení těchto obtíží pak může dojít k trvalým zdravotním následkům (Hokr Miholová a kol., 2016, s. 13–16).

Pokud se zaměříme na rovinu sociální, v případě oběti je pro ni obtížné sociální vztahy navazovat nebo pouze korigovat takovým způsobem, aby byly udržitelné. Příčina těchto problémů je primárně v prožitém domácím násilí, kdy je oběť po většinu času izolována od rodiny a přátel, tudíž její vztahy po odchodu od násilníka nemají stejnou kvalitu a dynamiku jako dříve. Většina obětí ztrácí důvěru v druhého člověka, očekávají smutek, zneužití nebo ublížení, což je pouze klasickou reakcí na prožité trauma, které jim brání získat nového partnera (Karkošková, 2014, s. 101).

Karkošková (2014, s. 106) zároveň v reakci na předešlé tvrzení uvádí, že je prokázáno, že oběti zůstávají po prožitém domácím násilí již svobodné. Příčinou je hlavně nedůvěra v druhého partnera, ale také intimita, která se u obětí velmi často špatně navazuje, nechtějí žádný dlouhodobější vztah, kterým by se upínaly opět k jednomu partnerovi. Pokud však nemají problém s intimitou, většinou nemají stále vztahy, jejich známosti jsou velmi nahodilé.

Jedním z následků, které si ženy přebírají do dalších vztahů, je pasivní závislost, kdy samy do svých vztahů nic neinvestují, ale spíše přijímají od druhého. Nemají potřebu za sebe přebírat odpovědnost a čekají, že veškerou odpovědnost a problémy spojené s ní převezme jejich nový partner, což se velmi často setkává s nepochopením a výsledkem je možný rozchod iniciovaný partnerem (Karkošková, 2014, s. 101–102).

2.4.4 Dopad domácího násilí na děti

Dítě je velmi křehká osobnost, ve svém mladém věku je citlivější na podměty, které pro dospělého člověka nejsou podstatné. Velkou roli zde hraje věk dítěte, který do jisté míry pomáhá dítěti odlišně vnímat stresové situace, nicméně je nutné zmínit, že domácí násilí je pro dítě (ať už je v jakémkoliv věku) velmi stresující a častokrát má na jeho vývoj větší dopady, než si dokážeme představit.

V případě, že zde mluvíme o dítěti jako o svědkovi domácího násilí, můžeme jej vnímat jako dítě, které vidí fyzické nebo sexuální násilí, vidí pohmožděniny nebo jiná zranění způsobená násilím, slyší známky psychického, fyzického, ale i verbálního násilí vůči druhému rodiči, které zahrnuje křik, nadávky nebo rozbíjení společných věcí. Z výzkumů tak vyplývá, že děti jsou svědky domácího násilí v rozmezí 20–25 % z celkového počtu případů domácího násilí (Sobotková, 2006, s. 5).

Dítě není schopno zpracovat, co se v jeho rodině děje, jeho primárním pocitem je strach, nebezpečí a bezmoc. Často se tak stává, že se snaží vinu za to, co se děje v rodině, svalovat sám na sebe („nejsem dost hodný“, „měl jsem se víc snažit“ nebo „kdybych se choval líp, nic by se nestalo, musím se polepšit“). Tudíž dítě nacházející se v předškolním věku nemá dostatečné kompetence k tomu, aby se vyrovnalo s prožitkem z domácího násilí, tak jak to funguje u dospělých obětí, a proces neustálého obviňování se neustále opakuje (Sobotková, 2006, s. 6).

Rodiče mají zároveň často pocit, že v případě, kdy dítě není fyzicky svědkem jejich konfliktů, nemůže být ovlivněno a o ničem neví. Je to jeden z omylů, kterých se rodiče dopouštějí, dítě atmosféru v rodině vnímá velmi dobře, jediný faktor, který je ovlivnitelný, je typ, délka a intenzita domácího násilí. Jak bylo zmíněno výše, velkou roli hraje také věk dítěte, ve kterém se stalo svědkem násilí. V případě sourozenců se můžeme setkávat se situací, kdy starší sourozenec násilí zažil od určitého věku a není mu příjemné, co se v rodině děje, protože ví, že to tak fungovat nemá, zatímco menší jej zažil již do narození a je to pro něj přirozené (Barvíková a Palonciová, 2016, s. 54).

Pokud je dítě násilí vystavováno dlouhodoběji a častěji, projevy a následky se mohou zhoršovat. Dítě se bude cítit rozrušeně, úzkostně, ohroženě, což se za pomoci terapie dá zpracovat, nicméně může dojít k projevům, které nejdou pomocí terapie napravit, např. o poruchy osobnosti a sociálních vztahů dítěte. Není překvapením, že v několika případech se dítě přesune do regrese, kde se vrátí např. k nočnímu pomočování. Dítě často špatně navazuje kvalitní vztah, ať už kamarádský nebo partnerský, protože druhé osobě nedůvěřuje a nedokáže vzniklé konflikty řešit logicky. Většina dětí v pubertě je pak náchylnější k užívání drog či jiných návykových látek, které pro ně představují útěk od reality. Děti můžeme rozdělit do dvou kategorií, podle toho, jakým směrem se vyvíjejí: **pro první skupinu** je typické nízké sebevědomí, nulová sebejistota nebo vývoj posttraumatické stresové poruchy. Chování je agresivnější, nedokáží respektovat pravidla ani hranice a častěji utíkají z domu. **Druhá skupina dětí** je více stažená do vnitřního světa, má vyhýbavé chování a je celkově více izolovaná od vnějšího světa právě skrze nedůvěru (Sobotková, 2006, s. 6–8).

Zároveň se můžeme u dětí setkávat s tím, že se vyhýbají odpovědnosti za své činy, a to i v případech, kdy samy vytvářejí konfliktní situace, za které nechtějí nést odpovědnost. Druhým možným případem je však dítě, které je velmi soběstačné (muselo

předčasně dospět) a má zvýšenou sebeúctu až se sklonem k egoismu (Majali a Alsrehan, 2019, s. 204–205).

Nejčastějším dopadem domácího násilí bývá tzv. **duplikační princip** neboli přenesený vzorec chování. Tento princip spočívá v přebírání vzorce chování od jednoho z rodičů; dítě tak považuje násilí za běžnou součást svého života. Příklad může být následující: pokud otec uhodí svoji ženu jenom proto, aby ji umlčel, čehož následně dosáhne, tak dítě vidí, že je to jeden ze způsobů řešení konfliktu. Až bude starší a nastane hádka s přítelkyní/manželkou a nebude vědět, jak dál reagovat, uhodí ji, protože ví, že v případě, že tak udělá, žena ztichne (Ševčík a Špatenková, 2011, s. 121).

Klíčovou roli zde pro dítě hraje důvěryhodná osoba, které se může svěřit a navázat s ní důvěrný vztah do takové míry, ve které se bude cítit komfortně a v bezpečí. V případě, kdy se dítě rozhodne promluvit o daném tématu, je nutné ho láskyplně a ochotně podporovat, aby se jeho kuráž nevytratila, v čemž mohou pomoci například sourozenci (Barvíková a Paloncyová, 2016, s. 56).

3 Multidisciplinární spolupráce s aktéry domácího násilí

Multidisciplinární spolupráci mezi osobami, které se zabývají tématem domácího násilí nebo násilí obecně, můžeme definovat jako klíčovou pro zlepšení situace všech členů domácnosti, kteří byli domácím násilím ovlivněni. Jejím cílem je propojení odborníků z různých oblastí za účelem zlepšení situace klienta.

Jankovský a kol. (2015, s. 5) uvádí definici využití multidisciplinárního týmu následovně: „*Využití multidisciplinárních týmů je v praxi sociální práce nesmírně cenné při dosahování pozitivních výsledků intervencí, zejména ve prospěch klientů v obtížných nebo složitých situacích, jejichž řešení se nachází na pomezí působnosti více resortů či institucí.*“

Česká republika se při řešení domácího násilí snažila propojit způsob pomoci jak ze strany státu, tak ze strany neziskových organizací (které v dnešní společnosti tvoří valnou většinu takové pomoci), jež pomáhají různým cílovým skupinám s nepříznivou sociální situací, ve které se nacházejí. Ochrana před domácím násilím je v naší společnosti postavena na třech vzájemně fungujících pilířích, mezi které spadá Policie ČR, intervenční centra a soudy (Domácí násilí, Statistiky, Zákon na ochranu před domácím násilím v ČR ochránil více než 1.000 přímo ohrožených osob, [online]).

3.1 Policie ČR

Jednou z hlavních institucí, které se na řešení tohoto globálního problému aktivně podílejí, je Policie České republiky (dále jen „policie“). Primární úlohou je vyšetření trestného činu, popř. přestupku, ale hlavně ochrana ohrožené osoby, která se nachází v situaci, kdy je ohrožována násilím ze strany jiné osoby. Právě v případech domácího násilí může policie využít tzv. **institut vykázání**.

Institut vykázání násilné osoby ze společného bydlení je ukotven v zákonné podobě č. 273/2008 Sb., zákon o Policii České republiky v §44 - §47. Zároveň je však domácí násilí ukotveno ještě v zákoně č. 135/2006 Sb, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím; účinnosti nabyl 1. 1. 2007. V době před jeho platností bylo velmi obtížné domácí násilí řešit.

Pokud se zaměříme na institut vykázání, jedná se o oprávnění policistů k vykázání násilné osoby ze společného obydlí, jímž může být byt či dům. Toto vykázání se také

rozšiřuje na vykázání násilníka z bezprostředního okolí daného bydliště. Tento institut má pomoci obětem domácího násilí z části normalizovat svůj život a dostat se z nekončícího kruhu domácího násilí (Holubová a kol., 2019, s. 7).

Policie může násilníka vykázat i bez jeho přítomnosti, nicméně musí se na základě zjištěných skutečností prokázat, že je zde možnost výskytu dalších nebezpečných útoků proti životu, zdraví nebo svobodě druhé osoby. Institut vykázání trvá po dobu 10 dní od jeho provedení. Vykázání může policista provést ústně, avšak potvrzení o tomto úkonu musí doložit osobě násilné i ohrožené (Zákon č. 237/2008 Sb., §44).

Ohrožená osoba je poučena o možnosti podat návrh na vydání předběžného opatření, se kterým jí nejčastěji pomáhají právě instituce věnující se pomoci obětem domácího násilí. Předběžné opatření se podává na příslušný soud a trvá po dobu 1 měsíce s možností prodloužení. Soud v opatření stanoví, jakého jednání se má násilník vůči osobě ohrožené zdržet. Nejčastěji se tímto úkonem násilné osobě uloží povinnost opustit společné bydlení, nezdržovat se v jeho blízkosti a nekontaktovat osobu (Zákon č. 135/2006 Sb. § 76b, 263b).

Metoda, která je při identifikaci domácího násilí u policie velmi častá, je metoda SARA DN, kterou se vyhodnotí míra rizika dalšího možného útoku ze strany násilníka, jeho nebezpečnost nebo riziko eskalace dalších konfliktů. Tuto metodu nepoužívají pouze pracovníci policie, nýbrž i pracovníci neziskových organizací pracujících s oběťmi domácího násilí (Ševčík a Špatenková, 2011, s. 133).

3.2 Instituce věnující se obětem domácího násilí a jejich činnost

Mezi nejčastější pomoc, kterou oběť při řešení své situaci využívá, je pomoc neziskových organizací, které se zabývají pomocí obětem domácího násilí. V současnosti existuje několik institucí, jež své poslání dobře zvládají a dokáží s dalšími organizacemi pružně fungovat. Základní institucí v oblasti řešení domácího násilí je intervenční centrum, které vytváří tzv. primární záchrannou síť pro oběť, na kterou se pak nabalují další služby s jinými možnostmi, které budou následně představeny.

3.2.1 Sociálně-právní pomoc

Intervenční centrum (dále jen „IC“) je svojí charakteristikou sociální služby vázáno k vykonávání sociální práce, která má obětem domácího násilí pomoci k překonání prvních kroků na cestě k návratu do běžného života. IC můžeme brát jako pomyslné pojítko mezi Policií ČR a soudy.

Práce s oběťmi domácího násilí nese svá specifika, stejně jako práce s jinými cílovými skupinami. Většina obětí je po prožitém násilí citlivá a vystrašená, prostor sociálního pracovníka pro vstupy do vyprávění je zde omezený, pokud do něj pracovník vstoupí, ohrožená osoba se může uzavřít z důvodu nezpracovaných traumat spojených s násilím. Jednou z nejdůležitějších zásad při vedení poradenského rozhovoru je jistota. Ohrožená osoba potřebuje ujištění, že udělala správnou věc, že se rozhodla dobře a všechny pochyby, které o sobě do dnešní doby měla, jsou zbytečné. Pracovník se tedy orientuje na empatii a citovou stránku daného klienta (Bednářová a kol., 2009, s. 41).

V případech, kdy daná osoba kontaktuje neziskovou organizaci ještě v době soužití s partnerem, tak velmi často pracovníci sestavují tzv. **bezpečnostní plán**. Bezpečnostní plán má pomoci minimalizovat případy možného napadení ze strany násilníka – často se s tímto setkáváme u osob, které i přes vědomí násilí v rodině s partnerem zůstávají. Výhodou je zde možnost načasování a naplánování odchodu od násilníka – ohrožená osoba se může dostatečně připravit na to, aby při odchodu nic nezapomněla, např. dokumenty, léky nebo peníze (Bednářová a kol., 2009, s. 43).

Bezpečnostní plán se skládá z 8 kroků, v každém kroku je detailně rozebráno, čeho se týká. První krok se věnuje bezpečnosti během násilného chování, druhý krok nese název bezpečnost při přípravě k odchodu, třetí krok se orientuje na bezpečnost ve vlastním domě, ve čtvrtém kroku se zabýváme soudním rozhodnutím, který je pro ohroženou osobu velmi důležitý. Pátý krok se orientuje na bezpečnost v práci a na veřejnosti, šestý krok se snaží zajistit duševní zdraví ohrožené osoby a jako poslední dva kroky (sedm a osm) máme především výčet nutných věcí a telefonních čísel, které jsou pro ohroženou osobu klíčové (Conwayová, 2007, s. 143–148).

Samotná práce s ohroženou osobou je rozdílná, závisí na zakázce dané osoby, se kterou přichází, a jejích časových možnostech. Ve fázi, kdy ohrožená osoba spolupracuje se sociálním pracovníkem, se vždy dostává do roviny sociálně-právní práce. Sociální pracovník ji směřuje na další pomáhající instituce, jako je Policie ČR, OSPOD (orgán sociálně-právní ochrany dětí), ÚP (úřad práce) apod. (Kotková, 2014, s. 64).

V rámci sociální práce můžeme vidět jako prioritu především bezpečí dané oběti. K tomu, aby sociální práce byla úspěšná, je nutné, aby sociální pracovník nechal celý proces poskytování sociální služby v rámci možností na oběti tak, aby se dokázala

rozhodnout, co chce a nechce sdílet se svým okolím. Zásadou je využívání socioterapeutické činnosti, sociálního poradenství, krizové intervence nebo pouhé emocionální a psychologické podpory, kterou většina obětí bere jako klíčovou. Z velké části sociální pracovník pracuje s pocitem studu, ponížení nebo strachu (Ševčík a Špatenková, 2011, s. 144–145).

3.2.2 Právní pomoc

V rámci organizací, které se zabývají prací s oběťmi domácího násilí, jako je IC, Spondea nebo Bílý kruh bezpečí, se můžeme setkat s možností využití právních služeb. Tato možnost je oběťmi velmi vítána, a to především z důvodu, že ony samy, v případě, kdy odejdou nečekaně od partnera, nejsou schopné návrh na rozvod nebo předběžné opatření samy vytvořit a podat.

Úkolem právníka je poskytování právního poradenství v oblasti rodinného a trestního práva či jeho jiných odvětví, která mají souvislost s domácím násilím. Jak bylo zmíněno výše, velkou část tvoří právě pomoc se sepsáním návrhu na vydání předběžného opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí nebo návrhu na prodloužení doby trvání předběžného opatření (Kotková, 2014, s. 64).

Pokud je podán návrh na vydání předběžného opatření, soud o něm rozhoduje bezodkladně nejpozději do 48 hodin poté, co byl návrh podán. Vzhledem k citlivosti tématu není skládána u soudu jistina ani soudní poplatek. Nejdéle jde předběžné opatření prodloužit na dobu 6 měsíců (Ježková a Voňková, 2017, s. 17).

V rámci podávání návrhu jsou podstatné především důkazy, které se spolu s návrhem podávají na soud. Pro ohroženou osobu je tedy klíčové, aby fyzická napadení měla zdokumentována fotografií, nicméně hlavním důkazem jsou lékařské zprávy, které dokazují četnost a intenzitu útoků. Všechnu administrativu spojenou s vyřizováním právních záležitostí má na starost právě právník v dané organizaci.

3.2.3 Psychologická pomoc

Jednou z nejnáročnějších částí práce s oběťmi domácího násilí je psychologická pomoc. Za dobu probíhajícího násilí se dynamika psychické stránky výrazně mění, a to především vlivem manipulace a neustálých urážek ze strany násilníka.

Některé klientky mají velmi často tendenci utíkat od řešení nebo zpracovávání traumatu z prožitého domácího násilí. Je to způsobeno tím, že má daná osoba pocit, že k tomu, aby se přenesla přes domácí násilí, je nutné uvést všechny souvislosti, které mohly k rozvoji přispět. Spadají sem zážitky z dětství, které bývají spojené s obdobím, kdy osoba byla sama svědkem domácího násilí, konflikty v rodině nebo nepohoda spojená s poruchou citové vazby v dětství (Kotková, 2014, s. 64).

Ohrožené osobě je poskytnut prostor pro sdělení svých obav, výčitek nebo traumat, která se na první pohled nemusejí zdát vážná. Jednání s každým klientem je odlišné z důvodu odlišnosti situace, ve které dojde k jejich návštěvě. V mnoha případech se psycholog snaží pomoci ohrožené osobě zpracovat již prožité domácí násilí, jiné pomáhá s odchodem od násilníka, ale spadá sem i usnadnění soužití s danou osobou (Kotková, 2014, s. 65).

Základem pro zdravé fungování v běžném životě je zdravé sebevědomí ohrožené osoby. Osoby po prožitém násilí jsou velmi často nedocenené, nepřipadají si atraktivní a celkově jsou samy se sebou nespokojené. Psycholog staví právě na silných stránkách osoby a na podpoře z jejího okolí, učí matku/otce lépe zvládat rodičovské kompetence (s čímž do jisté míry může pomoci i sociální pracovník) a rovněž ji učí to, jak o proběhlém násilí mluvit s dětmi a jejím blízkým okolím (Kotková, 2014, s. 65).

4 Výzkumná část

Předchozí část diplomové práce byla věnována teoretickému vymezení, které je věnováno domácímu násilí a vztahové vazbě mezi rodičem a dítětem. K realizaci výzkumného šetření bylo nutné, aby došlo k osvětlení všech pojmů souvisejících s touto problematikou. V kapitole zabývající se výzkumnou částí bude vysvětlen výzkumný cíl, otázka, výzkumný vzorek, metodologické postupy a následně budou prezentovány celkové výsledky.

4.1 Cíl výzkumu

Hlavním cílem výzkumu je zjistit, jakým způsobem se proměnil vztah mezi rodičem (matkou nebo otcem, kteří jsou obětí domácího násilí) a dítětem (svědkem domácího násilí) po prožití domácího násilí. K hlavnímu výzkumnému cíli se vztahují *dílčí výzkumné cíle*, které jsou následující:

- 1) Zjistit, do jaké míry péče o dítě ovlivnila společný vztah mezi rodičem (obětí) a dítětem (svědkem).
- 2) Zjistit, zda a jak došlo k narušení vztahu rodiče a dítěte v souvislosti s domácím násilím.
- 3) Analyzovat, jaké dopady zanechalo domácí násilí na rodiči (oběti) a dítěti (svědkovi).
- 4) Zjistit, zda proměnu vztahu ovlivnil pracovník organizací pomáhajících obětem domácího násilí.
- 5) Zjistit, jak byl vztah vnímán dříve a jak je vnímán nyní.

4.2 Výzkumné otázky

Jádrem celého výzkumu jsou výzkumné otázky, které plní dvě základní funkce. První z nich je, že napomáhají k získání výsledků stanovených v cílech výzkumu, a druhou funkcí je vést výzkum správnou cestou. Výzkumná otázka nám také konkretizuje výzkumný problém, proto je nutné ji jasně formulovat (Švaříček a Šed'ová, 2007, s. 69).

Hlavní výzkumná otázka zní: Jakým způsobem se proměnil vztah mezi rodičem (matkou/otcem, kteří byli obětí domácího násilí) a dítětem (svědkem domácího násilí) po prožití domácího násilí? Vzhledem k hlavní výzkumné otázce bylo nutné vytvořit také *vedlejší výzkumné otázky*, které pomáhají najít odpověď na výzkumné cíle a jsou stanoveny následovně:

- 1) Do jaké míry péče o dítě ovlivnila vztah mezi rodičem (obětí) a dítětem (svědkem)?
- 2) V jaké míře došlo k narušení vztahu mezi rodičem (obětí) a dítětem po výskytu domácího násilí?
- 3) Jaké dopady mělo domácího násilí na rodiče (oběť) a dítě (svědka)?
- 4) Ovlivnil proměnu vztahu mezi rodičem a dítětem pracovník jakékoliv organizace pomáhající obětem domácího násilí?
- 5) Jak rodič a dítě vnímají svůj dřívější vztah v porovnání s tím nyní?

4.3 Metodologie výzkumu

K výzkumnému šetření byl zvolen **kvalitativní výzkum**, jenž se zabývá porozuměním sociálním problémům. Snahou je vytvoření obrazu v komplexní podobě, a to společně s jeho vztahy a aspekty, na které lze nahlížet z mnoha perspektiv. Obecně bychom tak mohli říci, že se kvalitativní výzkum zabývá zkoumáním každodenního života lidí v jejich přirozených podmínkách (Reichel, 2009, s. 40–41).

Podstatnou částí výzkumu je nahlížení na daný výzkumný problém skrze perspektivu respondenta, který se výzkumu účastní, především ale s ohledem na jeho životní kontext a interpretaci problému. Konečným výstupem poté nejsou objektivní a obecná data, ale subjektivní významy, které dané zkoumané sociální skutečnosti respondenti sami přikládají (Vévodová, Inavová a kol., 2015, s. 100).

Na počátku výzkumu sbíráme data bez předem stanovených proměnných. Snahou je nasbírání dostatečného množství potřebných dat, ve kterých později výzkumník hledá pravidelnosti a díky nim formuluje předběžné závěry, otázky nebo teorie. Poté nám vyvstávají nové hypotézy, s čímž se nemůžeme setkat například u kvantitativního výzkumu. Důležité je zmínit, že nově vzniklé hypotézy jsou platné pouze pro konkrétní zkoumaný vzorek (Švaříček a Šed'ová, 2014, s. 24–25).

V rámci kvalitativního výzkumu musíme počítat jak s výhodami, tak nevýhodami jeho využití. Velkou nevýhodou můžeme spatřovat v časové náročnosti sběru dat, ale i jejich analýzy, která je mnohdy velmi náročná. Jednou z dalších nevýhod je možnost zkreslení výsledků výzkumníkem, který výzkum provádí se svými osobními zkušenostmi nebo preferencemi, na což si výzkumník musí dávat při své práci pozor (Hendl, 2016, s. 48).

4.4 Metoda sběru dat

Po zvolení kvalitativního výzkumu, který se zabývá především získáváním kvalitních dat u určitého výzkumného vzorku, bylo nutné zvolit výzkumnou metodu, kterou byl **polostrukturovaný rozhovor**.

Cílem polostrukturovaného rozhovoru je získat souhrnné a podrobné informace týkající se zkoumaného jevu. Polostrukturovaný rozhovor má výhodu předem stanoveného okruhu témat s otevřenými otázkami, kterých se výzkumník musí držet – tento okruh nazýváme jádro rozhovoru. Do jisté míry můžeme měnit jejich pořadí, aby bylo možné získat co největší množství dat, která nám mohou pomoci. Zároveň je povoleno se zabývat i doplňujícími tématy a otázkami, které nás k výpovědi jednotlivých respondentů zajímají, ve snaze si osvětlit, zda jsme danou interpretaci pochopili správně. Snahou je především vytvoření co nejpřirozenějšího prostředí jak pro výzkumníka, tak pro respondenta (Miovský, 2006, s. 159–160).

S ohledem na složitost a délku rozhovoru je možné užít různé pomůcky, které nám v organizaci a následném průběhu rozhovoru mohou pomoci. Jednou z těchto pomůcek je osnova rozhovoru, kterou si výzkumník může připravit dopředu. Představuje tak druh nápovědy, která nám má pomoci k dodržení stanovené struktury či časového průběhu (Mišovič, 2019, s. 80).

Výhoda polostrukturovaného rozhovoru spočívá ve flexibilitě, dostupnosti a pochopitelnosti. Často nám tato forma může odhalit skryté lidské chování, které si sám respondent nemusí uvědomovat. Rozhovor umožňuje měnit rychlost, styl a také pořadí daných otázek. Nutné je si uvědomit, že různí výzkumníci mohou získat na stejné téma jiná data, což je ovlivněno způsobem, jakým jsou otázky pokládány (Mišovič, 2019, s. 80–81).

Hendl (2016, s. 168) tedy považuje polostrukturovaný rozhovor za střední cestu, která je specifická svým definovaným účelem, osnovou, ale zároveň velkou pružností celého procesu získávání informací.

Pro rozhovory byly vybrány dvojice ve složení matka/otec (oběť domácího násilí) a dítě (svědek domácího násilí). Bylo osloveno deset dvojic, včetně těch v zařízení, která s oběťmi domácího násilí pracují nebo se s nimi mohou v rámci své praxe setkat. Jednalo se především o organizace věnující se pomoci obětem domácího násilí (Persefona, Magdalenium apod.), zároveň bylo osloveno několik azylových domů nebo organizací, které

pracují s rodinami. Na prosbu o poskytnutí rozhovorů reagovalo minimum oslovených organizací, a to ve spojitosti s pandemií COVID-19. Ve výsledku k rozhovoru svolily pouze tři dvojice.

Dvojice, které projevily zájem o účast na výzkumu, se jej účastnily dobrovolně a výzkumné šetření bylo realizováno v termínu od prosince 2020 do února 2021. Vzhledem k současné situaci s pandemií COVID-19 nebylo vždy možné realizovat rozhovory osobně. Byla tedy zvolena metoda rozhovorů skrze sociální sítě, které nám umožnily lepší komunikaci a zároveň větší flexibilitu v rámci domluvy.

Otázky k rozhovoru byly konzultovány nejen s vedoucí práce, ale také s psychologkou Mgr. Alexandrou Škrobánkovou. Konzultace s ní k sestaveným otázkám byla přínosem především v rámci ochrany respondentů, pro které může být téma domácího násilí stále velmi citlivé. Otázky v předkládané podobě byly plnohodnotně schváleny jak vedoucí práce, tak psychologkou.

Vzhledem k velké části online rozhovorů bylo klíčové, aby respondenti volili pro poskytnutí rozhovoru takové místo, které je pro ně příjemné a bezpečné, tudíž by měli k zodpovězení otázek dostatek prostoru a soukromí. Všechny rozhovory probíhaly plynule a v příjemné a uvolněné atmosféře. S respondenty byly probrány předem stanovené otázky, některým jsem kladla i doplňující otázky, a to v případech, kdy odpověď nebyla dostačující. Rozhovor byl dělen do 6 hlavních kategorií, které jsou následně děleny na konkrétní otázky, a pro každou osobu z dvojice byl vytvořen samostatně.

Otázky na rodiče, jak matku, tak otce, byly sestaveny následovně:

1. Kategorie – Osobní anamnéza

- a) Jaký je váš věk?
- b) Jaké jsou vaše rodinné poměry v současnosti (počet dětí, rodinný stav)?
- c) Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání?
- d) Popište mi prosím své zaměstnání.

2. Kategorie – Vztah k dítěti před výskytem domácího násilí

- a) Plánovali jste dítě, nebo to byla překvapující informace?
- b) Jak bylo dítě staré, když se začalo objevovat domácí násilí?
- c) Jaký byl váš vztah k dítěti před domácím násilím?
- e) Jaký byl vztah partnera k dítěti před domácím násilím?

3. Kategorie – Domácí násilí a vztahy během něj

- a) Jak dlouho jste se partnerem znal/a?
- b) Vzpomenete si, kdy se domácí násilí začalo objevovat?
- c) Můžete DN popsat (jak dlouho trvalo, jak často a v jaké formě)?
- d) Jak jste se po útoku cítil/a?
- e) Bylo vaše dítě přítomno domácímu násilí?
- f) Mluvil/a jste s ním o tom? Pokud ano, tak jak?
- g) Co jste cítil/a ke svému dítěti v průběhu či po útoku?

4. Kategorie – Odborná pomoc při odchodu od agresora

- a) Kdy jste si uvědomila, že chcete z tohoto vztahu vystoupit?
- b) Kdo vám pomohl?
 - i. Pokud rodina, tak jakým způsobem?
 - ii. Pokud instituce, tak jakým způsobem?
 - iii. Nebo někdo jiný?
- c) Do jaké míry ovlivnila váš vztah s dítětem odborná pomoc?

5. Kategorie – Vztah k dítěti v současnosti

- a) Popište prosím, jaký je váš vztah s dítětem nyní.
- b) Je pro vás něco, co byste na vašem vztahu chtěla změnit/zlepšit?
- c) Napadá vás někdy, že vaše dítě může prožít něco obdobného?
 - i. Pokud ano, myslíte, že by se vám svěřilo?
 - ii. Pokud ne, dokážete popsat, co vás k tomuto rozhodnutí vede

6. Je zde něco, co je pro vás důležité a chtěl/a byste se s tím podělit s ostatními?

Otázky na dítě nebo děti byly sestaveny následovně. Interpretace byla následně upravena s ohledem na věk dítěte:

1. Kategorie – Osobní anamnéza

- a) Jaký je tvůj věk?
- b) Můžeš mi říct, kde a s kým bydlíš?
- c) Popiš mi prosím, zda pracuješ/studuješ.

2. Kategorie – Vztah k rodičům před výskytem domácího násilí

- a) Popiš, jaké jsi měl/a dětství (trávení volného času, příbuzenské vztahy).
- b) Jak bys popsal/a svůj vztah k matce a otci?
 - i. Ke komu jsi více inklinoval/a a proč?

- c) Jak vypadal váš typický den v rodině?
- d) Měl/a jsi pocit, že se rodičům můžeš svěřit?
 - i. Pokud ne, byla zde jiná osoba, které ses tehdy mohl/a svěřit?

3. Kategorie – Domácí násilí a vztahy během něj

- a) Zkus mi prosím popsat, jak jsi vnímal/a násilné incidenty v rodině (jaká byla tvoje role, jejich délka, četnost).
- b) Co si vybavíš, když si na tyto okamžiky vzpomeneš?
- c) Vnímal/a jsi něco jiného na chování svých rodičů k sobě samému?
- d) Snažil/a ses o této situaci, která doma byla, s někým mluvit?
- e) Pokud ano, jakým způsobem tě prožité DN poznamenalo/ovlivnilo?

4. Kategorie – Odborná pomoc při odchodu od agresora

- a) Vyhledal/a jsi pomoc odborníka, aby ses vyrovnal/a s prožitou skutečností?
- b) Jak jsi vnímal/a rodiče, a změnilo se něco ve vašem vzájemném vztahu?
- c) Máš pocit, že se díky pomoci tvůj vztah s matkou/otcem zlepšil?
- d) Dokázal/a ses svěřit rodiči s problémy, které tě v rámci prožitých incidentů trápily i nadále?

5. Kategorie – Vztah k rodičům v současnosti

- a) Popiš prosím, jaký je tvůj vztah s rodiči nyní.
- b) Chtěl/a bys něco zlepšit na vašem vztahu? Pokud ano, co?
 - i. Řešíte tuto možnost v rámci rodiny, popř. i v rámci odborné pomoci?
- c) Myslíš si, že domácí násilí v rodině má vliv na tvůj profesní nebo osobní život?
- d) Myslí si tví rodiče, že mohla zkušenost s DN ovlivnit tvoji budoucnost?

6. Je zde něco, co je pro tebe důležité a chtěl/a by ses s tím podělit s ostatními?

4.5 Metoda výběru vzorku

K výzkumnému šetření je zvolena metoda záměrného (neboli účelového) výběru. Hlavní myšlenkou je postup, kdy cíleně vyhledáváme účastníky dle předem stanovených kritérií, která musí k účasti na výzkumu splnit. Za kritérium můžeme považovat konkrétní stav či vlastnost respondenta, která je pro výzkumné šetření klíčová. Za důležitou je zde považována také ochota respondenta se výzkumného šetření účastnit (Mioviský, 2006, s. 135).

Vzhledem k tématu domácího násilí je nutné specifikovat konkrétní kritéria pro výběr jednotlivých respondentů. Respondenti tedy musí naplnit tato kritéria:

- Žena nebo muž
- Oběť nebo svědek domácího násilí
- Mezi oběma respondenty musí být rodinný vztah
- Věková hranice rodiče není limitována
- Věková hranice dítěte/děti je limitována min. věkem 15 let

Všichni respondenti, kteří se výzkumného šetření účastnili, splňovali daná kritéria.

4.6 Fixace a zpracování dat

Pokud je výzkumné šetření realizováno skrze kvalitativní výzkum, je nutné si uvědomit, že získaná data musíme připravit na jejich analýzu. Příprava spočívá především ve fixaci (neboli zaznamenávání), která následně umožní výzkumníkovi záznam uchovat pro další práci s ním. Existuje několik typů fixací, mezi které řadíme například audiozáznam, videozáznam, několik druhů záznamových archů, práci s již existujícími dokumenty a jako poslední výsledky odborného šetření, které jsou brány jako zdroj dat (Mioviský, 2006, s. 195–197).

Nejčastější formou k fixování dat je audiozáznam, díky kterému je možné rozhovor lépe zaznamenat. Výhodou audiozáznamu je především autentičnost daného člověka a rozhovoru s ním, dokáže zachytit sílu hlasu, délku odmlk nebo citlivost daných otázek, což není možné zachytit v případě využití záznamových archů. Zároveň to výzkumníkovi dává prostor k větší koncentraci na daného respondenta (Mioviský, 2006, s. 197).

K fixaci dat výzkumného šetření byl zvolen z velké části audiozáznam, nicméně v rámci práce s jinými formami získávání rozhovorů, mimo osobní setkání, bylo nutné využít především sociální sítě, například Google Meet, MyTeams, Facebook. Touto fixací následně vzniklo velké množství materiálu, které bylo nutné zpracovat do podoby, ve které je možné nalézat větší souvislosti mezi respondenty. Díky výběru metody audiozáznamu bylo nutné nahrávky rozhovorů v netextové podobě převést do podoby textové.

Transkripce se nazývá převod dat netextové podoby do podoby textové. Pro tento výzkum byla vybrána doslovná transkripce, která je jednou z nejpoužívanějších metod. Snahou doslovné transkripce je zachycení obsahové a tematické roviny rozhovoru, kde vnímáme respondenta jako svědka nebo experta na danou situaci. Nevýhodou doslovné

transkripce, kdy provádíme doslovný přepis rozhovoru, je její časová náročnost (Mišovič, 2019, s. 123).

4.7 Etické aspekty výzkumného šetření

Každé výzkumné šetření se potýká s etickými otázkami, které mohou výzkumníka po celou dobu provázet. Etické zásady nebo principy mají chránit nejen výzkumníka, ale především daného respondenta, u kterého po zveřejnění závěrů výzkumu může dojít k důsledkům, se kterými nemusí výzkumník počítat. Jedná se tedy o určitou ochranu daného respondenta. Etická dimenze výzkumu se tak řídí určitými principy, kdy za ty nejzákladnější považujeme důvěrnost (neboli anonymitu), informovaný souhlas a také zpřístupnění práce respondentům (Švaříček a Šed'ová, 2014, s. 44–45).

Anonymita by měla být zajištěna všem respondentům, kteří se daného výzkumu chtějí účastnit. Cílem je především zajištění naprosté anonymity všem účastníkům do takové míry, ve které veřejnost nebude schopna na základě jakýchkoliv indicií identifikovat daného respondenta. Ochrana je nejdůležitější aspekt, který by měl mít výzkumník zajištěn, a to nejen v rámci zpracování výzkumu, ale také v rámci skladování dat o jednotlivých respondentech (Švaříček a Šed'ová, 2014, s. 45).

Před začátkem výzkumného šetření je důležité mít zajištěný informovaný souhlas o účasti na výzkumném šetření. Tento souhlas může mít několik podob, pokud výzkumník využívá audiozáznam (diktafon nebo jiné zařízení pro záznam zvuku), je souhlas zaznamenaný na nahrávce. Nicméně ani písemná forma informovaného souhlasu není výjimkou. To, jakou bude mít souhlas formu, je zcela ponecháno na výzkumníkovi. Informovaný souhlas je důležitý především pro zaznamenání dobrovolnosti účastníků se ve výzkumu angažovat (Švaříček a Šed'ová, 2014, s. 45–46).

Všechny dvojice, které se účastnily výzkumného šetření, byly dopředu seznámeny s tématem a cílem diplomové práce. S ohledem na citlivost tématu a v rámci zachování anonymity každého z respondentů nejsou uvedena jména, bydliště nebo jiné údaje, na základě nichž by mohlo dojít k prozrazení identit respondentů. Pro reálnější představu o respondentech je uveden pouze věk. Respondenti byli seznámeni s tím, že rozhovory budou zaznamenány audionahrávkou na diktafon, popřípadě mobilní zařízení. Všichni respondenti, vzhledem k citlivosti tématu a emočnímu vypětí během rozhovoru, požadovali v rámci informovaného souhlasu, aby nahrávka rozhovoru nebyla poskytnuta třetím osobám,

i s ohledem na nízký věk dětí, které se výzkumu účastnily. Následná transkripce rozhovoru do textového dokumentu byla poskytnuta k nahlédnutí všem osobám, které si výzkumnou zprávu chtějí přečíst.

Všichni respondenti byli poučeni, že mají právo odmítnout odpověď na jakoukoliv otázku, která pro ně nebude komfortní nebo pro ně bude velmi citlivá. Nikdo z respondentů možnost nevyužil. Svými doplňujícími otázkami jsem se snažila neovlivňovat další odpovědi.

5 Výsledky výzkumu

Výzkum byl realizován v rozmezí měsíců prosinec 2020 – únor 2021. V tomto období byly osloveny 3 dvojice z České republiky, které následně poskytly rozhovory pro tento výzkum. Bylo osloveno několik organizací zabývajících se prací s oběťmi domácího násilí, které by mohly být ochotné zprostředkovat kontakt s klientkami a dětmi v jejich zařízení ohledně účasti na tomto výzkumu. S ohledem na pandemii COVID-19 nebylo možné realizovat rozhovory v rámci jakéhokoliv zařízení, které bylo osloveno. Výsledky výzkumu budou prezentovány vždy ve dvojici (rodič a dítě).

5.1 První dvojice respondentů

Tato dvojice respondentů je tvořena matkou a dcerou, které se rozhodly dobrovolně poskytnout rozhovor.

Respondentka č. 1a

Rozhovor s respondentkou č. 1a proběhl skrze aplikaci Google. Prostředí si respondentka vybrala sama, a to především z důvodu, že rozhovor probíhal virtuálně, tudíž nedošlo k fyzickému kontaktu. Celkově rozhovor probíhal v příjemné atmosféře a s ohledem na špatný zdravotní stav respondentky jsme se rozhodly rozhovor provést po částech.

Respondentce č. 1a je 47 let. V současnosti je opět vdaná a má 4 děti – dvě dospělé děti jsou z předchozího vztahu a dvě nezletilé děti jsou ze vztahu současného. V minulosti vystudovala střední školu s maturitou, avšak přesnější obor respondentka nechtěla uvádět. Momentálně pracuje jako OSVČ, kde se věnuje především obchodní činnosti a budování své vlastní značky (*kategorie č. 1*).

2. Kategorie – Vztah k dítěti před výskytem domácího násilí

1. Plánovali jste dítě, nebo to byla překvapující informace? **Ano, s bývalým manželem jsme děti plánovali, nebylo to nic, co by nás překvapilo.**

S ohledem na skutečnost, že partneři plánují společné založení rodiny, a tím i narození dítěte, je nutné zmínit potencionální vznik jisté citové vazby mezi matkou a dítětem. Matka, jakožto primární pečující osoba, má k dítěti vřelejší vztah, a o to více v případě, kdy je dítě plánované. Tezi podporuje i následná otázka ohledně vztahu k dítěti před domácím násilím, kdy respondentka říká, že její vztah k dítěti byl vždy láskyplný.

2. Jak bylo dítě staré, když se začalo objevovat domácí násilí? *Domácí násilí bylo přítomno již od narození dětí... právě ono narození dítěte situaci velmi zhoršilo a celkově bylo domácí násilí více nesnesitelnější.*
3. Jaký byl váš vztah k dítěti před domácím násilím? *Můj vztah k dítěti, a pokud to mohu říct obecně i ve vztahu k dalším, tak byl vždy a je láskyplný.*
4. Jaký byl vztah partnera k dítěti před DN? *Partner byl sociopatická osobnost, byl schopen dítě před lidmi chovat, vozit kočárek a doma ho napadat třeba jen kvůli tomu, že pláče. Nebylo žádné před...*

Respondentka č. 1a si plně uvědomuje, jakým způsobem jsou naplňovány znaky domácího násilí. Jedním ze znaků, které uvádí, je neveřejnost domácího násilí. Sám partner na veřejnosti vypadal jako ideální partner i otec, nicméně v rámci domácnosti se z něj stávala naprosto odlišná osobnost. Co považují za významné, je fakt, že domácí násilí nabralo na síle až v době, kdy se narodily děti, a tím se ještě více eskalovaly násilné útoky. Tímto v rodině vzniká tzv. endogenní krize rodiny, kterou z velké části definují právě rodiny s domácím násilím.

3. Kategorie – Domácí násilí a vztahy během něj

1. Jak dlouho jste se partnerem znal/a? *S bývalým manželem jsme se znali něco okolo 2 let.*
2. Vzpomenete si, kdy se domácí násilí začalo objevovat? *Začalo se projevovat, jakmile jsme spolu začali žít v jedné domácnosti, dříve jsem si toho nebyla tak vědoma. Asi to hlavně bylo z toho důvodu, že jsme spolu nebyli neustále.*
3. Můžete DN popsat (jak dlouho trvalo, jak často a v jaké formě)? *Popis domácího násilí by obnášel okopírování jedné krabice plné podkladů pro soudy, policii atd. Ve stručnosti bych jej popsala takto... šlo hlavně o napadání, které bylo jak slovní, např. „ty zasranej inteligente“, nejoblíbenější nadávka... tak fyzické jako kopání, škracení, mlácení pěstmi, pokud možno ne do obličeje, aby to nebylo vidět, a to včetně doby, kdy jsem byla těhotná. Vyhazování z bytu, často jsem byla venku celou noc i v zimě. Tyto „tresty“ následovaly například za to, že cinkám lžící o talíř, jím jablko „a špatně mi zní hlava“ nebo že jsem si koupila drahou štetku na záchod, zní to sice jako vtip, ale bohužel není.*

4. Jak jste se po útoku cítil/a? ***Cítila jsem se nejdřív moc špatně... brečela jsem a bála jsem se. Časem jsem si uvědomila, že už mi dlouho ubližovat nebude, protože jsem v sobě našla sílu se mu postavit, zbavit se ho, a to doslova případně jakkoliv. Nejhorší jsou vlastně ty následky na psychické stránce.***

Na základě výše uvedeného respondentka č. 1a uvádí, jak probíhalo domácí násilí ze strany jejího partnera. Z výše zmíněného lze analyzovat, že prožívala jak fyzické, tak psychické násilí, které neustálo ani v případě, kdy byla znovu těhotná. Těhotenství, popř. narození dítěte, je možným dalším impulsem, proč se domácí násilí stupňuje, a to z důvodu, že si násilná osoba uvědomuje možnost ztráty pozornosti osoby ohrožené, protože se soustředí na někoho jiného, než je on sám. Následky, které si poté oběť domácího násilí nese, jsou fatální, mezi největšími následky jsou obsaženy ty na psychice člověka.

5. Bylo Vaše dítě přítomno domácímu násilí? *Ano, obě mé dcery z tohoto manželství byly svědky.*
6. Mluvil/a jste s ním o tom? Pokud ano, tak jak? *Děti byly moc malé, jen jsem je vždy uklidnila, nebyly v té době vůbec zralé na to, abych s nimi toto probírala.*
7. Co jste cítil/a ke svému dítěti v průběhu či po útoku? *Právě děti mi dodaly odvahu vzepřít se, cítila jsem se jako matka lvice, která je musí chránit a udělá pro to všechno. Udělala bych pro ně všechno.*

Když se v domácnosti nachází děti, velmi často se ženy rozhodnou opustit partnera na jejich popud, popř. v době, kdy se násilí přesměruje i k fyzickým útokům na děti. I v tomto případě byly děti jedním z podnětů, proč nakonec respondentka odešla od manžela.

4. Kategorie – Odborná pomoc při odchodu od agresora

1. Kdy jste si uvědomila, že chcete z tohoto vztahu vystoupit? *Uvědomila jsem si to velmi brzy po sňatku, ale čekala jsem dítě a rodiče mi neustále opakovali, že jim nesmím udělat ostudu a rozvést se, že to mám překonat... tehdy jsem byla velmi zklamaná, nevěděla jsem, co přesně dělat...*

Pro oběť je klíčové, aby měla určitou míru jistoty jak v rodině, tak od sociálních služeb, popř. osob jí blízkých, pokud se rozhodne od partnera odejít. V případě domácího násilí, které je pro oběť nesnesitelné a četnost spolu s intenzitou útoků se stupňuje, je nutné, aby rodina, v případě podezření, oběť konfrontovala a pomohla jí s odchodem od agresora. Sama

respondentka č. 1a konstatuje, že by byla ráda, kdyby ji rodina v daném období více podpořila a pomohla s odchodem.

2. Kdo Vám pomohl?

i. Pokud rodina, tak jakým způsobem? *Rodina mi nepomohla, naopak, neustále mi říkali, že je nesmím zklamat. Instrukce mi nepomohly, bylo těsně po pádu komunismu, tohle nikoho nezajímalo... Pomohl mi kamarád, který byl u policie. Naučil mě střílet, pomohl mi po právní stránce a domluvil i mému partnerovi. Jsem mu za to dodnes vděčná.*

ii. Pokud instituce, tak jakým způsobem? *Ne.*

iii. Nebo někdo jiný? *Ne.*

3. Do jaké míry ovlivnila váš vztah s dítětem odborná pomoc? *Žádná odborná pomoc v té době nebyla...*

V rámci otázek ohledně pomoci, ať už odborné či z blízkého okolí, se respondentka svěřuje se skutečností, že se jí nedostalo dostatečné podpory. Co se týká odborné pomoci, uvádí, že v době domácího násilí se jí žádné nedostalo s ohledem na tehdejší režim, což je i přesto velmi alarmující. Naopak vyzvedává pomoc ostatních aktérů, kteří pro ni byli velmi důležití, jako je kamarád, nikoli rodina, jak tomu bývá obvykle.

5. Kategorie – Vztah k dítěti v současnosti

1. Popište prosím, jaký je váš vztah s dítětem nyní. *Náš vztah je kladný, přátelský, láskyplný... řekla bych, že přesně takový, jaký mezi rodičem a dítětem má, dle mého názoru, být.*

To, jaký by měl vztah mezi rodičem a dítětem být, si každý rodič vykládá jinak, což je z velké části ovlivněno právě vznikem citové vazby a podmínek tvořených pro její vznik. Respondentka sama vnímá svůj vztah s dcerou velmi kladně, dokonce jej vnímá jako silně citově založený, což je pro ni hlavní prioritou.

2. Je pro vás něco, co byste na vašem vztahu chtěla změnit/zlepšit? *Není co zlepšovat, máme hezký vztah. Samotnou mě ani nenapadá, co by to mohlo být.*

3. Napadá vás někdy, že vaše dítě může prožít něco obdobného?

- i. Pokud ano, myslíte, že by se vám svěřilo? *Samozřejmě, že napadá... myslím, že by se mi svěřilo a také bych to i sama poznala. A nikdy bych se k nim nezachovala takovým způsobem, jakým se zachovali moji rodiče ke mně, snažila bych se jim pomoci, ať by to stálo cokoliv...*
- ii. Pokud ne, dokážete popsat, co vás k tomuto rozhodnutí vede?

Skutečnost výskytu domácího násilí se promítá do všech sfér výchovy daného dítěte. Nedílnou součástí rodinných vztahů během domácího násilí je také šance, že dítě bude stínovat jak roli matky (oběti), tak roli otce (agresora) ve svých budoucích vztazích. Respondentka č. 1a uvádí, že možnost výskytu domácího násilí ve vztahu dcery připouští, nicméně sama reflektuje možnost pomoci. Uvědomuje si těžkost situace, kterou si zažila ona, když jí rodina nepomohla, tudíž právě onen zážitek ji vede k tomu, aby v případě výskytu domácího násilí své dceři maximálně pomohla.

Je zde něco, co je pro vás důležité a chtěla byste se s tím podělit s ostatními? *Chci jen dodat, že muži, kteří páchají domácí násilí, nejsou jen nějací ožralové nebo lidé na okraji společnosti, naopak jde často o pohledné, inteligentní jedince, kteří navenek působí velmi mile, což vede jejich okolí k názoru, že by nebyli něčeho takového vůbec schopni, na to pozor... Dlouhodobé týrání, ať již psychické nebo fyzické, může dovést některé oběti i k zoufalým činům, plně chápu, že toho tyrana někdo jednoho dne třeba nakonec zabije a jde pak klidně spát, po dlouhé době klidně spát, a něco hezkého se mu konečně zdá.*

V závěru respondentka č. 1a uvádí jednu velmi zajímavou myšlenku, kterou nám může potvrdit např. autorka Bednaříková (2009, s. 24). Tato myšlenka se zakládá na faktu, že profil násilné osoby nejde jednoznačně určit. Násilnou osobou nemusí být pouze člověk s nižším vzděláním, naopak, stejně jako je zmíněno výše, její partner dokázal na veřejnosti působit velmi mile a jako skvělý model pečujícího manžela/otce.

Z celého rozhovoru vyplývá, že vztah s dcerou byl velmi kladný, protože se dítě narodilo již do násilného vztahu. Zároveň můžeme říci, že mezi matkou a dcerou vznikla jistá citová vazba, což můžeme soudit především z péče matky o dceru a zároveň z faktu, že dítě bylo plánované. Vliv domácího násilí mělo špatný vliv jak na respondentku, tak na její děti, které byly svědky domácího násilí. Agresor na ní uplatnil nejen fyzické, ale i psychické násilí, z kterého si respondentka nese následky do dnešního dne. Sama uvádí, že během manželství a probíhajícího domácího násilí se vztah mezi ní a dětmi nikterak nezměnil,

naopak se velmi posílil z důvodu, že se je snažila chránit. V celkovém zhodnocení má respondentka s dcerou velmi kladný vztah, plný důvěry a citlivosti k sobě navzájem. Respondentka č. 1a se také nebála otevřít méně diskutované téma, které se zabývá možnými sklony k vraždě v případě dlouhodobého domácího násilí.

Respondentka č. 1b

S respondentkou č. 1b se rozhovor odehrával prostřednictvím aplikace Vinted a následně skrze aplikaci Google. Respondentka si místo pro rozhovor vybrala sama právě z důvodu, že nebylo možné osobní setkání. S respondentkou jsme se dohodly, že místo, které si vybere k poskytnutí rozhovoru, bude klidné, pro ni příjemné a bezpečné. V rámci celého rozhovoru panovala příjemná atmosféra, respondentka č. 1b byla seznámená s možností předčasného ukončení rozhovoru, avšak neučinila tak.

Respondentce č. 1b je 28 let. Žije v okresním městě spolu se svým snoubencem v rodinném domě. V předchozích letech zdárně dokončila vysokou školu a momentálně je zaměstnaná ve firmě, kterou vlastní její přítel – přesnější zaměření ani společnost nechtěla uvádět (*kategorie č. 1*).

2. Kategorie – Vztah k rodičům před výskytem domácího násilí

1. Popiš, jaké jsi měl/a dětství (trávení volného času, příbuzenské vztahy). *Domácí násilí trvalo, co vím, od mého narození do mých 5 let, kdy se rodiče rozvedli. Takže na tuto část nevzpomínám úplně dobře, protože to bylo období plné konfliktů, hádek a napětí v rodině. Nicméně i tuto část dětství nevnímám úplně negativně, protože mám i spoustu hezkých vzpomínek a mozek, jak víme, vždy potlačí to negativní a snaží se nám zachovat spíše ty hezké vzpomínky. Vyrůstala jsem na vesnici, kde jsem si našla velmi dobré kamarády, se kterými jsem trávila hodně času, zejména mimo domov různě po venku. Žili jsme v té době v mezigeneračním domě, kdy dole bydlela babička s dědou a jeden čas i teta se strýcem. S prarodiči jsem měla a nadále mám až výborné vztahy. **Řekla bych, že dědeček v mém životě plně nahradil úlohu otce** a babička se mi hodně věnovala, jak předtím, tak i nyní. Pamatuji si, že na výlety s námi často jezdila moje teta a strýc, s nimi jsem také v té době měla hodně blízký vztah. **Nejbližší vztah jsem ale měla s maminkou a sestrou.** Se sestrou jsme jen rok od sebe (je mladší), takže nás vždy bavily stejné věci, hodně jsme si spolu hrály a také jsme trávily čas se společnými kamarády a měly jsme i stejné koníčky (procházky v přírodě, jízda na koni), takže jsme byly zvyklé trávit čas spolu. **Maminka se o nás vždycky starala,***

jak nejlépe mohla, vždycky se k nám chovala hezky a s láskou, snažila se nám dělat radost a podnikat s námi různé aktivity.

2. Jak bys popsal/a svůj vztah k matce a otci? *Vztah k mamince už jsem trochu zmínila před chvílí, jednoznačně bych náš vztah označila za velmi blízký. Maminka se ke mně vždy chovala hezky, řekla bych až přímo ukázkově. Vždy měla na srdci, aby nám nic se sestrou nechybělo. Vždy nás před otcem bránila, když na nás chtěl vztáhnout ruku. Hodně se mi věnovala, i co se týče učení a her. Prakticky celá péče o nás byla na jejích bedrech, za což jí patří můj vděk. **S otcem jsem vždy měla vztah chladnější, když na to zpětně vzpomínám, tak si nepamatuji, že by mě někdy objal nebo si se mnou hrál. Také si vybavuji, že jsem z něho měla strach, zvláště při jeho cholerických výstupech, které byly velmi časté. Měl sice i světlejší chvílky, kdy nám třeba dovezl dárek (jezdil s kamionem, takže často nebyl doma), ale těch bylo opravdu poskrovnu.***

Pokud v rodině chybí element matky nebo otce, můžeme se setkávat se skutečností, že zde přichází další pečující osoba, která nahrazuje danou osobu. U respondentky č. 1b můžeme pozorovat, že otce z velké části nahradil její dědeček, který pro ni byl mužským vzorem. Z svých vzpomínek na otce si vybavuje především ty negativní plné strachu, které z valné většiny převažovaly nad světlými momenty, které by dítě v dětství mělo se svým rodičem mít. Nicméně respondentka č. 1b uvádí, že z dětství má velké množství pozitivních vzpomínek především na blízkou rodinu (babička, dědeček, teta, strýc a mladší sestra). Velký důraz klade na skvělou péči své matky.

- i. Ke komu jsi více inklinoval/a a proč? ***Určitě jsem více inklinovala k mamince, protože pro mě znamenala „bezpečný přístav“ v rámci naší rodiny, maminku jsem vnímala jako někoho, na koho se mohu spolehnout, kdo mi vždycky pomůže, poradí, vyslechne mě, postaví se za mě.***

K tomu, aby byla vytvořena jistá vztahová vazba, je nutné, aby rodič i dítě splňovali několik podmínek. Jednou z podmínek na straně rodiče je vytvoření bezpečného prostředí k výchově dítěte, což respondentka reflektuje tvrzením, že pro ni maminka znamenala „bezpečný přístav“. V době dětství je dítě velmi zranitelné a není schopno racionálně jednat nebo uvažovat o obraně sebe samého v případech nebezpečí, a právě z toho důvodu je tu matka, která dítě zabezpečí, pomůže mu překonat jakékoliv trápení nebo jej jen vyslechne.

3. Jak vypadal váš typický den v rodině? *Nemyslím si, že by se náš typický den lišil příliš od jiných rodin. Ráno jsme vstávaly brzy, abychom se podívaly na pohádky, maminka nám připravila snídani. Poté jsme obvykle šly za babičkou si popovídat, pozdravit ji, aby nás viděla. Jelikož jsme měli rodinný dům, tak jsme se sestrou i trochu pomáhaly – se zvířaty, zahrádkou nebo doma. Maminka často uklízela, protože otec byl celkem pedant na úklid. Poté jsme si hrály, ať už doma nebo jsme chodily na návštěvu ke kamarádům. Otec jezdil kamionem, takže dny, kdy nebyl doma, bývaly převážně klidné. Horší to bylo, když doma byl, to potom dával velký pozor, aby všude byl pořádek, nesměly jsme „dělat bordel“. To v jeho očích byla například postavená zoo z kostek, kvůli které jednou chtěl praštit moji sestru, naštěstí zasáhla maminka a on jí ruku zlomil. Ani nedomyšlím, kdyby tehdy takto uhodil mou mladší sestru. Otec byl také velmi šetrivý, takže když byl doma, tak kontroloval, jak maminka zachází s rodinným rozpočtem, co koupila, a také dohlížel na to, aby se dojedlo všechno jídlo z talíře. Zkrátka za jeho přítomnosti atmosféra „houstla“.*
4. Měl/a jsi pocit, že se rodičům můžeš svěřit? *Mamince určitě ano, měla jsem v ni důvěru a se vším mi vždycky ráda pomohla, mohla jsem jí říct úplně všechno. Nepamatuji si, že bych se svěřovala otci, spíš bych řekla, že radši jsem se před ním schovávala a věci tajila, aby mi nevynadal.*
- i. Pokud ne, byla zde jiná osoba, které ses tehdy mohl/a svěřit? ***Žádná osoba pro mě nebyla natolik důležitá jako maminka.***

Děti jsou velmi často svědky domácího násilí; i když si to rodiče nemusí uvědomovat, děti násilné incidenty vnímají s větší intenzitou, než se může zdát. Respondentka č. 1b popisuje svůj typický den bez přítomnosti otce v domácnosti jako poklidný a láskyplný. Naopak v případech, kdy se doma objevuje otec, popisuje atmosféru jako napjatou a neklidnou kvůli násilným incidentům, které se v rodinném prostředí neustále opakovaly. Sama konstatuje, že svěřit se mohla pouze matce, která pro ni byla bezpečnou osobou, což nemůže konstatovat o otci.

3. Kategorie – Domácí násilí a vztahy během něj

1. Zkus mi prosím popsat, jak jsi vnímal/a násilné incidenty v rodině (jaká byla tvoje role, jejich délka, četnost). ***Vnímala jsem to určitě negativně a i dodnes to tak vnímám. Nejhorší pro mě byly cholerické výstupy mého otce, při kterých křičel a urážel nás. To se mi do paměti vrylo více než fyzické násilí. K mojí roli, často jsme***

*pro otce fungovaly se sestrou jako taková „rozbuška“, našel si cokoliv, co se mu na nás nelíbilo, ve snaze vylít si svůj vztek a maminka nás potom bránila. Já jsem tehdy byla příliš malá na to, abych se tomu postavila na odpor, pamatuji si, že **jsem se spíš schovávala, brečela, prosila, ať maminku nechá být.** Tyto incidenty se děly poté, co se otec vracel z kamionových turnusů, matně si vzpomínám, že to mohly být tak dva až tři dny týdně. Co se týče délky, bylo to spíše více kratších cholerických výstupů.*

2. *Co si vybavíš, když si na tyto okamžiky vzpomeneš? **No jednoznačně mě doted' svírá úzkost, dodnes je mi velmi nepříjemné, když na mě křičí dospělý muž, špatně snáším hádky a konflikty obecně, snažím se těchto situací zcela vyvarovat, protože mi přinášejí zpět špatné vzpomínky, což mi nedělá vůbec dobře.***

Následky, i v případě nepřímé oběti domácího násilí, jsou u dětí někdy až fatální. Domácí násilí dítě dokáže ovlivnit do takové míry, že si následky nese po zbytek svého života. Jak respondentka č. 1b zmiňuje v rozhovoru, psychické násilí plné urážek a křiku na ní zanechalo větší následky než to fyzické. Často se děti zapletou do přímého konfliktu mezi rodiči a snaží se je za pomoci slov uklidnit, což není účinné. Obrannou reakcí v dospělosti je právě vyhýbavost dané osoby k situacím, které vnímá jako podobné těm, které zažila v dětství, což mohou být hádky a konflikty, jak je uvedeno výše.

3. *Vnímala/a jsi něco jiného na chování svých rodičů k sobě samému? **Neřekla bych, že otec jako agresor by se k nám choval jinak než k matce... je fakt, že terčem domácího násilí se stávala především ona, ale to z důvodu, že se nás snažila bránit. Rozhodně to nebylo tak, že k nám by se choval hezky a k ní ne, vnímám to tak, že si návaly vzteku vybíjel na tom, kdo byl zrovna nejbliž a po ruce.***

Respondentka ve svém dětství nepozorovala změny chování k sobě nebo své sestře. Chování matky i otce bylo stejné z důvodu, že násilí bylo přítomno od narození. Uvádí, že se je matka snažila vždy chránit před útoky otce, což ji vystavovalo ještě větší intenzitě útoků.

4. *Snažil/a ses o této situaci, která doma byla, s někým mluvit? **Na to jsem v té době byla příliš malá, vím, že jsem o tom nemluvila ani s kamarády, asi jsem to tehdy vnímala jako něco, co má zůstat za zavřenými dveřmi.***

- i. *Pokud ano, jakým způsobem tě prožité DN poznamenalo/ovlivnilo? **Na to jsem částečně odpověděla před chvílí... (respondentka odkazuje na otázku č. 2)... ale***

ještě bych dodala, že mě to hodně ovlivnilo, co se týče partnerského života, konkrétně výběru partnera. Snažila jsem se hledat především hodného partnera, který nebude vykazovat rysy mého otce. Jsem hodně obezřetná a náznaky manipulativního chování nebo jakýkoliv projev fyzického násilí by pro mě okamžitě byly důvod k ukončení vztahu.

Mnohokrát se můžeme setkávat se skutečností, že si děti, které zažily domácí násilí, obezřetněji vybírají svého budoucího partnera. Jejich volba je často klíčová pro jejich další fungování. V konkrétní volbě partnera pak převažují spíše negativa, kterým se daná osoba snaží vyhnout, např. alkoholik, kuřák nebo manipulátor. Tyto charakteristiky jsou takové, které vykazoval agresor v rámci jejich společné domácnosti. Respondentka zdůrazňuje možné řešení výskytu násilí ve svém vztahu.

4. Kategorie – Odborná pomoc při odchodu od agresora

1. Vyhledal/a jsi pomoc odborníka, aby ses vyrovnal/a s prožitou skutečností? *Ne, to nebylo potřeba, veškerou podporu jsem měla od zbytku rodiny, převážně maminky.*
2. Jak jsi vnímal/a rodiče, a změnilo se něco ve vašem vzájemném vztahu? *Nezměnilo se nic, po rozvodu rodičů se mi spíše ulevilo. Náš vztah s maminkou zůstal nadále pevný a blízký. Otec šel do vězení, ale ani po propuštění neměl snahu náš vztah zlepšit a tato situace trvá dodnes.*
3. Máš pocit, že se díky pomoci tvůj vztah s matkou/otcem zlepšil? *Odbornou pomoc jsem v tomto směru nevyhledala, ani by ze strany otce nebyl zájem.*
4. Dokázal/a ses svěřit rodiči s problémy, které tě v rámci prožitých incidentů trápily i nadále? *Přiznám se, že o tomto moc často nemluvíme, spíš se snažíme brát to jako uzavřenou kapitolu našeho života.*

Jak respondentka uvádí, podpora rodiny pro zvládnutí celkové situace byla klíčová. Největší podpory se jí dostalo ze strany matky, která byla po celou dobu obětí domácího násilí. Velkým zlomem pro ni byl okamžik, kdy se její rodiče rozvedli, a tím se jí velmi ulevilo. V případech, kdy rodinu opustí agresor, se jejich situace výrazně stabilizuje, dokáží lépe jednat a rozhodovat v důležitých věcech, protože se cítí více v bezpečí.

5. Kategorie – Vztah k rodičům v současnosti

1. Popiš prosím, jaký je tvůj vztah s rodiči nyní. ***S maminkou jsme si hodně blízké, bydlíme ve stejném městě, takže se často navštěvujeme nebo si i voláme. Navzájem si pomáháme a podporujeme se. Neříkám, že jsme se nikdy nepohádaly, ale myslím si, že náš vztah by se dal označit jako ukázkový. S otcem ten vztah prakticky neexistuje, nejdřív nás navštěvoval pouze „na truc“ mamince, aby mohl dělat scény, ale to ho po čase omrzelo a začal jezdit jednou do rok na naše narozeniny. Když mi bylo 18 let, oznámil mi, že už jsem dospělá, a nejsem tedy jeho dítě a už nepřijede... I když jsme nikdy neměli dobrý vztah, tak jsem to obřečela, protože jsem pořád měla naivní představu, že se někdy bude snažit vynahrudit mně i sestře to, jak špatný otec byl. Potom si to rozmyslel a asi ještě dvakrát přijel. V současné době však už mezi námi neprobíhá žádný kontakt.***

2. Chtěl/a bys něco zlepšit na vašem vztahu? Pokud ano, co? ***Já ze své iniciativy určitě ne, беру to jako uzavřenou věc. Nicméně, kdyby se někdy otec snažil situaci zlepšit a opravdu projevil skutečný zájem, jsem připravená mu odpustit... Zatím se tak nestalo.***

Pokud jsou oběťmi rodiče i děti společně, můžeme sledovat především zesílení vzájemného vztahu a minimální odchylky od jejich vztahu minulého. K povšimnutí je také fakt, že blízkost mezi matkou a respondentkou i nadále přetrvává, jejich vztah je velmi silný a můžeme říci, že kontakty mezi nimi jsou oboustranné. I přesto, že její otec páchal na respondentce, ale i matce domácí násilí, je ochotná se s ním smířit a navázat nový vztah, nicméně sám otec o navázání nového vztahu nejeví dle jejích slov zájem.

- i. Řešíte tuto možnost v rámci rodiny, popř. i v rámci odborné pomoci? ***Určitě ne, pro maminku je to citlivé téma, takže se o tom nebavíme.***

3. Myslíš si, že domácí násilí v rodině má vliv na tvůj profesní nebo osobní život? ***Zcela určitě na osobní život, jak jsem již zmiňovala předtím, jsem z těch, co si partnera vybírají opravdu pečlivě a obezřetně, protože to nechci již nikdy znova zažít a hlavně nechci, aby moje děti měly takového otce jako já. Co se týče profesního života, tam si nemyslím, že by to mělo zásadní vliv. Spíš možná ze začátku vliv na studium, kdy jsem byla hodně zakřiknutá a tichá, moc jsem na ZŠ nezapadala do kolektivu a pamatuji si, že jsem hodně špatně vnímala sebemenší kritiku učitele, často se mě dotkla i nějaká nepatrná poznámka, a ač jsem nosila domů výborné známky, tak jsem byla schopná to obřečet.***

4. Myslí si tví rodiče, že mohla zkušenost s DN ovlivnit tvoji budoucnost? *Otec nad tím určitě nepřemýšlí. Maminka netuším, ale podle mě ví, že je to jen krátká etapa mého života a že udělala všechno pro to, aby moje budoucnost byla dobrá.*

Domácí násilí nemá nutně vliv pouze na člověka v rámci jeho osobního života, ale také v rámci profesního. Výskyt násilí není možné ovlivnit, nicméně v rámci určité rekonvalescence je nutné dbát na to, aby dítě po takovém zážitku dostalo co nejvíce péče. Respondentka č. 1b sama reflektuje svoji zkušenost z předchozích let a říká, že nedokázala snášet kritiku a nedokázala si najít nové přátele. S těmito problémy nám může pomoci především psycholog, který postupnými kroky dokáže s dítětem pracovat na vylepšení jeho psychiky a také možnostech jeho zapojení do kolektivu.

Je zde něco, co je pro vás důležité a chtěl/a byste se s tím podělit s ostatními? *Byla bych ráda, kdyby ženy pochopily, že je lepší být sama než žít s tyranem. A že rozvod není ostuda. A také že rozvodem ne vždy děti utrpí, v případech podobných tomu mému je rozvod pro dítě vysvobození, protože ač je třeba malé, situaci vnímá...*

V závěru respondentka č. 1b uvádí, že nevnímá rozvod jako negativní počínání, protože může dětem, které zažívají násilí, výrazně pomoci s nalezením klidu a bezpečí. Odkazuje na fakt, že i dítě, i když malé, dokáže situaci vnímat stejně jako dospělý člověk.

Z celkového rozhovoru vyplývá, že respondentka č. 1b měla rozdílné vztahy s oběma rodiči, na což domácí násilí mělo vliv již od počátku. S matkou trávila respondentka č. 1b více času i proto, že se pro ni matka snažila chystat zábavné aktivity, které by vyplnily jejich volný čas. Naopak s otcem žádné aktivity neměla, spíše se snažila být v pozadí z důvodu, že z něj měla strach a nechtěla jej rozčítit a vyvolat tím možnost násilných útoků. Během domácího násilí ani po něm se vztah s oběma rodiči nezměnil. Sama respondentka uvádí, že v případě zájmu otce by s ním ráda navázala nový vztah a odpustila mu vše zlé, co se stalo. S matkou má vztah velmi dobrý, sama uvádí, že by jej definovala jako ukázkový. Nevidí zde nic, co by jejich vztah mohlo narušit, naopak zdůrazňuje fakt, že matka pro ni udělala to nejlepší, co mohla.

Souhrn analýz:

Obě respondentky se během rozhovorů shodovaly v tom, jak vzájemný vztah vnímají, přičemž jej vnímají jako láskyplný, přátelský až dokonalý vztah, na kterém nemají potřebu nic měnit nebo zlepšovat, protože jim jejich vztah takový, jaký je, vyhovuje. Můžeme zde

vypozorovat, že v době, kdy se v domácnosti ještě násilí nevyskytovalo v takové míře, byl vztah stále dobrý, a to zapříčinilo vznik jisté citové vazby mezi matkou a dcerou. Obě se tak snažily ochraňovat jedna druhou, aby se do určité míry cítily bezpečně. Po prožitém domácím násilí nevyhledaly odbornou pomoc, ale využily síť rodiny a rodinných přátel k tomu, aby celou událost dokázaly zpětně reflektovat a minimalizovat dopady, které na ně fyzické a psychické násilí mělo. Závěrem uvádí, že jejich vztah domácí násilí nenabouralo, naopak jej velmi posílilo a jejich vztah se stal o dost silnějším, než byl předtím.

5.2 Druhá dvojice respondentů

Dvojici respondentů tvoří matka a syn, kteří se dobrovolně rozhodli poskytnout rozhovor.

Respondentka č. 2a

Rozhovor s respondentkou č. 2a proběhl u ní doma, z důvodu, že se v tomto prostředí cítí bezpečně a pohodlně, což bylo základem pro tento rozhovor. Rozhovor probíhal v příjemné atmosféře a v průběhu rozhovoru byly realizovávány menší pauzy, o které si respondentka sama řekla, s tím, že jí bylo vždy, vzhledem k náročnosti tématu, vyhověno.

Věk respondentky č. 2a je 50 let. Momentálně bydlí s mladším synem a je rozvedená, nicméně partnera má. Vystudovala střední školu s maturitou a následně v rámci svého zaměstnání dodělala specializaci ARIP, neboli sestru pro intenzivní péči. V rámci aktuálního zaměstnání pracuje jako zdravotní sestra u lůžka ve fakultní nemocnici na Hemato-onkologické klinice ve směnném provozu (*kategorie č. 1*).

2. Kategorie – Vztah k dítěti před výskytem domácího násilí

1. Plánovali jste dítě, nebo to byla překvapující informace? ***Obě děti byly v té době plánované.***
2. Jak bylo dítě staré, když se začalo objevovat domácí násilí? ***Bohužel průběžně od prvního dne seznámení, jen jsem si to nechtěla uvědomit a připustit. Začal být výbušný, agresivní, když nebylo po jeho. Začaly se dít žárlivé scény. To všechno bylo ještě před narozením dětí.***

Respondentka č. 2a konstatuje, že domácí násilí bylo přítomno již od počátku jejího vztahu. Narození dětí nemělo žádný vliv na intenzitu nebo celkový výskyt domácího násilí, ačkoliv si většina obětí myslí, že s příchodem dětí se situace uklidní a domácí násilí přestane.

Respondentka se zmiňuje o situacích, které jasně ukazují na výskyt domácího násilí např. o výbušnosti, agresivitě nebo žárlivosti.

3. Jaký byl váš vztah k dítěti před domácím násilím? *Vztah k dítěti byl stále stejný, měli jsme spolu kladný vztah.*
4. Jaký byl vztah partnera k dítěti před DN? ***Mám dva syny a byly to dva rozdílné vztahy. Po narození mladšího syna ochladl vztah ke staršímu, protože čím starší syn byl, tím více chápal domácí situaci a tím byl vztah vyostřený.***

Možným narušením, které je v rámci výskytu domácího násilí v rodině popisováno, je vztah respondentky č. 2a a jejího staršího syna. Upozorňuje na skutečnost, že narození mladšího syna (respondent č. 2b) do velké míry ovlivnilo její vztah se synem starším, který více ochladl. Současně ale říká, že z velké části jejich vztah ovlivnil výskyt domácího násilí, protože se stoupajícím věkem staršího syna docházelo k většímu uvědomování si, co se v domácnosti děje. Pokud dítě v domácím násilí vyrůstá, je pro ně během následného dospívání nepochopitelné, proč rodič setrvává ve vztahu plném násilí, což může mít za příčinu napjaté vztahy.

3. Kategorie – Domácí násilí a vztahy během něj

1. Jak dlouho jste se partnerem znal/a? *Znali jsme se spolu před svatbou rok a půl.*
2. Vzpomenete si, kdy se domácí násilí začalo objevovat? *Bohužel průběžně od prvního dne seznámení, jen jsem to nevnímala, jak jsem zmiňovala předtím.*
3. Můžete DN popsat (jak dlouho trvalo, jak často a v jaké formě)? ***Trvalo cca 18 let, bylo to hodně nepravidelně a nečekaně. Postupně se všechno zvyšovalo, jak frekvence, tak i síla. Domácí násilí bylo fyzické i psychické...*** (Respondentka více detailů k formě domácího násilí nechtěla uvádět).
4. Jak jste se po útoku cítil/a? *Ehm... cítila jsem se hodně zbytečná, naprosto neschopná, nemožná, ale nejvíce raněná... jen v práci jsem měla dobrý pocit z toho, že něco umím, že mě někdo potřebuje a dělám to dobře.*

Konkrétní časový úsek výskytu domácího násilí není v literatuře pevně ukotven, nicméně můžeme říct, že celková délka 18 let musela být pro respondentku velmi vyčerpávající a následky, které z něj má, mohou být velmi závažné. Sama dále popisuje následky, které na ní domácí násilí zanechalo, což jak můžeme pozorovat, se týkalo

především psychické stránky. Násilí je do velké míry postupné, stejně tak, jak uvádí respondentka, četnost a intenzita se postupem času zvyšovala.

5. Bylo vaše dítě přítomno domácímu násilí? *ANO, bohužel bývali.*
6. Mluvil/a jste s ním o tom? Pokud ano, tak jak? *Nemluvila, bohužel... **Ted' vím, že to bylo špatně a byla chyba, že jsme si o tom spolu nepromluvili.***
7. Co jste cítil/a ke svému dítěti v průběhu či po útoku? ***Styděla jsem se, že jsem to vše dopouštěla a oni to viděli, bylo to příšerné...***

Většina obětí domácího násilí se po prožité zkušenosti stydí za to, že neodešla od partnera nebo že dopouštěla, aby se domácí násilí vykonávalo na dětech či tomu byly přítomny, stejně tak, jako respondentka č. 2a. I přesto, že se respondentka č. 2a snažila děti před domácím násilím chránit, sama si uvědomuje chybu, že o něm s dětmi po odchodu od bývalého manžela nemluvila a dopouštěla, aby jej děti viděly.

4. Kategorie – Odborná pomoc při odchodu od agresora

1. Kdy jste si uvědomila, že chcete z tohoto vztahu vystoupit? *Věděla jsem to po celou dobu trvání vztahu, jen jsem nevěděla, jak to udělat...*

Oběti domácího násilí si uvědomují, že chtějí vztah opustit, nicméně neustálým střídáním jednotlivých fází cyklu domácího násilí se dostávají do permanentního strachu. Postupem času je výskyt domácího násilí natolik frekventovaný, že fázi usmíření/líbánek osoba násilná naprosto vypustí, a tím nedovolí oběti přemýšlet o tom, jak odejít.

2. Kdo vám pomohl?
 - i. Pokud rodina, tak jakým způsobem? ***Odešla jsem především na popud staršího syna, když oznámil, že už to nebude snášet a odejde k babičce... Ažyl nám tedy potom všem poskytla moje mamka.***
 - ii. Pokud instituce, tak jakým způsobem? ***Žádné instituce mi v tu dobu vůbec nepomohly.***
 - iii. Nebo někdo jiný?

3. Do jaké míry ovlivnila váš vztah s dítětem odborná pomoc? ***Nejvíce nám pomohly návštěvy u rodinného psychologa, kam jsme chodili já a mladší syn. Velice nám pomohly v chování syna, a to hodně ovlivnilo náš vztah.***

Přítomnost dětí v násilném vztahu, který v rodině je, má na oběť často dobrý vliv. V případech, kdy děti chtějí samy odejít z domova, aby nemusely být přítomny násilí, dává oběti silný impuls k tomu, aby odešla z domácnosti a od partnera. Můžeme pozorovat silnou roli staršího syna, který díky svému odchodu k babičce pomohl respondentce č. 2a odejít. Jako významnou pomoc lze vnímat rodinu, která nabídla respondentce a jejím dětem bydlení a zajištění po dobu, než se postaví na nohy. Následnou pomoc vyhledala především u psychologa, který jí a jejímu mladšímu synovi velmi pomohl s vyrovnáváním se s minulostí, což můžeme vnímat jako klíčové pro další vývoj jejich vztahu, jak sama respondentka uvádí.

5. Kategorie – Vztah k dítěti v současnosti

1. Popište prosím, jaký je váš vztah s dítětem nyní. ***Momentálně je to už dospělý syn, je hrozně rozumný a co se mi líbí nejvíce, je, že má super náhled na život.***
2. Je pro vás něco, co byste na vašem vztahu chtěl/a změnit/zlepšit? ***Z mé strany je to asi fakt, že nedokážu projevovat lásku - ted' ani jindy... to je něco, na čem bych chtěla pracovat, protože si to zaslouží.***

Jedním z dalších následků domácího násilí je právě nemožnost projevit ostatním lidem, kteří si to zaslouží, lásku. Sama respondentka si však uvědomuje, že je to něco, na čem by ráda pracovala, protože má pocit, že si to její synové zaslouží. Sama říká, že obdivuje svého syna, jejich vztah by se dal považovat za velmi dobrý, protože v něm existuje zóna vzájemného porozumění. Vyjadřuje také obdiv, že je syn hodně rozumný ohledně svého života.

3. Napadá vás někdy, že vaše dítě může prožít něco obdobného?
- i. Pokud ano, myslíte, že by se vám svěřilo? ***Ano, doufám, že by se zachoval lépe, než jsem to udělala já. A pokud by bylo násilí z jeho strany, tak bych přerušila vztahy s ním... je to něco, co OBA synové ví.***
- ii. Pokud ne, dokážete popsat, co vás k tomuto rozhodnutí vede?

Je zde něco, co je pro vás důležité a chtěl/a byste se s tím podělit s ostatními?

V závěru bych ráda vyzvedla stanovisko, které respondentka č. 2a uvádí v souvislosti s možným výskytem transgeneračního přenosu, v němž by synové převzali násilné chování svého otce ve svých budoucích vztazích. Vyjadřuje možné obavy z toho, jak by se synové zachovali jako oběti, a sama dodává, že v případě, že by se stali osobou násilnou, tak by došlo k přerušení veškerého kontaktu s nimi, s čímž jsou oba synové obeznámeni.

Celkový rozhovor nám pomohl nahlédnout do naprosto odlišného vztahu mezi matkou a synem, kteří byli společnými oběťmi domácího násilí. Jejich vztah byl od počátku kladný a dle slov matky můžeme pozorovat, že péči o dítě nenarušil výskyt domácího násilí. Vyzdvihuje však proměnu vztahu se starším synem, který vnímal domácí násilí s ohledem na věk citlivěji a jejich vztah se tím mírně proměnil. Pozornost matky po narození syna mladšího se více soustředila na něj, přesto se však matka snažila bránit a chránit oba syny. Sama respondentka následně promlouvá o skutečnosti, že o celkovém dění v domácnosti s dětmi nemluvila, což v současnosti považuje za chybu a jednala by jinak, především z důvodu, že děti byly často přítomny násilným incidentům. Impuls k odchodu a následnou pomoc jí poskytla především rodina a následně psycholog, který výrazně zlepšil vztah mezi respondentkou a jejím mladším synem. Svůj vztah s mladším synem považuje v současnosti respondentka za kladný a vřelý, sama si uvědomuje jisté nedostatky, které chce na svém chování změnit, což můžeme považovat za klíčovou informaci v rámci budoucího vývoje jejich společného vztahu. Důrazně však mluvila o možnosti domácího násilí ze strany synů k jejich budoucí rodině, kdy možný výskyt naprosto anulují jejich vzájemné vztahy.

Respondent č. 2b

S respondentem č. 2b proběhl rozhovor skrze aplikaci My Teams, tudíž bez možnosti fyzického kontaktu. Variantu si zvolil respondent sám, protože mu možnost online rozhovoru byla příjemnější. Celkový rozhovor tak probíhal v poklidné atmosféře, vzhledem k citlivosti tématu bylo umožněno dělat rozhovor na dvakrát s větším časovým rozestupem. Respondent č. 2b měl možnost rozhovor ukončit, což se nestalo.

Respondentovi č. 2b je 23 let, momentálně začal studovat vysokou školu a nechtěl uvádět bližší informace k tomu, jaký obor a školu konkrétně studuje. V současné době stále bydlí s matkou ve společném bytě.

2. Kategorie – Vztah k rodičům před výskytem domácího násilí

1. Popiš, jaké jsi měl/a dětství (trávení volného času, příbuzenské vztahy). ***Jako dítě jsem si žil dobře, řekl bych, že v té době mi nic nescházelo a neměl jsem žádné problémy. Nebo aspoň o nich nevím, ale řekl bych, že jsem byl bezproblémové dítě.***
2. Jak bys popsal/a svůj vztah k matce a otci?
 - i. Ke komu jsi více inklinoval/a a proč? ***Jako dítě jsem se přikláněl k otci, koupil mi, co jsem chtěl, což chce každé dítě. Postupně s věkem jsem pochopil, co a jak se doma děje, a začal jsem si vážit mamky.***

Vnímání jednotlivých rodičů může být v dětství odlišné. V průběhu jednotlivých vztahů nastávají překážky nebo jisté situace, které mohou inklinaci k rodičům měnit. Jak zde respondent č. 2b uvádí, dříve se přikláněl více k otci, který si jeho pozornost kupoval věcmi, po kterých toužil. Postupem času se inklinace v rámci rodičů změnila, především s ohledem na věk. Co je podstatné, je fakt, že se v domácnosti vyskytovalo násilí, které do jisté míry ovlivnilo skutečnost, že syn více inklinoval k matce, která pro něj v té době byla pevným bodem, který se snaží zajistit jeho bezpečí.

3. Jak vypadal váš typický den v rodině? ***Myslím si, že dny jsem měl hodně stejné: školka, později škola, trénink, co se týče fotbalu... protože jsem ho v té době hodně hrál, většinou jsem trávil čas se svojí mamkou, pak si doma hrál v pokojíčku. Nic víc jsem v té době asi nedělal...***
4. Měl/a jsi pocit, že se rodičům můžeš svěřit? ***Myslím, že až jsem byl starší, tak jsem pochopil, že mamce můžu, byla taková rozumná a dokázala mě pochopit.***
 - i. Pokud ne, byla zde jiná osoba, které ses tehdy mohl/a svěřit?

V rámci výchovy můžeme říci, že většinu času respondent trávil s matkou, která o něj pečovala a pomáhala s běžnými záležitostmi, kterými se v daném období zabýval. Sám přiznává, že v daném období jej nic netrápilo a v případech, kdy ano, tak věděl, že se může svěřit především matce. Samozřejmě i to bylo v návaznosti na probíhající konflikty v domácnosti, které se postupem času zvyšovaly.

3. Kategorie – Domácí násilí a vztahy během něj

1. Zkus mi prosím popsat, jak jsi vnímal/a násilné incidenty v rodině (jaká byla tvoje role, jejich délka, četnost). ***Mám za to, že jsem si to začal uvědomovat, až se rodiče***

rozváděli, v té době mi bylo cca 10 let nebo tak nějak. Postupně jsem začal chápat, co se dělo a děje... Více si toho z daného období nepamatuji.

U dětí, které si prošly domácím násilím v dětském až mladém věku, se může stát, že své traumatizující zážitky, které prožily, potlačují, ať už vědomě či nevědomě. V určitých momentech, které v člověku vyvolávají stres, se daný člověk dostane do bodu, kdy na dané události zcela zapomene. Výpověď potvrzuje i respondent, který říká, že si z daného období moc věcí nepamatuje.

2. Co si vybavíš, když si na tyto okamžiky vzpomeneš? *Asi nejvíc vztek...*
3. Vnímali/a jsi něco jiného na chování svých rodičů k sobě samému? *To nevím, v tu dobu to asi nedokážu posoudit.*
4. Snažil/a ses o této situaci, která doma byla, s někým mluvit? *Až jsme zůstali s mamkou sami, tak jsem postupně chápal a bavil se o tom s mamkou a hlavně se starším bráčkou, do té doby jsem se o tom s nikým nebavil.*
5. Pokud ano, jakým způsobem tě prožité DN poznamenalo/ovlivnilo? *V té době jsem byl vzteklý, hodně neposlušný jak k mamce, tak k lidem okolo mě, chodil jsem s mamkou k rodinnému psychologovi. Myslím si, že zrovna tohle mi hodně pomohlo, protože se hodně věcí zlepšilo, víc věcí jsem chápal jinak.*

Děti jsou velmi často nepřímými svědky domácího násilí, a i přesto jejich vnímání celé situace je emočně náročné. Respondent č. 2b uvádí, že byl po prožitém domácím násilí velmi vzteklý a neposlušný nejen k rodině, ale i k svému okolí. Naopak ale vyzvedává pozitivní zkušenost s rodinným psychologem, který mu pomohl se zpracováním minulých událostí.

4. Kategorie – Odborná pomoc při odchodu od agresora

1. Vyhledal/a jsi pomoc odborníka, aby ses vyrovnal/a s prožitou skutečností? *Ano, jak jsem říkal, chodili jsme k rodinnému psychologovi, jinou pomoc jsem nezaznamenal.*
2. Jak jsi vnímal/a rodiče, a změnilo se něco ve vašem vzájemném vztahu? *Ze všeho nejvíc jsem obdivoval mamku, že tak vše zvládá, a myslím, že náš vztah zesílil a je lepší.*

3. Máš pocit, že se díky pomoci tvůj vztah s matkou/otcem zlepšil? *S otcem vztah udržuji, ale s mamkou je o mnoho lepší... Bydlíme spolu a mám pocit, že i to hodně utužuje náš vztah.*
4. Dokázal/a ses svěřit rodiči s problémy, které tě v rámci prožitých incidentů trápily i nadále? *S mamkou můžu mluvit prakticky o všem. To se nedá říct o otci, ten stále jen lže, tak aby byl on ten dobrý; o ničem, co se stalo, jsme nemluvili.*

Respondent č. 2b zde velmi kladně hodnotí svůj vztah s matkou. Má za to, že prožité domácí násilí jejich vztah upevnilo, a také fakt, že stále bydlí spolu, jejich vztah hodně utužil. Naopak konstatuje, že vztah s otcem není tak vřelý jako s matkou, protože má pocit manipulace, což mu nevyhovuje. O násilí s otcem nikdy nemluvil, což je přesný opak vztahu s matkou, ve kterou má důvěru do takové míry, že se jí může svěřit s čímkoliv.

5. Kategorie – Vztah k rodičům v současnosti

1. Popiš prosím, jaký je tvůj vztah s rodiči nyní. *S mamkou super, jak jsem několikrát zmínil, s otcem běžný... nemyslím si, že je srovnatelný s tím, který mám s mamkou.*
2. Chtěl/a bys něco zlepšit na vašem vztahu? Pokud ano, co? *Není nic, co bych chtěl změnit.*
 - i. Řešíte tuto možnost v rámci rodiny, popř. i v rámci odborné pomoci?
3. Myslíš si, že domácí násilí v rodině má vliv na tvůj profesní nebo osobní život? *Určitě ano. Myslím si, že především na ten osobní život, sám se chci chovat jinak a lépe. Násilí naprosto odsuzuji a jsem proti, tudíž násilí ve svém partnerském životě zažívat nechci a nechci jej ani páchat.*
4. Myslí si tví rodiče, že mohla zkušenost s DN ovlivnit tvoji budoucnost? *Myslím, že ano, řekl bych, že nejvíce asi mamka.*

Je zde něco, co je pro tebe důležité a chtěl/a by ses s tím podělit s ostatními? *Ehm... asi mě nenapadá nic, co bych chtěl dodat.*

Z výpovědi respondenta č. 2b je jasné jeho stanovisko k možným následkům, které domácí násilí zanechalo a mohlo přenést do jeho budoucnosti. Po prožitém domácím násilí sám uznává, že by se rád choval lépe a jinak než matka nebo otec. Zároveň podotýká silný odpor k násilí, které může vznikat nejen v rodině, ale i v přátelských a jiných vztazích.

Většina svědků domácího násilí tuto skutečnost potvrzuje a nechtějí přebírat vzorce chování jak osoby násilné, tak osoby ohrožené. Do jisté míry může pomoci psychologická pomoc, která má za cíl pomoci se zpracováním traumat, i těch potlačených. Mimo jiné zde respondent zmiňuje obavu, že nad ovlivněním jeho budoucnosti touto zkušeností přemýšlí nejvíce matka.

Z rozhovoru je patrné, že vztah s matkou byl zpočátku méně kladný, protože v dětství více inklinoval k otci, který mu plnil jeho přání. Nicméně v rámci plnění povinností, ať už ve škole nebo jinde, vyhledával respondent pomoc u matky. Postupem času, kdy respondent dospíval a více si uvědomoval přítomnost domácího násilí, se vztah s matkou zlepšil, protože byla brána jako osoba, která je pro něj bezpečná a dokáže se jí svěřit. V důsledku prožitého násilí se začaly v jeho chování objevovat vzdorové momenty plné vzteku či agrese. Tyto momenty a celkové chování byly řešeny s psychologem, což respondentovi následně pomohlo k většímu pochopení celkové situace, která se odehrála, a došlo k upevnění vztahu mezi ním a matkou. V závěru respondent vyzdvihuje svůj kladný vztah s matkou, který považuje za skvělý a nesrovnatelný s tím, který má s otcem. Sám také dodává, že násilí odsuzuje a nechce, aby se objevilo v jeho životě v jakékoliv formě.

Souhrn analýz:

Respondentka i respondent z této dvojice uvádějí, že jejich vztah je kladný, a oba zároveň zdůrazňují myšlenku, že jejich vztah je nadále utužován a zlepšován. Matka se o syna starala dobře, jeho výchova byla zároveň řádně zajištěna, což potvrzuje syn, který bral matku jako člověka, který tu pro něj je v případě, kdy potřebuje pomoc. V období, kdy se začalo více projevovat domácí násilí a syn si ho začal všimnout, se jejich vztah více proměnil a utužil. Oba přiznávají, že v případě probíhajícího násilí v domácnosti o činech, které tam probíhaly, nemluvili. Následně při odchodu od otce se o celé skutečnosti všichni dokázali sobě navzájem více svěřit a diskutovat o ní. Velkou oporou při zvládnutí celkové situace byl rodinný psycholog, který pracoval jak s matkou, tak se synem, ať už odděleně nebo společně. V současnosti je jejich vztah velmi vřelý a navzájem si věří, což dokazuje i o ochota mluvit spolu a svěřovat se jeden druhému. Oba se také shodují na tom, že mají nulovou toleranci k výskytu domácího násilí v budoucím vztahu syna.

5.3 Třetí dvojice respondentů

Třetí dvojice respondentů je tvořena matkou a dcerou, které se dobrovolně rozhodly poskytnout rozhovor.

Respondentka č. 3a

Výběr prostředí byl ponechán na respondentce č. 3a, která si zvolila svoji domácnost, kde se cítí bezpečně a komfortně, což je vzhledem k tématu důležité. Dále se svěřila, že ji uklidňuje vůně kávy, tudíž vzhledem k opatřením vlády nebylo možné zajistit jiné vyhovující místo rozhovoru. V rámci rozhovoru měla respondentka možnost skončit, což neučinila a zodpověděla veškeré otázky.

Respondentce č. 3a je momentálně 46 let. Je rozvedená a žije v bytě, který s ní sdílí dvě dospělé dcery. Jedna dcera pracuje a druhá stále studuje vysokou školu. V minulosti respondentka č. 3a vystudovala střední zdravotnickou školu s maturitou, díky čemuž pracuje již několik let jako zdravotní sestra v nemocnici (*kategorie č. 1*).

2. Kategorie – Vztah k dítěti před výskytem domácího násilí

1. Plánovali jste dítě, nebo to byla překvapující informace? ***Mladší dcera byla plánována, věděli jsme, že chceme ještě jedno dítě ke starší dceři, aby nebyla tzv. sama. Za to starší dcera plánovaná nebyla, ale nic bych na tom neměnila.***

I přesto, že se velmi často stává, že příchod prvního dítěte není plánovaný, tak některé rodiny novou úlohu a příchod dítěte vnímají pozitivně. Stejně tak to interpretuje sama respondentka č. 3a, která říká, že i když nebyla první dcera plánovaná, nic by neměnila. Vyzdvihuje skutečnost, že díky narození prvního dítěte začala s manželem plánovat i dítě druhé. Rodiče často plánují alespoň dvě děti, právě z důvodu, že sami měli sourozence a vidí v tom jisté výhody, nebo byli jedináčci, a proto chtějí více dětí.

2. Jak staré bylo dítě, když se začalo objevovat domácí násilí? ***No... když měla mladší dcera 2 roky, starší dcera v té době měla myslím asi 4 roky. V té době se to začalo více stupňovat a projevovat... bohužel.***
3. Jaký byl váš vztah k dítěti před domácím násilím? ***Mladší dcera byla hodně závislá na mně, možná i na mém ex manželovi. Řekla bych, že byla takový „mamánek“... Starší dcera byla přesný opak té mladší, byla hodně nezávislá a dokázala si tak nějak žít svůj vlastní život sama. Jsou přesný opak, ale i tak si myslím, že právě to je hodně spojovalo dohromady, někdy to sice zaskřípalo, ale nebylo to nic hrozného.***
4. Jaký byl vztah partnera k dítěti před DN? ***Mám za to, že moc pěkný. Měl rád jak mladší dceru, tak i tu starší.***

Rodinné vztahy a také vztahy dítěte k jednotlivým členům rodiny se mění v závislosti na věku daného dítěte. Můžeme mluvit o vazbové hierarchii, kdy lze jasně rozlišit osoby, které dítě upřednostňuje před ostatními. Na tomto příkladu můžeme vidět, že mladší dcera (respondentka č. 3b) vyhledávala především matku, která v tu dobu byla ve vazbové hierarchii na prvním místě. Hierarchii můžeme sledovat i u starší dcery, která však dokázala být samostatnější, nepotřebovala tolik vedení. Avšak rozdílnost jejich dcer je více spojila dohromady i v rámci trávení volného času.

3. Kategorie – Domácí násilí a vztahy během něj

1. Jak dlouho jste se partnerem znal/a? *S bývalým manželem jsme se znali cca tři roky, pak se narodila starší dcera a o dva roky později se narodila dcera mladší. Neřekla bych, že by to všechno bylo moc rychlé, hlavně co se týče dětí.*
2. Vzpomenete si, kdy se domácí násilí začalo objevovat? *Začalo se to objevovat hodně v době, když měla mladší dcera asi nějak dva roky, to **bývalý manžel pil hodně o víkendech a vlastně pouze během nich.** Ale už tehdy jsem pozorovala nějaké změny, ale nepřikládala jsem tomu velkou váhu. **Postupem času začal pít téměř denně, což byla obrovská změna.***
3. Můžete DN popsat (jak dlouho trvalo, jak často a v jaké formě)? ***Bývalý manžel pil cca rok v kuse, než se začal úplně poprvé léčit.** Po léčbě byl dva roky střízlivý, jenže poté začal pít znovu a znovu se léčil, v té době bylo mladší dceři cca 10 let. Byl to takový koloběh, všechno jsem to zažívala znovu. **V době, kdy pil, mě hodně psychicky týral, ale hlavně i holky to špatně nesly... Vždy mi vyhrožoval, že si něco udělá... zároveň se někdy stávalo, že vůbec nepřišel domů, což pro mě v té době bylo hrozné, měla jsem strach, nejen o sebe a holky, ale hlavně o něj. Ze všeho mě obviňoval, i když si to sám neuvědomoval... Kvůli jeho pití střídal několikrát práci, s holkama jsem v tu dobu neměla žádnou jistotu, jestli bude mít práci nebo ne, jestli mu ta nová práce vůbec vydrží. Poslední takovou kapkou bylo, když se vrátil z léčení a chtěl holkám sebrat všechny jejich věci, protože je přece taky platil on. Tehdy mě fyzicky napadl a shodil, všechno tehdy viděly holky... volala jsem Policii ČR kvůli ohlášení napadení. Jela jsem tehdy do nemocnice a měla jsem zlomeninu, což ho nakonec moc nezajímalo. Při rozvodu pak dělal, jako že se nic vlastně nestalo... Byla jsem ráda za svoji právničku, která to tak nenechala.***

Respondentka č. 3a uvádí, že problémy s násilím zažívala velmi často ve chvílích, kdy byl bývalý manžel opilý. Sama uvádí, že problém s alkoholem měl manžel několikrát; soustavně jej sice řešil léčbou, nicméně se opět k pití alkoholu vracel. V rámci své opilosti pak respondentku č. 3a často psychicky, ale i fyzicky týral. Psychický nátlak od osoby, se kterou jiná osoba sdílí domácnost, může být často velký a většina obětí tyto problémy nesdílí s ostatními lidmi. Psychické násilí nezanechává žádné stopy na těle oběti, nicméně psychika oběti je ovlivněna častokrát do takové míry, kdy přemýšlí nad vlastním ukončením života. Významnou skutečností, kterou zde můžeme vidět, je zásah Policie ČR, kterou po fyzickém útoku zavolala respondentka, aby celou věc ohlásila.

4. Jak jste se po útoku cítil/a? *Příšerně, chtěla jsem s holkama někam utéct, ale neměla jsem kam, takže jsem z toho byla psychicky a fyzicky na dně. Ale byla jsem tu pro holky, ty mi hodně pomáhaly a já chtěla pomoci jim, aby věděly, že to zvládneme.*
5. Bylo vaše dítě přítomno domácímu násilí? *Ano, obě děti byly přítomné. Postupem času, když si už uvědomovaly situaci, tak z něj měly strach, nejvíce však, když pil. V té době nás to všechny psychicky ruinovalo.*
6. Mluvil/a jste s ním o tom? Pokud ano, tak jak? *Nemluvila.*
7. Co jste cítil/a ke svému dítěti v průběhu útoku či po něm? *Měla jsem o ně strach, chtěla jsem je ochránit. V tu dobu jsem nemyslela na nic jiného než na to, aby byly obě v bezpečí.*

V případech, kdy je dítě svědkem domácího násilí, se můžeme setkávat s traumaty, které děti po prožitých zkušenostech opakovaně prožívají nebo naopak vytěšňují ze svých vzpomínek. Traumata jsou ve velké míře spojována třeba s násilnými incidenty, které zanechávají újmu především na psychice všech zúčastněných, nejen oběti. Sama respondentka č. 3a uvádí, že děti při opileckých výstupech ze svého otce měly strach, načež se je snažila co nejvíce chránit a pomoci jim tuto zkušenost překonat. Nicméně sama dodává, že měla víru v to, že to zvládnou, což jí velmi pomohlo.

4. Kategorie – Odborná pomoc při odchodu od agresora

1. Kdy jste si uvědomila, že chcete z tohoto vztahu vystoupit? *Poslední tři roky manželství jsem s dětmi chtěla odejít, jen jak říkám, neměla jsem kam jít. Můj otec žije v domě, ale je dost malý, takže bychom se tam nevlezly, a s matkou jsme v té době neměly vůbec dobré vztahy.*

Zajímavou skutečnost uvádí sama respondentka č. 3b, a sice že při rozhodnutí, že chce odejít s dětmi, neměla kam jít. Velkou část podpory poskytne při odchodu od násilné osoby právě rodina, což u respondentky nebylo možné.

2. Kdo vám pomohl?

i. Pokud rodina, tak jakým způsobem?

ii. Pokud instituce, tak jakým způsobem? *Po odchodu od bývalého manžela jsem navštěvovala psychiatricku, která mi hodně pomohla. Jednu dobu jsem brala antidepressiva, ale hodně mi to celkově pomohlo se se situací vyrovnat. I dnes navštěvuji psychologa, který mi pomáhá např. v emočně vypjatých situacích, někdy mi přijde, že moc dobře nezvládám všechn stres, který zažívám.*

iii. Nebo někdo jiný? *O celé situaci jsem mluvila s nejlepší kamarádkou, zároveň jsem v té době navštěvovala psychologa, takže i tam se mi dostalo podpory.*

3. Do jaké míry ovlivnila váš vztah s dítětem odborná pomoc? *Nijak náš vztah neovlivnila. Možná až v době, kdy mladší dcera začala chodit k psychologovi, tak jsme si spíš hodně věci vyjasnily, ale neřekla bych, že by to nějakým způsobem změnilo náš vztah, to ne.*

Odbornou pomoc navštívila respondentka, ale i její mladší dcera. Sama konstatuje, že pomoc psychiatricky a psychologu jí velmi pomohla. Zdůrazňuje, že po prožitém násilí na sobě stále pracuje za pomoci psychologa, protože špatně zvládá stresové situace, což si plně uvědomuje. Další podporou jí byla kamarádka, která jí pomohla a které se mohla s danou situací svěřit. Mimo jiné zmiňuje fakt, že společně s mladší dcerou navštěvovala pravidelně psychologa, což jim do jisté míry pomohlo vyjasnit jejich problémy ve vztahu.

5. Kategorie – Vztah k dítěti v současnosti

1. Popište prosím, jaký je váš vztah s dítětem nyní. *S oběma dětmi mám skvělý vztah, řekla bych až kamarádský a vřelý. Máme se rády, a to je to, na čem záleží. Hodně nás to spojilo dohromady a zdá se mi, že více držíme při sobě.*

2. Je pro vás něco, co byste na vašem vztahu chtěla změnit/zlepšit? *Momentálně mě nic nenapadá, jsem spokojená s tím, jaké to teď je.*

3. Napadá vás někdy, že vaše dítě může prožít něco obdobného?

- i. Pokud ano, myslíte, že by se vám svěřilo?
- ii. Pokud ne, dokážete popsat, co vás k tomuto rozhodnutí vede? *Myslím si, že ne. **Obě dcery to zažily a mám pocit, že se toho budou chtít vyvarovat. Nicméně pokud by se to stalo, určitě by se mi svěřily.** Hlavně mi přijde, že po tom všem dokážu odhadnout člověka, který hodně pije, kdyby v budoucnosti někdy někoho takového našly...*

Vztah matky s dítětem je do jisté míry ovlivněn vznikem citové vazby, zároveň se však postupem let vztahy vždy vyvíjí a mění se. Vztah, který má respondentka se svými dětmi, považuje za kamarádský a vřelý. Celkovou zkušenost s domácím násilím bere jako něco, co je více spojilo dohromady, a nemá pocit, že jejich vztah by se měl jakýmkoliv způsobem zlepšit. Doufá, že se obě dcery vyvarují vztahů, ve kterých by potenciální možnost výskytu domácího násilí byla, nicméně v případě, že by se tak stalo, věří, že by se jí děti svěřily.

Je zde něco, co je pro vás důležité a chtěl/a byste se s tím podělit s ostatními? *Myslím si, že po tom, čím jsem si s holkami prošla, jsem si na začátku **nemyslela, že dojdeme až tak daleko a budeme se mít tak dobře. Řekla bych, že se máme líp, než jsme se kdy mohly mít. Holky jsou skvělé, pomáhají si navzájem a pomáhají doma mně...** ve finále mám pocit, že dokážou dosáhnout všeho, co chtějí, a ani nepotřebujeme v domácnosti chlapa, protože to zvládneme samy. Po tom všem, co jsem si zažila a jaký následky to pro mě mělo, bych to nepřála nikomu. **Rány a modřiny se časem zahojí, ale spousta psychického nátlaku nikdy nezmizí,** to už vám v hlavně někde zůstane a vypořádávat se s tím budete hodně dlouho.*

V závěru respondentka č. 3a vyjadřuje určitou spokojenost s tím, kde se momentálně v životě nachází. Cítí vděčnost za všechno, co s dcerami zvládla, čímž ukazuje, že i bez pomoci rodiny se celková situace s odchodem od násilné osoby zvládnout dá. Sama ke konci dodává skutečnosti, které se více vztahují k následkům psychického násilí, kterým si prošla po většinu svého vztahu s bývalým manželem.

Rozhovor s respondentkou č. 3a ukazuje odlišnou stránku podpory při odchodu od násilné osoby, kdy podpora rodiny v rámci případného bydlení byla naprosto nedostačující. Vztah s dcerou, která byla svědkem domácího násilí, byl od narození velmi hezký. Mladší dcera na ni byla velmi fixovaná, což byl naprostý opak prvorozené dcery. S postupujícím a stupňujícím se domácím násilím byla respondentka odhodlanější bývalého manžela opustit

kvůli násilným incidentům, především kvůli bezpečí dcer. Podporu jí poskytla především odborná pomoc, tzn. psychiatr a psycholog. Po prožitém domácím násilí se vztah s dcerou výrazně nezměnil, naopak s oběma dcerami se vztah velmi utužil. Sama konstatuje, že v případě možného výskytu domácího násilí ve vztazích dcer si je jistá, že by se jí dcery svěřily.

Respondentka č. 3b

Rozhovor s respondentkou č. 3b, byl veden v oddělené místnosti v domácnosti respondentky č. 3a. Sama respondentka si vybrala, že by raději poskytovala rozhovor bez přítomnosti své matky, nicméně sama uvedla, že v rámci kategorie probíhajícího domácího násilí by ráda využila přítomnost matky, což jí bylo umožněno. Zároveň byla respondentce č. 3b nabídnuta možnost rozhovor ukončit, čehož nevyužila.

Respondentce č. 3b je 24 let, momentálně bydlí stále v bytě se svojí matkou a sestrou. Studuje vysokou školu, kde dodělává poslední ročník, a od června by ráda nastoupila do práce. Zároveň ve svém volném čase chodí ještě na brigádu (*kategorie č. 1*).

2. Kategorie – Vztah k rodičům před výskytem domácího násilí

1. Popiš, jaké jsi měl/a dětství (trávení volného času, příbuzenské vztahy). *Měla jsem pěkné dětství. Bydleli jsme v domě a měli psa, takže spoustu volného času jsem trávila se sestrou venku a hrály jsme si se psem. V té době jsem měla kamarádku, která bydlela kousek ode mě, takže jsem trávila čas i s ní. Chodila jsem do Sokola a pravidelně cvičila, jezdila s nimi na tábory, takže svůj čas jsem trávila hodně se sestrou doma nebo venku, zároveň teda i s kamarádkou, když to bylo možné... Žili jsme v dvougeneračním domě, takže jsme bydleli s babičkou, naše vztahy v té době byly dobré, hodně často nás hlídali a my chodili k ní na návštěvu. Když bylo něco potřeba udělat na domě, tak to byla většinou zahrada, a to jsme obě pracovaly hodně s mamkou, co vím, tak nejvíc se s námi učila taky mamka.*

Respondentka č. 3b uvádí, že většinu svého volného času trávila se sestrou a s jejím psem. Protože bydleli v domě se zahradou, volný čas trávila převážně s matkou, které pomáhala na zahradě, avšak sama také tvrdí, že pomoc s učením v době, kdy chodila již do školy, připadala taky na matku. Matky obecně bývají empatičtější a trpělivější, což podporuje právě Špaňhelová ve své knize (2010, s. 17–19). Tuto schopnost matka získává postupně během rodičovství, kdy dítě učí jíst, chodit nebo mluvit. Děti si spojí matku

s pečující osobou, která je schopna je něco naučit, tudíž i u respondentky č. 3b je onou osobou její matka.

2. Jak bys popsal/a svůj vztah k matce a otci? *Myslím si, že vztahy jsme měli dobré, aspoň v té době. Trávili jsme svůj volný čas spolu a jezdili na dovolenou. Pamatuju si, že když jsme jezdili na dovolenou, tak se někdy naši nepohodli, ale tehdy jsem to brala v pohodě, prostě se to stává.*
 - i. Ke komu jsi více inklinoval/a a proč? *Určitě to bylo více k mamce, měla jsem ji o dost víc ráda... Věděla jsem, že kdyby něco, je tady otec, ale mamka pro mě byla vždycky jistota.*
3. Jak vypadal váš typický den v rodině? *V té době jsem chodila do školky a pak do školy, takže můj den byl asi stejný. Chodila jsem do školy, vrátila se domů a učila se. Potom jsem si většinou hrála nebo chodila do kroužku, záleží na tom, co to bylo za den v týdnu. V sobotu nebo v neděli jsme si pak se sestrou hrávaly spolu nebo se dívaly na naše oblíbené pořady v televizi.*
4. Měl/a jsi pocit, že se rodičům můžeš svěřit? *Mamce určitě ano, u otce si nejsem jistá, po tom, co začal pít, jsem měla spíš strach.*
 - i. Pokud ne, byla zde jiná osoba, které ses tehdy mohl/a svěřit?

V domácnosti každý člověk zaujímá jistou roli – matka je brána především jako osoba, která se o nás stará, otec bývá osobou, která rodinu chrání. Nemělo by se tak stávat, že dítě z osoby, která má rodinu chránit, má strach. Sama respondentka uvádí, že osobou, které by se se svými problémy svěřila, je matka, která pro ni byla jistotou. S postupujícím věkem si sama nebyla jistá, zda by se otci svěřila, protože když pil, tak z něj měla strach. Nicméně období před tím, než začal pít, vykresluje jako dobré a stejně tak popisuje i vztahy v rodině.

3. Kategorie – Domácí násilí a vztahy během něj

1. Zkus mi prosím popsat, jak jsi vnímal/a násilné incidenty v rodině (jaká byla tvoje role, jejich délka, četnost). *Já jsem byla spíše svědkem všeho, co se doma dělo, spolu se ségrou. Moc dobře mi to nedělalo, pak jsem nerada chodila ven, raději jsem byla doma s mamkou, hodně jsem se na ni tehdy upnula. Pamatuji si přesně jeden den, kdy můj otec mamku napadl, udeřil ji a ona spadla. Tehdy jsem si řekla, že je to*

ze všeho, co nám dělal, nejhorší, tehdy mamka brečela... Z mého pohledu to trvalo od té doby, co si pamatuju, takže od mých cca 10–11 let...

2. Co si vybavíš, když si na tyto okamžiky vzpomeneš? ***Úzkost a hroznou bezmoc se situací něco dělat. Hrozně jsem se bála jak o mamku, tak i o sebe a sestru. Bála jsem se, že nám ublíží.***
3. Vnímál/a jsi něco jiného na chování svých rodičů k sobě samé/mu? ***U mamky určitě ne, chovala se k nám stále stejně, možná více ochranně. U otce asi ano, nezajímal se pak o mě nebo o sestru, radši trávil svůj čas pryč, asi někde, kde ho nikdo nerušil a mohl pít.***

Chování v rámci probíhajícího domácího násilí se u obětí většinou nemění, a pokud ano, tak se mění spíše frekvence péče a to, že o děti více pečují a starají se o ně. Sama respondentka č. 3b uvádí, že měla pocit, že se je matka snažila více chránit, což je typickým mateřským pudem, který se projevuje v situacích, kdy matka cítí ohrožení dítěte. Sama následně přiznává, že při vzpomínce na násilné incidenty ji svírá úzkost a bezmoc, kterou v dané chvíli cítila, protože nedokázala ve svém mladém věku se situací nic dělat.

4. Snažil/a ses o této situaci, která doma byla, s někým mluvit? *Myslím si, že ne.*
5. Pokud ano, jakým způsobem tě prožité DN poznamenalo/ovlivnilo? ***Mám pocit, že hodně, ať už v rámci osobního života nebo v tom, jakou školu jsem si ve finále vybrala. Věděla jsem, že nechci na gympl, tohle byl sen otce a už jen tím, co všechno nám dělal, jsem věděla, že tam prostě nepůjdu a ani nechci jít. Nicméně časem mě to přešlo, a když jsem se třeba na základce rozhodovala, kam půjdu, tak jsem chtěla jít na gympl, abych si něco dokázala.***

V rodinách je běžné, že si rodiče často plní své sny přes své vlastní děti. Nicméně stává se, že rodiče ztrácí pojem o tom, co doopravdy dané dítě chce. V případech, kdy rodič nebo v tomto případě osoba násilná nutí dělat své vlastní dítě něco, co nechce, zapříčiňuje naprostý odpor dítěte danou věc vykonat. Dítě tímto vzdorem dává najevo svůj nesouhlas, což v případech, kde je násilí, má o to větší intenzitu.

4. Kategorie – Odborná pomoc při odchodu od agresora

1. Vyhledal/a jsi pomoc odborníka, aby ses vyrovnal/a s prožitou skutečností? ***Navštěvovala jsem dětského psychologa. Díky tomu všemu jsem byla hodně***

*úzkostná a často brečela... Jak se rodiče rozvedli, začala jsem být **hodně fixovaná na mamku**, začaly se u mě projevovat hlavně **psychosomatické obtíže, časté bolesti břicha a hlavy**. Jednu dobu jsem nesnášela chodit do školy, a jenom když jsem tam musela jít, se mi dělalo špatně a **často jsem brečela**, což se postupem času dost zlepšilo.*

Následkem prožitého násilí jsou různé psychosomatické potíže, které mohou trápit nejen oběť, ale právě i děti, které jsou celé situaci svědky. Jak zmiňuje respondentka č. 3b, ona sama byla velmi úzkostná a nedokázala se adekvátně vypořádávat se změnami, které se v jejím životě děly, zároveň se fixovala více na matku, která pro ni v danou dobu představovala velkou oporu. Také ji velmi trápily bolesti břicha nebo hlavy, což může být dalším příznakem prožitého stresu. Určitý posun vnímá díky pomoci rodiny a psychologa.

2. Jak jsi vnímal/a rodiče, a změnilo se něco ve vašem vzájemném vztahu? ***S mamkou se na našem vztahu změnilo asi to, že jsme k sobě víc otevřené. Dokážu se jí svěřit s tím, co mě trápí, a vím, že mě vyslechne. Určitě to náš vztah hodně upevnilo. S otcem naopak žádný vztah nemám, nemá o to zájem, jak o mě, tak o sestru, a já nechci být iniciátorem žádných kontaktů, po tom všem, co se stalo.***
3. Máš pocit, že se díky pomoci tvůj vztah s matkou/otcem zlepšil? ***Myslím si, že ano, hodně často chodila k psychologovi se mnou, a tak jsme určitým způsobem věděly, co a jak máme dělat společně, abych se cítila lépe.***
4. Dokázal/a ses svěřit rodiči s problémy, které tě v rámci prožitých incidentů trápily i nadále? ***Ano, řešily jsme tyto problémy spolu.***

Po prožitém násilí respondentka č. 3b uvádí, že vztah s matkou má velmi hezký, sama říká, že změnu vidí především ve vzájemné otevřenosti. Zde vidí pomoc psychologu, kterou navštěvovala spolu s matkou, kde si dokázaly upevnit svoje vztahy a vytyčit hranice. Naopak s otcem neiniciuje žádný kontakt, protože nevidí žádnou snahu z jeho strany. Můžeme se setkávat s tím, že vztahy s násilnou osobou jsou buď minimální, nebo často hodně ochladnou, stejně tak, jak je tomu i v tomto případě.

5. Kategorie – Vztah k rodičům v současnosti

1. Popiš prosím, jaký je tvůj vztah s rodiči nyní. ***Řekla bych, že s mamkou skvělý, dokážeme se pobavit o věcech, co nás trápí nebo se kterými si nevíme rady. Prostě tak nějak vím, že je tady pro mě a vždycky bude, nehledě na to, co se děje. S otcem***

nemám vztah žádný a ani o něj nestojím, snažila jsem se přetrhat všechno, co mě s ním pojí.

2. Chtěl/a bys něco zlepšit na vašem vztahu? Pokud ano, co? *Ne, tyto vztahy mi vyhovují.*
 - i. Řešíte tuto možnost v rámci rodiny, popř. i v rámci odborné pomoci?
3. Myslíš si, že domácí násilí v rodině má vliv na tvůj profesní nebo osobní život? *Na osobní život má vliv určitě. Vím, že nechci partnera, který by na mě vztáhl ruku nebo hodně pije. Mám k tomu přímo odpor a nechci s někým takovým žít svůj život. Chtěla bych partnera, který mě dokáže ocenit, co mě nebude nutit do věcí, které nemám ráda, a hlavně bude odpovědný za své chyby, které udělá, a nebude je házet na mě. Co se týče profesního života, tam to ovlivnilo hlavně výběr školy, protože jsem se zaměřila na sociální oblast. Snažila jsem se vždycky, aby na mě mamka byla pyšná za to, co v životě dokážu, a nemusela se za mě stydět...*

Následky, které si dítě nese do svého života, jsou častokrát velmi předvídatelné. Takové následky popisuje i respondentka č. 3b, která uvádí jak kladné, tak i záporné vlastnosti týkající se jejího přijatelného životního partnera. Za zápornou vlastnost považuje agresivitu, popřípadě nadmíru konzumace alkoholu, což je něco, co ve svém životě zásadně odmítá. Jako kladnou vlastnost naopak uvádí schopnost ocenit ji samotnou či přijmout odpovědnost za vlastní chyby. Všechny tyto klíčové vlastnosti partnera se velmi často odvíjí právě od vlastností násilné osoby, ať už těch dobrých či těch špatných, např. konzumace alkoholu, která dávala vzniknout násilným incidentům vůči matce respondentky.

4. Myslí si tví rodiče, že mohla zkušenost s DN ovlivnit tvoji budoucnost? *Řekla bych, že v rámci osobního života ano...*

Je zde něco, co je pro tebe důležité a chtěl/a by ses s tím podělit s ostatními? Asi jen to, že by si lidi měli uvědomit, že i když je to jen dítě, které tomu nerozumí, ale slyší to, tak to vnímá a moc dobře ví, co se tam děje. Ze začátku, po tom, co otec odešel, jsem si hodně těžko zvykala na to, že mám jenom mámu, měla jsem o ni neustále strach... že o ni jednou taky přijdu. Ted' vím, že by nás tady nikdy nenechala a že se pro nás snaží dělat to nejlepší, i když se mi to třeba někdy nezdá.

Závěrem respondentka mluví o tom, že vztah s matkou má velmi dobrý, protože ví, že tu pro ni vždycky bude. Konstatuje fakt, že s otcem přetrhala všechny své kontakty a nemá

zájem navazovat nové. Zároveň otevírá myšlenku, že lidé si často neuvědomují, že domácí násilí ve velké míře ovlivňuje život dětí, i když si toho sami nejsou vědomi.

Rozhovor celkově odkrýval velmi dobré vztahy s matkou a starší sestrou. Respondentka častokrát opakuje, že vztah s matkou před násilím byl velmi dobrý, často spolu trávily čas, stejně tak jako se zbytkem rodiny (sestra, otec). Během násilných incidentů vnímala větší starost matky o sebe a svoji sestru, kdy se je matka opakovaně snažila bránit. V rámci odborné pomoci chodila k psychologovi, který jí pomohl se s danou situací vyrovnat a zároveň více zapracovat na otevřenosti k sobě i matce. Po prožitém domácím násilí respondentka vnímá svůj vztah s matkou jako velmi pozitivní, s matkou si důvěřují a dokáží se navzájem podpořit a svěřit. Rozhovor respondentka zakončuje oceněním práce své matky, která pro ni chce to nejlepší.

Souhrn analýz:

Obě respondentky se o svém vzájemném vztahu vyjadřují velmi kladně, protože zkušenost s domácím násilím nikterak nenarušila jejich vztahové vazby, spíše je více upevnila. Tím, že matka má obě dcery velmi ráda a řádně o ně v dětství pečovala, se pro obě stala v citové vazbě primární pečující osobou, tudíž osobou, kterou dcera v nekomfortních situacích vyhledávala. Matka zároveň sama uvádí, že se na ni dcera po prožitém domácím násilí, ale i před ním, velmi silně připoutala. To přiznává i dcera, která zároveň tuto zkušenost pojí s odchodem otce od rodiny a obavou, že by přišla i o matku. Matka i dcera vyhledaly odbornou pomoc psychologa, který jim pomohl se zpracováním traumatických vzpomínek a zážitků, do jisté míry jim byl psycholog nápomocen i v jejich vzájemné otevřenosti ohledně dění v domácnosti. Jejich vztah je i nadále kladný a zkušenost s domácím násilím na něm nezanechala žádné negativní následky, naopak je jejich vztah silnější, vřelý až kamarádský. Obě také konstatují fakt, že se mají velmi rády.

6 Diskuse

V následující kapitole budou srovnány výsledky získané na základě výzkumného šetření s rešerší odborné literatury, která byla prezentována v teoretické části diplomové práce. Výsledky budou prezentovány s ohledem na dílčí výzkumné cíle.

1. Zjistit do jaké míry péče o dítě ovlivnila společný vztah mezi rodičem (obětí) a dítětem (svědkem).

V rámci této otázky se všechny respondentky (rodiče) shodly na tom, že péče o dítě pro ně byla nejvyšší prioritou. Uvádí, že děti byly plánované, což nám může částečně zajistit jistou citovou vazbu, protože partneři o dítě stojí a těší se na něj. Tezi, že dítě jako primární pečující osobu bere matku, podporuje Bowlby (cit. dle Kulísek, 2000, s. 406), který tvrdí, že příčinou je především péče a ochrana dítěte v jeho prvních fázích života.

Trochu jinou perspektivu nám podává výpověď *respondentky č. 3a*: „*Mladší dcera byla plánována... za to starší dcera plánovaná nebyla, ale nic bych na tom neměnila.*“ I v případě, že dítě nebylo plánované, je možné, aby vznikla jistá citová vazba. Následně ve své výpovědi *respondentka č. 3a* uvádí, že starší dcera je velmi samostatná. K vytvoření jisté citové vazby je zapotřebí správných podmínek. Jak tvrdí Vrbovská (2010, s. 30), je nutné dítěti poskytnout prostor pro seberealizaci. Lze říci, že *všechny respondentky* se o děti velmi dobře staraly a vztah před domácím násilím byl s dětmi velmi dobrý.

Pokud se budeme zabývat pohledem dětí na to, jak vnímaly péči o sebe v dětství, tak se *všichni respondenti* shodují, že primární osobou, která o ně pečovala, byla matka. Velké odlišnosti můžeme pozorovat v náklonnosti k jednotlivým rodičům. *Respondentka č. 1b a 3b* uvádějí, že v dětství více inklinovaly k matce. *Respondentka č. 3b* uvádí: „*Určitě to bylo více k mamce, měla jsem ji o dost víc ráda... pro mě byla vždycky jistota.*“ Potvrzuje se nám myšlenka, že matka tvoří bezpečné prostředí pro dítě, jak konstatuje Vrbovská (2010, s. 26). Opačný názor má *respondent č. 2b*, který tvrdí, že v dětství inklinoval více k otci, a to z důvodu, že mu vše dovolil nebo koupil. Podstatné je zmínit vazbovou hierarchii, kterou uvedl Umemura (2019, s. 211–215), jež tvrdí, že dítě upřednostňuje vybrané osoby před jinými. Myšlenku podporuje *respondentka č. 1b*: „*Řekla bych, že dědeček v mém životě plně nahradil úlohu otce.*“ Zde můžeme pozorovat změnu vztahů a rolí v rodině, kdy primární pečující osobou pro *respondentku* byla matka, následovaná prarodičem a až poté otcem.

Z celkových rozhovorů tak plyne, že rodiče si svou péčí o děti zajistili vznik jisté citové vazby. Plnili roli primární pečující osoby, zajišťovali základní životní potřeby dětí a v neposlední řadě jim dodali pocit bezpečí. Všechny tyto faktory pozitivně ovlivnily vývoj jejich vztahu, který byl velmi dobrý a láskyplný. Z výpovědí dětí je jasné, že *respondentky* č. 1b a 3b měly velmi dobrý a pozitivní vztah s matkou. U *respondenta* č. 2b je vidět, že v dětství jej měl především s otcem, nicméně postupem let se více přikláněl na stranu matky, která pro něj byla velmi rozumnou osobou, která jej chápe. V závěru je ale nutné uvést, že se všichni shodují, že péče o ně samé byla především matčina práce a nemohou jí nic vytknout; celkově ze všech rozhovorů vyplývá, že si respondenti své matky váží a obdivují ji.

2. Zjistit, zda a jak došlo k narušení vztahu rodiče a dítěte v souvislosti s domácím násilím.

Z pohledu respondentek (rodičů) nedošlo k narušení vztahu mezi nimi a jejich dětmi. Zároveň se také všechny shodují na tom, že s dětmi o probíhajícím domácím násilí nemluvily, což samy považují za chybu. *Respondentka* č. 2a myšlenku potvrzuje: „*Nemluvila, bohužel... Ted' vím, že to bylo špatně a byla chyba, že jsme si o tom spolu nepromluvili.*“ Podstatou domácího násilí je především neveřejnost a fakt, že o dané situaci oběti s nikým nemluví, popř. trvá velmi dlouho, než se s danou skutečností svěří další osobě, což potvrzují autoři Ševčík a Špatenková (2011, s. 38).

Další fakt, na kterém se shodují, je, že domácí násilí jejich vztah do velké míry více utužilo a dokáží si více rozumět, což potvrzuje *respondentka* č. 3a: „*Máme se rády, a to je to, na čem záleží. Hodně nás to spojilo dohromady a zdá se mi, že více držíme při sobě.*“ Opačnou perspektivu nám poté nabízí *respondentka* č. 2a, která vidí na sobě samé jisté nedostatky, které popisuje následovně: „*Z mé strany je to asi fakt, že nedokážu projevat lásku – ted' ani jindy... to je něco, na čem bych chtěla pracovat, protože si to zaslouží.*“ Autorka Holá (2016, s. 24) popisuje proces uzdravení po psychické stránce jako zdlouhavý a velmi náročný.

Autorka Kotková (2014, s. 64–65) uvádí jako užitečný nástroj k tomu, aby nedošlo k narušení vztahu mezi rodičem (obětí) a dítětem (svědkem), psychologickou pomoc. Tvrdí, že psychologové/psychiatři mohou pomoci rodičům zvládat nejen jejich rodičovské kompetence, ale také se vyrovnat s prožitým traumatem. Tuto skutečnost nám uvádějí hned dvě *respondentky*, *respondentka* č. 2a: „*Nejvíce nám pomohly návštěvy u rodinného*

psychologa.“ a také *respondentka č. 3a*: „Po odchodu od bývalého manžela jsem navštěvovala psychiatricku, která mi hodně pomohla.“ Obě tímto potvrzují, že vyrovnávání s traumaty je nejlepší za přítomnosti profesionála.

Závěrem je tedy nutné uvést, že ani jedna *respondentka* nevidí po prožitém domácím násilí radikální změnu ve svém vztahu s dítětem, všechny se shodují, že jejich vztah je velmi dobrý a tato zkušenost jim pouze pomohla jej vylepšit. Pouze *respondentka č. 2a* by ráda na svém vztahu se synem ještě zapracovala, protože sama vnímá své mezery.

V analýze rozhovorů s dětmi šlo dobře pozorovat, jak se vzájemný vztah s rodičem postupem času a po prožitém násilí změnil. V rámci tradičního modelu poskytuje matka především péči o dítě a otec zaručuje bezpečnost, což zdůrazňuje Špaňhelová (2010, s. 20–21). Všechny matky zcela zajišťovaly péči o děti od jejich narození až po jejich dospívání, v letech, kdy probíhalo domácí násilí, byly matky osobami, které se snažily zajistit dětem bezpečné prostředí, což demonstruje právě *respondentka č. 1b*: „Maminka nás potom bránila. Já jsem tehdy byla příliš malá na to, abych se tomu postavila na odpor.“

Všichni respondenti se shodují v tom, že s otcem nemají dobré vztahy, popř. nemají vztahy žádné. Respondent č. 2b popisuje dva rozdílné vztahy s rodiči: „S mamkou můžu mluvit prakticky o všem. To se nedá říct o otci, ten stále jen lže, tak aby byl on ten dobrý; o ničem, co se stalo, jsme nemluvili.“ Podobně mluví i *respondentka č. 3b*, která uvádí o vztahu s otcem následující: „S otcem nemám vztah žádný a ani o něj nestojím, snažila jsem se přetřhat všechno, co mě s ním pojí.“ Naopak o své matce mluví velmi pěkně a bere ji jako člověka, o kterém ví, že v případě nouze tu pro ni vždycky bude.

U dětí tedy můžeme pozorovat velmi odlišné vztahy, které mají k matce a k otci. Všichni se shodli na tom, že vztah s matkou je skvělý a domácí násilí jim pomohlo tento vztah upevnit. Naopak co se týče vztahu k otci, nevnímají jej jako dobrý, i když dva respondenti uvádí, že buď s otcem mluví, nebo v případě, že by chtěl navázat bližší kontakt, jsou této možnosti otevření. Naopak *respondentka č. 3b* jasně uvádí, že žádný další kontakt se svým otcem mít nechce.

3. Analyzovat, jaké dopady zanechalo domácí násilí na rodiči (oběti) a dítěti (svědkovi).

Dopady domácího násilí můžeme dělit do několika kategorií, které z velké části popsala autorka Karkošková (2014, s. 67–106). Velké dopady má na oběť po psychické stránce, která

ač není tak viditelná, je jednou z těch, které se po prožitém násilí hojí velmi pomalu. Právě následky v rámci psychické stránky uvádí *respondentka č. 2a*: „*Cítila jsem se hodně zbytečná, naprosto neschopná, nemožná, ale nejvíce raněná... jen v práci jsem měla dobrý pocit z toho, že něco umím, že mě někdo potřebuje a dělám to dobře.*“ nebo *respondentka č. 3a*: „*V té době nás to všechny psychicky ruinovalo.*“

V případech, kdy se oběť odhodlá odejít od partnera, se setkáváme s tím, že jim rodina poskytne azyl a finanční podporu (Zbořilová, 2019, s. 64). Myšlenku potvrzuje pouze jedna z respondentek, ostatní se k dané otázce pomoci od rodiny vyjádřily následovně: „*Rodina mi nepomohla, naopak, neustále mi říkali, že je nesmím zklamat.*“ nebo „*S dětmi jsem chtěla odejít, jen jak říkám, neměla jsem kam jít.*“. I přesto, že rodina oběti obecně bývá zdrojem pochopení, v případech, kdy je násilí velmi intenzivní, jí rodina neposkytla dostatečnou podporu.

U dětí, které během svého dětství prožily domácí násilí, se můžeme setkávat s úzkostmi nebo projevy agrese. Do jisté míry můžeme rozdělit respondenty do dvou skupin, které popisuje Sobotková (2006, s. 6–8). Výbušné až agresivní chování si uvědomuje *respondent č. 2b*: „*V té době jsem byl vzteklý, hodně neposlušný...*“ Naopak druhou skupinu lidí, kteří bývají velmi často uzavřeni do sebe a úzkostní, reprezentuje *respondentka č. 3b*: „*Díky tomu všemu jsem byla hodně úzkostná a často brečela.*“

Všichni respondenti se shodují na tom, že zkušenost s domácím násilím je velmi ovlivnila do jejich budoucích vztahů. To, jak je to konkrétně ovlivnilo, uvádí následovně: *respondentka č. 1b*: „*Dodnes je mi velmi nepříjemné, když na mě křičí dospělý muž, špatně snáším hádky a konflikty obecně. Jsem hodně obezřetná a náznaky manipulativního chování nebo jakýkoliv projev fyzického násilí by pro mě okamžitě byly důvodem k ukončení vztahu.*“ Naopak *respondent č. 2b* se shoduje s *respondentkou č. 1b* v tom, že domácí násilí ovlivnilo především jeho osobní život, a to následovně: „*Sám se chci chovat jinak a lépe. Násilí naprosto odsuzuji a jsem proti, tudíž násilí ve svém partnerském životě zažívat nechci a nechci jej ani páchat.*“ Jako poslední uvádím výpověď *respondentky č. 3b*, která také dokázala popsat to, jakého by ve svém osobním životě chtěla partnera: „*Vím, že nechci partnera, který by na mě vztáhl ruku nebo hodně pije. Chtěla bych partnera, který mě dokáže ocenit, co mě nebude nutit do věcí, které nemám ráda, a hlavně bude odpovědný za své chyby, které udělá, a nebude je házet na mě.*“ U všech respondentů můžeme vidět, že se snaží

vyhýbat transgeneračnímu procesu, kterým se přebírá chování jednotlivých rodičů do jejich budoucích vztahů, což uvádí autorka Vykopalová (2001, s. 34).

V neposlední řadě se setkáme s psychosomatickými problémy, ať už obětí nebo dětí, které jsou svědky domácího násilí, které byly popisovány v teoretické části na základě textu autorky Hokr Miholové a kol. (2016, s. 13). Tyto problémy nejvíce popisuje respondentka č. 3b, a to následovně: „*Začaly se u mě projevovat hlavně psychosomatické obtíže, časté bolesti břicha a hlavy.*“

V závěru bych ráda uvedla, že všichni respondenti (rodiče nebo děti), popisují vliv domácího násilí na svoji osobu jako velmi intenzivní. Několik z nich se stále vypořádává s následky domácího násilí a snaží se s nimi pracovat. Zároveň je nutné uvést, že u dětí, které jsou oproti době, kdy bylo domácí násilí páčáno, o hodně starší, můžeme pozorovat především změny v jejich nárocích na partnery, své vlastní chování nebo profesní život.

4. Zjistit, zda proměnu vztahu ovlivnil pracovník organizací pomáhajících obětem domácího násilí.

Naplnění tohoto dílčího cíle bylo z velké části ovlivněno pandemií COVID-19, vzhledem k tomu, že několik sociálních služeb, které byly v rámci diplomové práce domluveny na spolupráci, musely účast na výzkumné části odmítnout. Všichni respondenti se shodují na tom, že pomoc sociálních služeb, které často pomáhají obětem domácího násilí, nevyužili.

V rámci pomoci však velkou roli zastávají i jiné organizace nebo orgány, které pomáhají obětem domácího násilí situaci řešit, jako je Policie ČR, soud nebo sociální služby. Právě pomoc Policie ČR vyhledaly dvě respondentky. Jedna z nich uvádí následující: „*Popis domácího násilí by obnášel okopírování jedné krabice plné podkladů pro soudy, policii atd.*“ Respondentka č. 3b naopak vystihuje přesně situaci, ve které policie zaujímala důležité místo: „*Tehdy mě fyzicky napadl a shodil, všechno tehdy viděly holky... volala jsem Policii ČR kvůli ohlášení napadení.*“ Velmi často je obětem doporučováno, aby po prožitých násilných incidentech kontaktovaly policii kvůli možnému institutu vykázaní, který popisuje Holoubková a kol. (2019, s. 7) a který pomáhá oběti při odchodu od partnera/manžela.

Respondentka č. 1a a respondentka č. 3a se shodují, že pomoci od rodiny se jim nedostalo, přičemž taková pomoc v dané době může oběti s odchodem od partnera velmi pomoci. Velmi kladně však obě respondentky hodnotí pomoc svých blízkých přátel, kteří

jim pomohli překonat toto náročné období. Respondentka č. 2a pak nemůže souhlasit s tvrzením, že by jí rodina nepomohla, naopak konstatuje: „*Odešla jsem především na popud staršího syna... Azyl nám tedy potom všem poskytla moje mamka.*“ Velké podpory, co se týká následků prožitého domácího násilí, se dočkali, jak uvádí, respondent č. 2b a respondentka č. 3b skrze pomoc psychologa, který s nimi velmi dobře pracoval na zvládnání dopadů prožité zkušenosti.

V závěru zmiňme, že respondentkám (obětem) v nejtěžších chvílích jejich života pomohla především rodina nebo blízcí přátelé, kteří jim poskytli pomoc, prostor na sdílení svých pocitů, ale také jim dodali odvalu od partnera odejít nebo se k němu nevrátit. U respondentů (děti) se z velké části projevila součinnost rodiny, ale také psychologů, kteří s nimi pracovali na zpracovávání traumat, ale také na možných následcích, které celá situace mohla přinést.

5. Zjistit, jak byl vztah vnímán dříve a jak je vnímán nyní.

Vzájemné vztahy mezi rodiči a dětmi se postupem času stále mění a vyvíjejí, a to potenciálně jak pozitivním, tak negativním způsobem. Všechny respondentky (rodiče) se shodují na tom, že vztah v porovnání s dřívější dobou je nyní stále pozitivní a nevnímají v něm žádné změny. Potvrzení této teze můžeme najít u *respondentky č. 1a*: „*Náš vztah je kladný, přátelský, láskyplný... řekla bych, že přesně takový, jaký mezi rodičem a dítětem má, dle mého názoru, být.*“ Podobný názor zastávají i další respondentky, které tvrdí, že vztah s dětmi je skvělý, mají se rádi a obdivují, jaké v dospělosti jsou. *Respondentka č. 2a* zmiňuje, že na svém synovi obdivuje „super náhled na život“. *Respondentka č. 3a* uvádí, že má obě své dcery velmi ráda a že celková zkušenost jejich vztahy posílila.

U vnímání vztahů s rodiči respondenty (dětmi) můžeme pozorovat stejné názory, které zastávají jejich rodiče. Největší shodu je možné nalézt ve výpovědích respondentek č. 1b a 3b, které vnímají vztah s rodiči stejně jako v dětství, tudíž jako láskyplný a starostlivý. Zároveň také uvádějí, že by na svém vztahu s matkou nic neměnily. *Respondentka č. 1b* uvádí: „*Náš vztah by se dal označit jako ukázkový.*“ Výpověď *respondentky č. 3b* zní: „*Prostě tak nějak vím, že je tady pro mě a vždycky bude, nehledě na to, co se děje.*“ Obě se tak shodují na tom, že celkový vztah mezi nimi je velmi dobrý. Velkou odlišnost můžeme pozorovat ve vztahu respondenta č. 2b k matce; ten tvrdí, že vztah s matkou je nyní mnohem vřelejší než v dětství, kdy měl lepší vztah s otcem. Sám uvádí následující: „*S mamkou super,*

jak jsem několikrát zmínil, s otcem běžný... nemyslím si, že je srovnatelný s tím, který mám s mamkou.“

Jak můžeme vidět v následujícím rozboru, všichni respondenti bez ohledu na to, v jaké roli jsou, uvádí, že jejich vztahy jsou v dnešní době skvělé, i přesto, že někteří by rádi svůj vztah ještě o něco více zlepšili. I přes počáteční lepší vztah s druhým rodičem děti samy konstatují, že s matkou mají vztah mnohem lepší a dokáží být více otevření ohledně svých pocitů nebo obav. Můžeme tedy říci, že vztahy po domácím násilím jsou lepší a kvalitnější.

Závěr

Předkládaná diplomová práce nese název „Proměna vztahu mezi rodičem a dítětem, jež jsou společnými oběťmi domácího násilí“. Ačkoliv se v dnešní době dosáhlo jisté detabuizace domácího násilí a také možnosti, jak obětem domácího násilí více pomoci, i tak se můžeme stále setkávat s tím, že počet osob zažívajících domácí násilí narůstá. Velkou nevýhodou je v dnešní době vzrůstající pandemie COVID-19, která do jisté míry zvyšuje číslo obětí, které se na pomocné organizace obracejí.

Téma domácího násilí a krizí rodin je velmi rozsáhlé, proto bylo cílem teoretické části uvést pouze takové informace, které nám poskytnou dostatečnou argumentaci k části výzkumného šetření, kde dochází k vyvracení či potvrzování teoretických podkladů výpověďmi respondentů.

Teoretická část se skládá z *první kapitoly*, která nese název „*Rodina*“ a v níž je vylíčena rodina jako vztahový celek, jsou zmíněny její možné krize a také pojem vztahová vazba, která v rámci vztahů mezi rodiči a dětmi vzniká nebo je narušena. *Druhá kapitola* nese název „*Domácí násilí*“ a je nejrozsáhlejší kapitolou celé práce. Kapitola pojímá definici, aktéry domácího násilí, formy domácího násilí a v neposlední řadě také dopady, které domácí násilí na oběti nebo svědky má. Velmi podrobně je zde vysvětlen dopad domácího násilí na dospělou osobu, ale také na děti. *Třetí* a zároveň poslední *kapitolou*, která je v rámci teoretické části práce velmi podstatná, je „*Multidisciplinární spolupráce s aktéry domácího násilí*“. Tato kapitola popisuje nejen pomoc vládních organizací, ale také těch nevládních (neziskových), které mají velký podíl na řešení jednotlivých případů domácího násilí v rodinách. Zaměřuje se především na jednotlivé formy pomoci poskytované odborníky.

Výzkumnému šetření je věnována *čtvrtá kapitola*, jejímž cílem bylo zprostředkování kvalitativního výzkumu, který byl veden formou polostrukturovaných rozhovorů. Začátek kapitoly je věnován metodologii výzkumu a popisu průběhu celkového výzkumného šetření. Na naplnění cíle spolupracovaly tři dvojice neboli 6 respondentů, se kterými byly prováděny rozhovory. Struktura rozhovoru byla rozdělena do 6 kategorií dle jednotlivých skupin respondentů, a to následovně: první kategorie je věnována osobní anamnéze, druhá kategorie mapuje vztah k dítěti/rodiči před domácím násilím, třetí kategorie pojednává o domácím násilí a vztahu během něj, čtvrtá kategorie se zabývá odbornou pomocí při odchodu od agresora, pátá kategorie zahrnuje vztah k dítěti/rodiči v současnosti a poslední kategorie

byla volitelná na téma, co by respondenti rádi sami sdělili mimo vybrané kategorie. Druhá polovina výzkumného šetření je věnována analýze a prezentaci získaných výsledků. Získané výsledky okamžitě vedly k zodpovězení dílčích výzkumných otázek a zároveň k naplnění dílčích výzkumných cílů, které nám pomohly k naplnění hlavního cíle diplomové práce.

Hlavním cílem bylo zjištění proměny vztahu mezi rodičem a dítětem, kteří byli společnými oběťmi domácího násilí. Tento hlavní cíl bylo nutné naplnit skrze dílčí cíle a výzkumné šetření, které bylo realizováno. Nicméně velký důraz je nutné klást i na teoretické vymezení, jež nám umožnilo lépe porozumět klíčovým pojmům, které můžeme najít v analýze výsledků zpracovaných na základě informací poskytnutých respondenty.

V rámci výsledků tedy můžeme prezentovat následující data, která nám pomáhají zodpovědět výzkumné otázky:

- a. Schopnost pečovat o dítě velmi pozitivně ovlivnila vztah mezi rodičem (obětí) a dítětem (svědkem). Většina respondentů se shoduje, že péči vnímají jako milující, láskyplnou a empatickou.
- b. Respondentky (oběti) a respondenti (dětí) uvádí, že nedošlo k narušení jejich vzájemného vztahu. Naopak konstatují, že k narušení vztahu došlo u dětí pouze s druhým rodičem.
- c. Z výzkumu vyplynulo, že všichni respondenti se shodují na intenzivním dopadu domácího násilí na jejich osobu. Několik z nich uvádí, že dopady pozorují převážně v rámci své psychické stránky, ale také v oblasti profesního či osobního života (např. ve volbě partnera).
- d. Na výzkumnou otázku nebyla nalezena konkrétní odpověď, protože respondenti nevyužili služeb organizací pomáhajících obětem domácího násilí. Využili však pomoci psychologa, psychiatra nebo své rodiny, která v některých případech byla klíčovou podporou při odchodu od partnera.
- e. Ukázalo se, že i přes počáteční inklinaci dětí k rodiči – agresorovi byl vztah mezi rodičem – obětí a dítětem dobrý, čemuž velmi napomohla péče a starostlivost matky o dítě. V současnosti všichni uvádí, že jejich vztahy jsou přátelské a velmi kvalitní. Díky prožitému násilí si jsou bližší a cení si jeden druhého.

Vzhledem k výše uvedeným výzkumným otázkám mohl být naplněn hlavní cíl diplomové práce. Závěrem je tedy tvrzení, že *vztah mezi rodičem (obětí domácího násilí) a*

dítětem (svědkem domácího násilí) po prožitém domácím násilí je mnohem silnější a kvalitnější. Tento vztah obě strany vnímají jako dobrý bez nutnosti závažných změn.

Diplomová práce tak naplnila předem stanovený hlavní cíl a byla nám schopna poskytnout informace o domácím násilí a způsobech jeho řešení, ale v neposlední řadě také o dopadech, které domácí násilí může mít jak na dospělé jedince, tak na děti.

Použitá literatura

AL MAJALI, S. a H. ALSREHAN. *The impact of family violence on the social and psychological development of the child*. Utopia y Praxis Latinoamericana [online]. 2019, 24, 199–207 [cit. 2020-10-24]. ISSN 13165216. Dostupné z: <https://eds.b.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=14&sid=128bc558-6a5f-43b9-b82f-4ca5fdc429f3%40pdc-v-sessmgr04>

BARVÍKOVÁ, Jana a Jana PALONCYOVÁ. *Děti, rodiče a domácí násilí: výzkum klientely Acorusu*, z.ú. Praha: VÚPSV, 2016. ISBN 978-80-7416-245-9.

BENOIT, Aryn a Enrico DITOMMASO. Attachment, loneliness, and online perceived social support. *Personality and Individual Differences* [online]. 2020, **167** [cit. 2021-01-11]. ISSN 01918869. Dostupné z: doi:10.1016/j.paid.2020.110230

BRISCH, Karl Heinz. *Poruchy vztahové vazby: od teorie k terapii*. Praha: Portál, 2011. Spektrum (Portál). ISBN 978-80-7367-870-8.

BOSMANS, Guy, Marian J. BAKERMANS-KRANENBURG, Bram VERVLIET, Martine W. F. T. VERHEES a Marinus H. VAN IJZENDOORN. *A learning theory of attachment: Unraveling the black box of attachment development*. *Neuroscience and Biobehavioral Reviews* [online]. 2020, 113, 287–298 [cit. 2020-08-26]. DOI: 10.1016/j.neubiorev.2020.03.014. ISSN 01497634.

BRADBURY-JONES, Caroline a Louise ISHAM. *The pandemic paradox: The consequences of COVID-19 on domestic violence*. *JOURNAL OF CLINICAL NURSING* [online]. 2020 [cit. 2020-09-17]. ISSN 09621067. Dostupné z: doi:10.1111/jocn.15296

CIMRMANNOVÁ, Tereza. *Krize a význam pomáhajících prvního kontaktu: aplikace v kontextu rodinného násilí*. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2205-7.

CONWAY, Helen L. *Domácí násilí: příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. Praha: Albatros, 2007. Albatros Plus. ISBN 978-80-00-01550-7.

ČECHOVÁ, Jitka. *Oběti sexuálního násilí v gynekologické ordinaci II – co je dobré znát*. *Praktická gynekologie* [online]. Brno: Facta Medica, s.r.o, 2016, 2016(3-4), 168 [cit.

2020-09-18]. ISSN 1801–8750. Dostupné z: http://dejmezenamsanci.cz/wp-content/uploads/2017/08/519_21_Prakt_Gyn_2016_3-4_ss_162-165.pdf

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí ve faktech a teoriích*. Gender. Rovné příležitosti. Výzkum. 2002, č.1, s. 1–3. ISSN 1213-0028

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2207-8.

FONTANA, David. *Psychologie ve školní praxi: příručka pro učitele*. Vyd. 4. Přeložil Karel BALCAR. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0741-2.

GIDDENS, Anthony a Philip W. SUTTON. *Sociology*. 8th edition. United Kingdom: Polity Press, 2017, 1130 s. ISBN 978-0-7456-9667-3.

GÜMÜŞTAŞ, Funda. Effects of Domestic Violence Against Women on Mental Health of Women and Children. *Psikiyatride Guncel Yaklasimlar* [online]. 2020, **12**(2), 232–242 [cit. 2021-01-11]. ISSN 13090674. Dostupné z: doi:10.18863/pgy.567635

HAŠTO, Jozef: *Vztahová väzba – ku koreňom lásky a úzkosti*, Pro mente sana s.r.o., Trenčín, 2005

HOKR MIHOLOVÁ, Petra, Jitka ONDRUŠKOVÁ a David DOHNAL. *Ekonomické dopady domácího násilí v oblasti zdraví*. Praha: proFem, 2016. ISBN 978-80-904564-4-0.

HOLÁ, Irena, Martina JEŽKOVÁ, Helena KOMÍNKOVÁ, et al. *Problematika domácího násilí pro zdravotnické pracovníky*. Druhé přepracované vydání. Brno: Spondea, 2016. ISBN 978-80-270-1120-9.

HOLUBOVÁ, Zuzana, Zdeněk CHALUPA, Zuzana CHOMOVÁ, Barbora KVASNIČKOVÁ, Ladislava POLÁKOVÁ, Naděžda SOUKUPOVÁ, Oleg ŠUK a Zuzana VAŇKOVÁ. „*Má mě ráda, nemá mě ráda...? : Domácí násilí v praxi Intervenčního centra* [online]. 2019. Praha [cit. 2020-09-24]. Dostupné z: https://www.csspraha.cz/wcd/publikace/domaci_nasili_v_praxi_ic_9_2019.pdf

HURYCHOVÁ, Eva [et al.]. *#ZaIstanbul: domácí násilí a vybraná témata z oblasti genderově podmíněného násilí*. Vydání 1. Praha: Český svaz žen z.s., 2016. 99 stran. Na pomoc ženám; sešit 19. ISBN 978-80-87227-04-6.

JANKOVSKÝ, Jiří, Martin HOLUB, Ivana MATOUŠKOVÁ, Dana VRABCOVÁ, Andrea TAJANOVSKÁ a Radka MICHELOVÁ. *Sociální pracovník v multidisciplinárním týmu*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015. Sešit sociální práce. ISBN 978-80-7421-088-4.

JANSKÝ, Karel. *Proceedings of the Conference on Social Processes*. 2010, 169–175. ISBN 9789788086178.

JEŽKOVÁ, Mgr. Veronika a JUDr. Jiřina VOŇKOVÁ. *Vaše právo – první právní pomoc ženám, obětem domácího násilí*. 9. aktualizované a doplněné vydání. České Budějovice, 2017. ISBN 978-80-904564-8-8.

KARKOŠKOVÁ, Slávka. 2014. *Obete sexuálneho zneužívania detí medzi nami*. ASCEND. ISBN 978-80-971470-1-3.

KOTKOVÁ, Martina. *Domácí násilí v kontextu rodiny a práce*. Brno: Spondea, 2014. ISBN 978-80-260-7191-4.

KUCHAŘOVÁ, Věra, Jana BARVÍKOVÁ, Sylva HÖHNE, Kristýna JANUROVÁ, Olga NEŠPOROVÁ, Jana PALONCYOVÁ, Kamila SVOBODOVÁ a Lucie VIDOVIČOVÁ. *Česká rodina na počátku 21. století: životní podmínky, vztahy a potřeby*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici s Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí, 2019. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7416-333-3.

KULÍSEK, Petr. *Problémy teorie raného citového přilnutí*. Československá psychologie, Vol.44, No.5, 2000, s. 404–423.

LEVINE, Amir a Rachel HELLER. *Citové pouto: teorie attachmentu v partnerských vztazích: poznejte svůj typ citového pouta a najděte lásku*. Přeložil Jana KOVAŘOVICOVÁ, přeložil Michal STRENN. [Praha]: Synergie, [2019]. ISBN 978-80-7370-503-9.

MACKOVA, J. a S. A. REIJNEVELD. *Crisis in the Family and Positive Youth Development: The Role of Family Functioning*. International journal of environmental research and public health [online]. 2019, 16(10) [cit. 2020-09-04]. DOI: 10.3390/ijerph16101678. ISSN 16604601.

MAIEROVÁ, Eva. *Poruchy osobnosti a vztahová vazba u patologických hráčů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4810-7.

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. 2 přepracované vydání. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7376-368-0.

MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0697-2.

MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ, ed. 2005. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-002-X.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.

MIŠOVIČ, Ján. *Kvalitativní výzkum se zaměřením na polostrukturovaný rozhovor*. Praha: Slon, 2019. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-285-2.

PAPRSTEINOVÁ, Lucie, Jiřina NAVRÁTILOVÁ a Libor BOTEK. *Domácí násilí: příručka (nejen) pro pastorační pracovníky*. V Praze: Karmelitánské nakladatelství, 2019. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7566-149-4.

REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6.

SOBOTKOVÁ, Irena. Domácí násilí z pohledu vývoje a ochrany dětí. *Psychologie a její Kontexty / Psychology* [online]. 2016, 7(1), 3-17 [cit. 2020-09-23]. ISSN 18039278. Dostupné z: <https://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=2&sid=1cd42268-a808-4698-910a-01664b77792c%40sdc-v-sessmgr03>

ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2.

ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Krize: psychologický a sociologický fenomén*. Praha: Grada Publishing, 2004, 129 s. Psyché. ISBN 8024708884.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. 2014. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0644-6.

THELENOVÁ, Kateřina. *Rodina v kontextu sociální práce: studijní text pro kombinované studium*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3524-4.

ÚLEHLOVÁ, Dagmar. *Problematika domácího násilí pro zdravotnické pracovníky*. Brno: Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně, 2009. ISBN 978-80-7013-502-0.

UMEMURA, Tomo, Lenka LACINOVÁ, Eliška HORSKÁ a Lenka PIVODOVÁ. *Vývoj vazby k blízkým osobám od raného dětství do dospělosti: přehledová studie o vazbové hierarchii*. *Ceskoslovenska Psychologie* [online]. 2019, 63(2), 210–225 [cit. 2020-09-13]. ISSN 0009062X.

VAŠKO, Michaela. Pojetí podpory potenciálu rodin v nesnázích. *Sociální práce / Sociálna práca: Prevence v sociální práci* [online]. 2020, 20(2), 97-116 [cit. 2020-10-01]. ISSN 12136204. Dostupné z: <https://eds.b.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=75756f05-cc80-4c88-bded-b6f61bb09af3%40sessionmgr101>

VÉVODOVÁ, Šárka a Kateřina IVANOVÁ. *Základy metodologie výzkumu pro nelékařské zdravotnické profese*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015, 212 s. ISBN 978-80-244-4770-4.

VOŇKOVÁ, Jiřina a Radka MACHÁČKOVÁ. *Domácí násilí: právní minimum pro lékaře* [online]. 3., aktualiz. vyd. Praha: profFem, 2009 [cit. 2020-09-17].

VRTBOVSKÁ, Petra. *O ztraceném dítěti & cestě do bezpečí: attachment, poruchy attachmentu a léčení*. Tišnov: Sdružení SCAN, 2010, 120 s. ISBN 978-80-86620-20-6.

VYKOPALOVÁ, Hana. *Sociálně patologické jevy v současné společnosti*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN 80-244-0337-4.

ZBOŘILOVÁ, Lucie. *Podpora rodiny oběti domácího násilí při odchodu od agresora*. Olomouc, 2019. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Vedoucí práce doc. PhDr. et Mgr. Petra Potměšilová, Ph.D.

Internetové zdroje

Když z pasti není úniku: Domácí násilí za COVID-19. ROSA – CENTRUM PRO ŽENY [online]. 2020 [cit. 2020-09-17]. Dostupné z: <https://www.rosacentrum.cz/kdyz-z-pasti-neni-uniku-domaci-nasili-za-covid-19/>

Zákon na ochranu před domácím násilím v ČR ochránil více než 1.000 přímo ohrožených osob. domacinasili.cz [online]. 2007 [cit. 2020-09-24]. Dostupné z: <https://www.domacinasili.cz/statistiky/zakon-na-ochranu-pred-domacim-nasilim-v-cr-ochranil-vice-nez-1-000-primo-ohrozenych-osob/>

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky In: Sbírka zákonů České republiky. Ze dne 17. 7. 2008. s. 4095-4097. ISSN 1211-1244. Dostupné také z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=273&r=2008>

Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím In: Sbírka zákonů České republiky. Ze dne 14. 4. 2006. s. 1628-1632. ISSN 1211-1244. Dostupné také z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=135&r=2006>